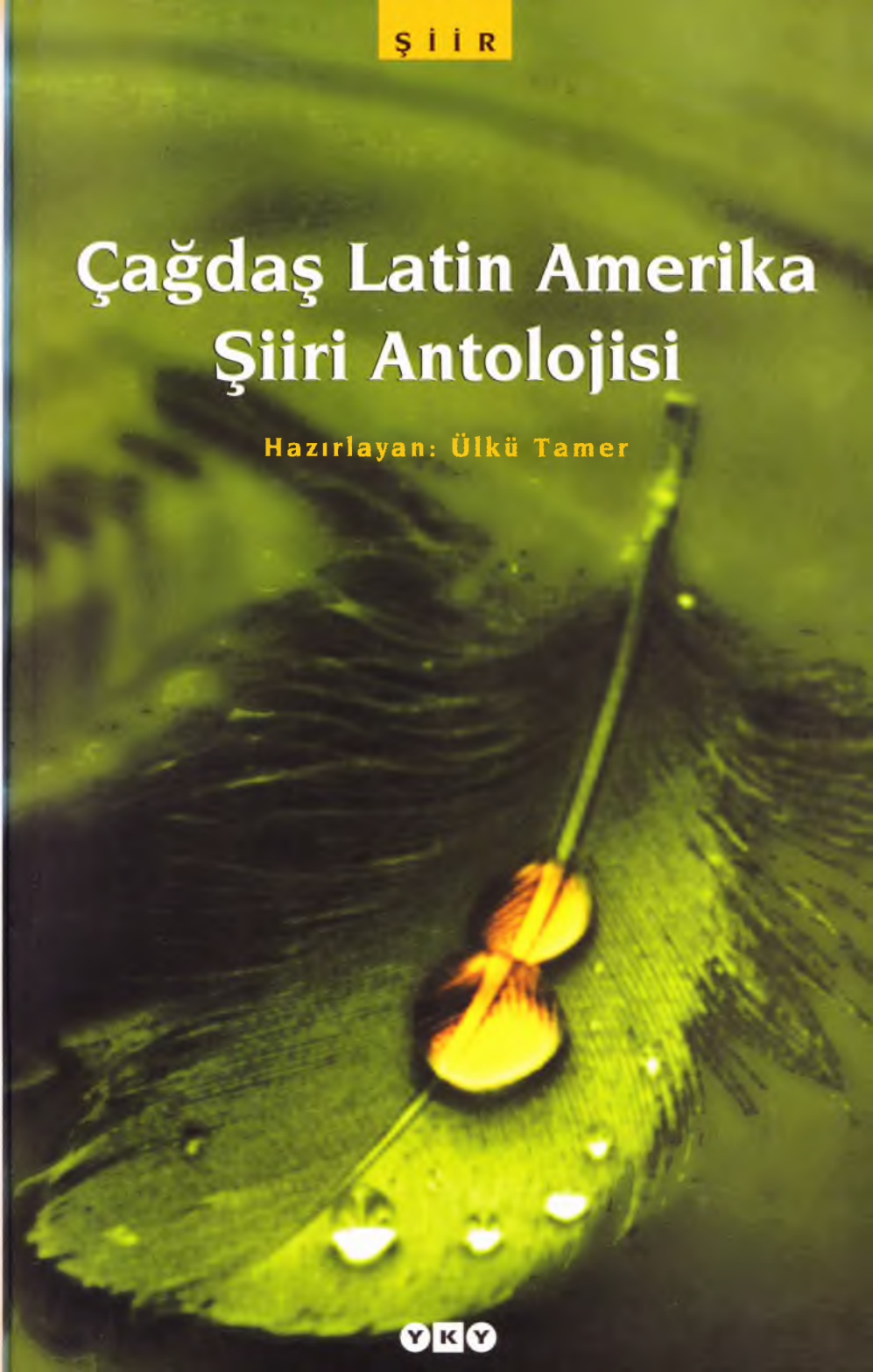
ŞİİR

Çağdaş Latin Amerika Şiiri Antolojisi

Hazırlayan: Ülkü Tamer

YKY

ÇAĞDAŞ LATİN AMERİKA ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

YKY

ÇAĞDAŞ LATİN AMERİKA ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Ülkü Tamer 1937'de Gaziantep'te doğdu. İstanbul'da Robert Kolej'i bitirdi (1958). Gazetecilik Enstitüsü'nde okudu, aktörlük ve çevirmenlik yaptı. Milliyet, Karacan Yayınları'nı yönetti.

Edith Hamilton'dan *Mitologya* çevirisiyle TDK 1965 Çeviri Ödülünü kazandı.

Hikâyelerini *Alleben Öyküleri* adıyla bir araya topladı ve bu kitabıyla 1991 Yunus Nadi Öykü Armağanı'nı kazandı.

Dilimize çevirdiği yetmişin üstünde kitap arasında şiir çevirileri ve antolojileri de bulunan Ülkü Tamer'in 1959'dan bu yana yazdığı yedi şiir kitabını içeren *Yanardağın Üstündeki Kuş / Toplu Şiirler*'i 1998'de YKY'den çıktı.

Anılarını kaleme aldığı *Yaşamak Hatırlamaktır* kitabı da geçtiğimiz yıl yine YKY'den çıktı.

Ülkü Tamer'in
YKY'deki öteki kitapları:

Yanardağın Üstündeki Kuş *(1998)*
Yaşamak Hatırlamaktır *(1998)*

ÇAĞDAŞ LATİN AMERİKA ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

HAZIRLAYAN:
ÜLKÜ TAMER

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları
Şiir - 117

Çağdaş Latin Amerika Şiiri Antolojisi
Hazırlayan: Ülkü Tamer

Kitap Editörü: Birhan Keskin
Düzelti: Alev Özgüner

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel
Baskı: Şefik Matbaası

1. baskı: Adam Yayınları, İstanbul, 1982
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Temmuz 1999
ISBN 975-08-0013-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1997

İçindekiler

11 • Giriş

17 • **Rubén Dario**
Nikaragua, 1867-1916
18 • İlk Sayfada
19 • Vesperal
20 • Horoz

21 • **Ricardo Jaimes Freyre**
Bolivya, 1868-1933
22 • Hüzünlü Sesler
23 • Sonnet
24 • Kötülük Şarkısı

25 • **José Juan Tablada**
Meksika, 1871-1945
26 • Öteki Gece
27 • Haikular: Bir Gün
29 • Haikular: Saksı

31 • **Manuel Bandeira**
Brezilya, 1886-1968
32 • Recife'ye Selam
36 • Köpük Sokağı'nda
38 • Sokak
39 • Ölü Gece
40 • Mozart Cennette

41 • **Alfonso Reyes**
Meksika, 1889-1959
42 • Meksika Körfezi

46 • **Gabriela Mistral**
Şili, 1889-1957
47 • Parmağını Yitiren Küçük Kız
48 • Yabancı
49 • Geceyarısı
50 • Derin Uyku

52 • **Cesar Vallejo**
Peru, 1892-1938
53 • İnsanı Çocuklara Bölen Öfke
54 • Kitle
55 • İniyorum
57 • Büyükler

58 • **Vicente Huidobro**
Şili, 1893-1948

59 • Şiir Sanatı
60 • Alarm
61 • Canlı Doğa
62 • Kız
63 • Çember
64 • İçinde

65 • **Jorge de Lima**
Brezilya, 1893-1953
66 • Calabar
67 • Kuş
69 • Joao Baba
70 • Şiir Dağıtımı

71 • **Juana de Ibarbourou**
Uruguay, 1895-1979
72 • Geçici Tedirginlik
73 • Yağmurlu Gece

74 • **Luis Munoz Marin**
Porto Riko, 1898-?
75 • Proleterler
76 • Yazı

77 • **Luis Palés Matos**
Porto Riko, 1898-1974
78 • Marmelat Dükü
79 • Yılana Dikkat

81 • **Ildefonso Pereda Valdés**
Uruguay, 1899-?
82 • Zenci Bebeğe Ninni

83 • **Miguel Angel Asturias**
Guatemala, 1899-1974
84 • Mixco'dan İniyor Yerliler
85 • Yaşıyor Pablo Neruda

87 • **Jorge Luis Borges**
Arjantin, 1899-1986
88 • Meleklere Benzeyen Evler
89 • Rafael Cansinos Assens'e
90 • Avlu
91 • Mezar Yazıtı

92 • **José Gorostiza**
Meksika, 1901-1973
93 • Ufacık Bir Varlık
94 • Kadınlar
95 • Akvaryum

96 • **Nicolás Guillén**
Küba, 1902-1986
97 • Bolivyalı Küçük Asker
100 • Kurşuna Dizilme
101 • Nerden Çıkarıyorsun, Asker
102 • Ölü Asker
103 • Bıçak
104 • CüceninTürküsü
106 • Sensemaya
108 • Pazar Okuması
110 • Papá Montero'nun Başında
112 • Bulmacalar
113 • Gangster
114 • Şekerkamışı
115 • Angela Davis

118 • **Carlos Drummond de Andrade**
Brezilya, 1902-1987
119 • Özgürlük Alanı'ndaki Bahçe

121 • Şafak
122 • Çocukluk

123 • **Murilo Mendes**
Brezilya, 1902-1975
124 • Gül Düşünceleri
125 • Bir Şey

126 • **Jorge Carrera Andrade**
Ekvator, 1903-1979
127 • Pazar
128 • Sierra
129 • Saat
130 • Arpa Kaldırmak
131 • Kuşların Kullanması İçin Yaşam Öyküsü
133 • Klare von Reuter
134 • Keyifsizlik
135 • Kusursuz Hayat
136 • İlkyaz ve Ortakları
137 • Quito Katedrali'nin Rüzgârgülü
139 • Konuk

140 • **Eugenio Florit**
Küba, 1903
141 • Birinin Ölümü Üstüne
142 • Güz
143 • Bir Heykele Dörtlükler
144 • San Sebastian'ın Ölümü
146 • Ölü Kelebeğe

147 • **Gonzalo Escudero**
Ekvator, 1903-1971
148 • Eski Mezarlar
149 • Hayvanat Bahçesi

150 • **Pablo Neruda**
Şili, 1904-1973
151 • Okyanusun İhtiyar Kadınları
153 • Magellan'ın Yüreği (1519)
158 • Tavşanlı Çocuk
160 • Odun Kokusu
162 • Gemi
164 • Guillermina Acaba Nerde?
166 • Walking Around
168 • Alberto Rojas Jimenez Geliyor Uçarak
172 • Başı Şeyleri Açıklıyorum

175 • **César Moro**
Peru, 1906-1956
176 • Saçının Görkemli Dumanıyla Geliyorsun...
178 • Resimli Dünya

179 • **Augusto Frederico Schmidt**
Brezilya, 1906-1965
180 • Soğuklar Yolu
181 • Sabah Şarkısı

182 • **Jacques Roumain**
Haiti, 1906-1943
183 • Tamtamlar Çalınırken
184 • Gine

185 • **Carlos Oquendo de Amat**
Peru, 1909-1936
186 • Melek ve Gül

187 • Delilik Şiiri
188 • Anne
189 • Filin ve Şarkının Gerçeküstücü Şiiri

190 • **Oscar Castro Z.**
Şili, 1910-1947
191 • Garcia Lorca'ya Ağıt

193 • **Constantino Suasnavar**
Honduras, 1912-?
194 • Sayılar IX
195 • Sayılar XXI
196 • Sayılar XXVI
197 • Sayılar XXX

198 • **Otto D'Sola**
Venezuela, 1912-1975
199 • Kentleri Yakan Uçakların Gelişinden Önce
200 • Bolluk

201 • **Manuel Moreno Jimeno**
Peru, 1913
202• Lanetliler

205 • **Efrain Huerta**
Meksika, 1914-1982
206 • Alacakaranlığın Sesleri
208 • Aşk Anıları

210 • **Octavio Paz**
Meksika, 1914-1998
211 • Son Sabah
212 • Unutuş
213 • Bütünlemek
214 • Orada ve Arkada
215 • Concorde
216 • Öteki
217 • Gündoğumu
218 • Dokunuş
219 • Görünüş
220 • Vaftizin Sonuçları
221 • Uzak Komşu
222 • Gençlik
223 • Meksika Vadisi

224 • **Nicanor Parra**
Şili, 1914
225 • Genç Şairler
226 • Atlıkarınca
227 • Bireyin Söylevi

231 • **Ernesto Cardenal**
Nikaragua, 1925-1980
232 • Saat Sıfır

249 • **Jaime Sabines**
Meksika, 1926
250 • Kumrular Duyuyorum
251 • Resimlerde Gördüm Onları

253 • **René Depestre**
Haiti, 1926
254 • Kara Cevher

256 • **Thiago de Mello**
Brezilya, 1926
257 • İnsan Yasası

261 • **Raúl Gustavo Aguirre**
Arjantin, 1927-1983
262 • Sakat Adam
263 • Fırlatılmıştı Bile...

264 • **Enrique Lihn**
Şili, 1929-1988
265 • Evlilik Anıları

266 • **Pablo Armando Fernández**
Küba, 1930
267 • Eshu'nun Boyun Eğmesi
268 • Trajano
269 • Abel Düşünüyor

270 • **Juan Gelman**
Arjantin, 1930
271 • Gözler
272 • Tarih
273 • Cezayir

274 • Roberto Fernández Retamar
Küba, 1930
275 • Bir İstilacının Mezar Yazıtı
276 • Bugünün Şiiri
277 • Persler Sorulunca

280 • Arturo Corcuera
Peru, 1935
281 • Kovboy ile Buffalo Bill Masalı
282 • Hain Kurt Masalı
283 • Tom ve Jerry Masalı

284 • **Otto René Castillo**
Guatemala, 1936-1967
285 • Bir Haksızlığın Raporu
288 • Devrim
290 • Tarafsız Aydınlar

292 • **José Emilio Pacheco**
Meksika, 1939
293 • Pompei
294 • Gizlerin Aynası: Maymunlar
295• Sivrisinekler

296 • **Pedro Shimose**
Bolivya, 1940
297 • Bir Yaz Gecesi Düşü
298 • Kont Drakula İnceleme Gezisinde
299 • Bir Küçük Burjuvanın Süperakademikrealistik Şiiri

300 • **David Fernández Chericián**
Küba,1940
301 • Bir Barış Şarkısı

303 • **Fernando Gordillo Cervantes**
Nikaragua, 1940-1967
304 • Andrés
305 • Bir Ülkenin Bedeli
306 • Ölü Bir Genç
307 • Ölüler

308 • **Javier Heraud**
Peru, 1942-1963
309 • Gerilla Sözü
310 • Şiir
311 • Şiir Sanatı

313 • Kaynakça

GİRİŞ

On dokuzuncu yüzyılda Latin Amerikalı şairlerin en büyük sorunu, kendilerinin olmayan yabancı bir dili kullanmak zorunda kalmalarıydı. Brezilyalılar Portekizce, öteki Latin Amerikalı şairler ise İspanyolca yazıyorlardı. Edebiyat geleneklerini uzak ülkelerde, Avrupa'da aramak durumundaydılar. Latin Amerika'yla İspanya arasındaki ilişkiler son derece gergindi. Kıtada, üç yüzyıllık boyunduruktan sonra, bağımsızlık savaşları veriliyordu. Yazarlar, İspanyol olan hiçbir şeyle yakınlık kurmak istemiyorlar, bu yüzden, kullandıkları dilin zenginliğinden, tarihinden, kültürel çağrışımlarından yararlanamıyorlardı. Edebiyatları cılızdı.

1898'de İspanya, Latin Amerika'daki son sömürgesinden de çekilmek zorunda kaldı. Bu, İspanya ile Latin Amerika arasında yeni koşullarla bir "diyalog"un kurulmasına yol açtı. Yazarlar, İspanyol edebiyatıyla yakından ilgilendiler; dillerini bir temele oturttular. Denizaşırı bir "şiir dolaşımı" başladı. Ama eşit bir dolaşımdı bu. Latin Amerika, yalnız siyasal değil, kültürel bağımsızlığını da kazanmıştı.

On dokuzuncu yüzyılda Latin Amerika şiirinin belli başlı özelliği, bir "savaş şiiri" olmasıydı. Andres Bello, José Joaquin de Olmedo, José Maria Heredia gibi şairler, on sekizinci yüzyılda Avrupa'yı saran devrimci düşüncenin etksindeydiler. Kendi ülkelerini bağımsız kılmak, özgürlüğe kavuşturmak istiyorlardı. "Büyük Latin Amerika düşü"nü dile getirecek yeni bir şiirin peşindeydiler. Bu şiiri, eski–yeni Avrupalı ustaların yapıtların-

dan değil, kendi topraklarından yaratma çabasındaydılar. Latin Amerika şiirinin 'konu'sunu genişletmek bakımından büyük yararları oldu.

1830'larda Avrupa romantizminin etkileri görülmeye başlandı. Dört yıl Fransa'da kalan Arjantinli Esteban Echeverria, ülkesine döndükten sonra yeni bir akımın, romantizmin öncüsü oldu. İnsanla doğa arasındaki ilişkiyi arayan, esine dayanan bir akımdı bu; ama gerçekleri anlatıyordu. Kolombiyalı Gregorio Gutiérrez González ile Brezilyalı Antonio Gonçalves Dias, bu akımın başarılı örneklerini verdiler.

Bu arada, aynı akıma bağlı olarak bir *gauchesco* şiiri doğdu. Pampalarda yaşayan *gaucho*ları konu edinen şiirler yazıldı. Bu şiirin yaratıcılarının hiçbiri *gaucho* değildi; hepsi kentlerde yaşıyordu. Ama şiirlerinde *gaucho*ların dillerini kullandılar. Uruguaylı Bartolomé Hidalgo'nun öncülüğünü ettiği bu türün en büyük yapıtı, Arjantinli José Fernández'in *Martin Fierro*'su oldu.

Kübalı ulusal kahraman José Marti, 1882'de *Ismaelillo* adlı ilk şiir kitabını yayımladı. Latin Amerika şiirinde yeni bir gelişmenin başlangıcıydı bu *–modernismo* akımı başlıyordu.

Modernismo'nun ilk dönemi, 1896 yılına kadar sürdü. Yine Kübalı bir başka şair, Julian del Casal, Meksikalı Manuel Gutiérrez Nájera, Kolombiyalı José Asunción Silva, Nikaraguali Rubén Dario, bu akımın öncülüğünü ettiler. Dario'nun dışında öteki şairler, 1896'dan önce öldüler. Rubén Dario, *modernismo*'nun birinci ve ikinci dönemleri arasında bir bağ oldu. İkinci dönemin belli başlı şairleri, Arjantinli Leopoldo Lugones, Perulu José Santos Chocano, Kolombiyalı Guillermo Valencia, Meksikalı Enrique González Martinez ile Amado Nervo, romantizmin klişelerini bir yana bıraktılar; daha disiplinli ama sadece şiir okurunu değil, herkesi ilgilendiren, bütün Latin Amerikalılara seslenmeyi amaçlayan, bu arada şiire biçimde yeni olanaklar kazandıran sanatçılar olarak ortaya çıktılar.

Modernismo'nun en büyük yararı, Latin Amerika insanına, kendi yaratıcılığı konusunda büyük güven sağlaması oldu. Bu akım, etkisini Latin Amerika ülkelerinin hepsinde gösterdi; giderek İspanyol şiirini bile etkiledi.

Modernismo'nun ilk dönemi, İspanya'ya tepkiden doğmuştu; ikinci döneminde, yeni değerler yaratılması olanağı araştırıldı. 1898 İspanyol-Amerikan Savaşı, İspanya'nın yenilgisiyle sonuçlanınca, şairler kendi dillerinin kökenlerine eğildiler, İspanyol edebiyatıyla ilişkiler kurdular. Düşman olarak İspanyol emperyalizmini değil, Kuzey Amerika'daki Anglo-Sakson emperyalizmini görüyorlardı artık. İki dönem arasındaki bağı kuran Rubén Dario, *"hâlâ İsa'ya yakaran, İspanyolca konuşan, yerli kanından yaratılmış temiz Amerika'nın gelecekteki işgalcisi Amerika Birleşik Devletleri"*nden söz ediyordu.

Modernismo'nun ikinci dönemi sırasında bir başka akım ortaya çıktı: *Mundonovismo* (*mundo nuevo*: yeni dünya). Bu, Latin Amerikan konularına yeniden dönüştü. *Modernismo*'nun kozmopolitliği, yerini ulusalcılığa bırakıyordu. Bu akımın öncülüğünü, Pancho Villa'yla Estrada Cabrera'yı destekleyen, uzun yıllarını sürgünde, cezaevlerinde geçiren, Perulu bir eleştirmeni öldüren, sonunda kendisi de öldürülen Perulu José Santos Chocano yaptı.

1915 yıllarında, *modernismo*'ya bir tepki daha belirdi, yeni bir akım doğdu: *Sencillismo* (*sencillo*: yalın, dolaysız). José Marti'nin şiirlerindeki yalın anlatıma dönülüyordu. Bu akımın şairleri bir bahar gününü, Buenos Aires'de bir sokağın köşesini anlatmayı, toplumsal, ulusal sorunlarla ilgilenmeye yeğ tuttular.

Birinci Dünya Savaşı sona erince, Latin Amerika'nın bazı bölgelerine göçmenler geldi; hayat, özellikle kentlerde, değişmeye başladı. Endüstriye geçiş dönemiydi bu. Eski akımlar güçlerini yitirmişti.

Aynı yıllarda Şilili bir şair, Vicente Huidobro, Fransa'da sanatçılarla arkadaşlık kurmuştu; Guillaume Apollinaire ve Pierre Reverdy ile birlikte *Nord Sud* dergisini yönetiyordu. Bu arkadaşlığın etkisiyle, Avrupa'daki yeni akımlarla, özellikle *kübizm*'le ilgilendi. Latin Amerika şiirinde yeni bir akımı, *creacionismo*'yu (yaratıcılık) başlattı. Estetik değerleri her şeyin üstünde tutan, şairi en üstün kişi olarak kabullenen bir akımdı bu.

Aynı yıllarda, İsviçre'de öğrenim yapmış Arjantinli Jorge Luis Borges, İspanya'ya gitti. 1921'de Buenos Aires'e dönünce,

Avrupa'daki *avant-garde* sanatın etkilerini taşıyan yapıtlar vermeye başladı. *Gerçeküstücülük*'ün izlerini taşıyan bir bildiri hazırladı; bu bildiriyi, *"Buenos Aires sokaklarına şiiri getirmek için"* duvarlara astı. Böylece, *ultraismo* akımının öncüsü oldu. Arjantinli Oliverio Girondo, Meksikalı José Juan Tablada, Kolombiyalı Léon de Greiff, bu akımın başarılı şairleri arasında yer aldılar.

Bu arada, Latin Amerika'da, özellikle Brezilya ile Karaipler'de zencilerin sayısında büyük artış olmuştu. Bunun şiirde bir etki yaratması kaçınılmazdı. Bir *poesia negra* akımı doğdu. Bu akımın aşağı yukarı bütün şairleri beyazdı, ama zencilerin dil özelliklerinden yararlanarak bir *Afro-Amerikan* şiiri yaratmayı başardılar. Aynı zamanda toplumsal bir başkaldırı niteliğini taşıyan bu akımın en başarılı şairleri, Porto Rikolu Luis Palés Matos, Kübalı Nicolás Guillén ve Brezilyalı Jorge de Lima'ydı.

Portekizce Brezilya şiiri de aşağı yukarı aynı çizgiyi izleyerek gelişti. 1920-1930 yılları arasında, Manuel Bandeira, Ronald de Carvalho, Emiliano de Cavalcanti, Vicente de Rego Monteiro, Heitor Vila-Lobos gibi şairler *ultraismo*'nun etkilerini taşıyan bir *modernismo* akımını sürdürdüler. Bu akımın en büyük özelliği, Latin Amerika şiirine *humor*'u getirmesiydi.

Latin Amerika'da 1920'lerden sonra çok sayıda güçlü şairler ortaya çıktı: Arjantinli Jorge Luis Borges, Brezilyalı Carlos Drummond de Andrade, Murilo Mendes, Şilili Gabriela Mistral, Pablo Neruda, Nicanor Parra, Kübalı Eugenio Florit, Pablo Armando Fernández, Nicolás Guillén, Ekvatorlu Jorge Carrera Andrade, Meksikalı Alfonso Reyes, Octavio Paz, José Emilio Pacheco, Perulu César Vallejo, Carlos Oquendo de Amat, Venezuelalı Otto D'Sola gibi... Bu şairleri, akımlara bağlı olarak düşünmek olanaksızdır; ama aşağı yukarı hepsinin temelinde *gerçeküstücülük*'ün izleri yatar.

Bu arada, İspanya İç Savaşı'nın bazı Latin Amerika şairleri, özellikle Vallejo ile Neruda üzerinde yarattığı etkiler kıta şiirinde bir değişime yol açtı. Neruda, "yaslı, karamsar" şiirini, ilk

yapıtlarındaki "metafizik"i bırakarak toplumcu bir şiire yöneldi; Vallejo *gerçektüstücülük*'ten sıyrılarak "halkın şairi" olmaya çalıştı. Latin Amerika'nın Amerika Birleşik Devletleri tarafından bir "yeni sömürgecilik" anlayışıyla etki altına alınması ve daha sonraki yıllarda Küba Devrimi, bu değişimi hızlandırdı. Bu değişim, geçmişin süslü, yer yer aşırı duygulu ve duyarlı şiirine bir tepki olarak *anti-şiir*'i yarattı. Nicanor Parra'nın yapıtlarında doruğuna ulaşan yalın, düz, dolaysız bir şiir diline varıldı.

Günümüzde Latin Amerika şairlerinin büyük çoğunluğu toplumcu şiirin örneklerini vermekte, askerî darbeler, suikastler, işkenceler, kültür emperyalizmi, yerlilerin yoksulluğu ve halkın sorunları gibi konulara el atmaktadır. Nikaragualı şair Ernesto Cardenal'in deyimiyle, şairin görevlerinden biri de, *"AP ve UPI gibi haber ajanslarını yalanlamak"*tır.

Bu anlayışın en önemli ve etkili şairleri arasında Arjantinli Juan Gelman, Kübalı Nicolás Guillén, Roberto Fernández Retamar, Guatemalalı Otto René Castillo, Nikaragualı Ernesto Cardenal ve Perulu Javier Heraud sayılabilir.

RUBEN DARIO

Nikaragua, 1867-1916

Asıl adı Felix Rubén Garcia Sarmiento'ydu. San Pedro de Metapa kasabasında doğdu. Çocuk yaşta, annesiyle babası ayrılınca, Leon'a, bir akrabasının yanına gitti. İlk şiirlerini on üç yaşındayken yazdı. Bu şiirler ilgi toplayınca, Nikaragua'nın başkenti Managua'ya götürüldü; kendisine Ulusal Kitaplık'ta iş verildi. 1886'da Şili'ye gitti. Daha sonra Latin Amerika ve Avrupa ülkelerini dolaştı. 1913'de Mallorca'ya yerleşti. Üç yıl sonra hastalandı. Uzun bir yolculuktan sonra döndüğü Nikaragua'da öldü.

İLK SAYFADA

Kara ırmağın, Calamus, buradan aksın.
Düşünce'nin, o aydınlık yüzüyle
gireceği tapınağın kapısıdır bu.
Yüreği çalgısında atan bakıcı onuruna
harfin kutsal simgesini koy, Calamus.
Anlayan onuruna, seven onuruna.
Gümüşten olsun, kardan olsun
düşlere açılan belirsiz kapıdır bu.
Ardına kadar açılmış şimdi.
Düşleri yaşayanlar, girin içeri.

VESPERAL

Siesta geçti,
akşam saati yaklaşıyor,
kıyıda sessizlik var,
tropik güneşin yaktığı kıyıda.
Deniz meltemi usulca esiyor,
batıda bir orman
mor alevlerle yanıyor sanki.
Okunaksız bir yazı oluşturmuş
kumlarda yengeçlerin izleri.
Pembe deniz kabukları,
yaldızlarla yansıyan kabuklar,
küçük salyangozlar, deniz yıldızları
basıldıkça çıtırdayan bir halı yaratmış
ezgilerle donanmış kıyıda.
Venüs ışıdığı zaman,
kutsal akşamın o yüce sevgisi,
lir sesleri duyuyorum dalgalarda,
deniz kızlarının türkülerini.
Ve içimde Venüs gibi bir yıldız ışıldıyor.

HOROZ

Bir ışık pırıltısı,
sarı, kırmızı bir ışık.
Bu yarışmada
ışıklı tüylerin patlayışı.
Bir güç birikimi
göğüsten kuyruğa
– amber, altın, kadife –
çözülmüş incelik
gürültülü kümesin
yiğit sessizliğinde.
Ve dalgın tavuğun önünde
bir ışık çemberi,
kanadın pelerini açılıp
yayılmış ortalığa...

Horoz, tropiklerin horozu.
Şafağı damlalarla indiren gaga.
Donmuş şimşek.
Işıltılı renklerin paleti.
Coşkun Antiller'in
tüylerden yaratılmış içkisi.

RICARDO JAIMES FREYRE

Bolivya, 1868-1933

Bolivyalıydı; ama yaşamının büyük bir bölümünü Latin Amerika'nın başka ülkelerinde, özellikle Arjantin'de geçirdi. Rubén Dario'nun ve İskandinav mitolojisinin etkisinde kaldı. 1897'de yayımladığı kitabıyla ün yaptı. Şiir sanatıyla ilgili bir kuramsal kitap yazdı. 1920'de Bolivya Cumhuriyet Partisi'ne katıldı. Eğitim Bakanı, sonra da Dışişleri Bakanı oldu. 1927'de Devlet Başkanı'yla arası açılınca görevinden ayrıldı; Arjantin'e giderek Buenos Aires'e yerleşti.

HÜZÜNLÜ SESLER

Kayıp gidiyor kızak
beyaz bozkırda,
uzaklarda, çok uzaklarda kurtların uluyuşu
karışıyor kızağı çeken yorgun köpeklerin soluğuna.

Kar yağıyor.
Her yer bir peçenin arkasında gibi,
kuzey yeli leylaklar sürüklemiş
ve peçeye o leylakları iliştirmiş sanki.

Beyazın sonsuzluğu.
Derin acıların belli belirsiz izlenimi yüzüyor
sonu gelmeyecek gibi görünen çölde,
bırakılmışlık yüzüyor, çözülmeyen bir düş kırıklığı.

Uzaklarda
ıssız bir çam ağacı,
arkasında sis ve kar,
bir iskeletin uzun çizgisi.

Toprakla gök arasında,
beyaz örtüler arasında,
doğuda beliren kış sabahı
soğuk adımlarla ilerliyor şimdi.

SONNET

Göçebe güvercini düşlerin,
canlandıran son sevgileri,
ışığın, ezginin, çiçeğin dili,
göçebe güvercini düşlerin.

Kanat çırp o ıssız kayalarda
acıların soğuk deniziyle yıkanan,
ve bir ışık geçsin havadan
sen uçarken o ıssız kayalarda.

Kanat çırp, göçebe güvercin,
karlı kanadın o ıssız kayalarda
kimsenin olmadığı bir kutsal ada,

kanadın bir kar tanesi gibi,
leylak, ada, sis, kar tanesi,
göçebe güvercini düşlerin...

KÖTÜLÜK ŞARKISI

Issız karanlıklarda şarkı söylüyor Lok,
Lok'un şarkısında kan sisleri var.
Buzdan sürülerini otlağa çıkarmış Çoban,
– sesine boyun eğen ve titreyen devleri –.
Geçip giderken rüzgârlara şarkı söylüyor Lok,
Lok'un şarkısında kan sisleri var.

Hava puslu. Kırılıyor dalgalar
korkunç gürültülerle dik kayalarda.
Karanlık sırtlarında o dalgaların
kızıl saçlı savaşçının kayığı sallanıyor.
Geçip giderken dalgalara şarkı söylüyor Lok,
Lok'un şarkısında kan sisleri var.

Göğe yükseliyor demirin ezgisi
ve gürleyerek dönüyor yankılar.
Derin uçurumlarda kollarını uzatmış
Tanrı'nın gölgesini arıyor şimdi.
Geçip giderken ölüye şarkı söylüyor Lok,
Lok'un şarkısında kan sisleri var.

JOSE JUAN TABLADA

Meksika, 1871-1945

Çok genç yaşta dünyayı dolaşmaya başladı. 1900'de Japonya'ya gitti. Japon şiirini inceledi; *haiku*'ların etkisi altında kaldı. Madrid ve Buenos Aires'deki *ultraist*lerle doğrudan ilişkisi olmadı; ama bu akımı benimsedi. Benzetmelerindeki sınırsız özgürlük, onun *ultraismo* akımının önde gelen, etkili şairleri arasında yer almasını sağladı. New York'ta öldü.

ÖTEKİ GECE

Yıldızlı New York gecesi
Badanalı soğuk duvarlar
Rektör'lerde, şampanya, fokstrot
Dilsiz evler demirli pencereler
Bakıyor arkasına
Sessiz damlar üstünden
Taş kesilmiş can
Beyaz kedileri ayın
Lut'un karısı gibi

Yine de
aynı
şey
New York'ta
Bogota'da
aynı
ay!

HAİKULAR: BİR GÜN

I
İncecik salkımsöğüt,
nerdeyse altın, nerdeyse amber,
nerdeyse ışık...

II
Kilden davullarını çalıp
yanlış alarmlar veriyor
kazlar.

III
Soylu tavus, uzun pırıltı,
demokratik kümesin önünden
bir alay gibi geçiyorsun...

IV
Ev taşımıyor kaplumbağa
kendi evini taşıyor hep,
yalpa vurarak gidiyor yolda.

V
Kuru yapraklarla dolmuş bahçe:
hiç böylesine yeşil görmedim
ilkyazda, ağaçlarda.

VI
Çamur parçacıkları,
karanlık yolda,
zıplıyor kurbağalar...

VII
Yarasa, geceleyin,
uçuşunu çalışıyor serçenin
gündüzleri de uçabilsin diye...

VIII
Gecenin kelebeği,
yerleştir çıplak dala
kuru yapraklarını kanatlarının!

IX
Göğün altında bülbül
uçuruyor duasını
tek yıldıza.

X
Parlak ay
yerleşip ağa
uykusunu kaçırıyor örümceğin.

XI
Deniz: karanlık gece,
bulut: deniz kabuğu,
ay: inci.

HAİKULAR: SAKSI

I
Renklere bürünmüş mantar
bir Japon kurbağasının
güneş şemsiyesi.

II
Yılmadan çalışıyor yusufçuk
saydam haçını çakmak için
titreyen çıplak dala.

III
Cırcır böceğinin üstünde karıncalar.
Lilliput anısı
Gulliver'in.

IV
Birbirine karışıyor sessiz akşamda
çan sesleriyle yarasalar
kırlangıçlar uçuşuyor.

V
Sineklerin saldırdığı sıpa,
sırtında yük,
zümrüt otlakları düşlüyor.

VI
Ufacık maymun bana bakıyor...
Bir şey söyleyecek...
Dilinin ucunda!

VII
Penceremin altında ay, damlar üstünde,
kedilerin karaltıları,
kedilerin Çin müziği.

VIII
Mavi-beyaz dalgalar arasında
yuvarlanarak yüzüyor yunuslar,
kanatların, çıpaların dansı.

IX
Çarpınca güneşe
paramparça oluyor sırça deniz.

X
Gece şölenini kemiriyor saat sanki,
farenin yelkovanı yankılanıyor.

XI
Kırmızı soğuk kahkahası
yazın,
bir dilim
karpuz!

MANUEL BANDEIRA

Brezilya, 1886-1968

Bir mühendisin oğluydu. Çocukluğunu Recife'de geçirdi. Mimar olmak için Sao Paulo'ya gitti. Tüberküloza yakalandığı için öğrenimini yarıda bıraktı. 1913'de İsviçre'de bir sanatoryumda yatarken Paul Eluard'la tanıştı ve şiirle ilgilendi. 1917'de ilk kitabını yayımladı. On dokuzuncu yüzyıl Fransız şairlerinin etkisi altında yazdığı şiirlerden sonra *modernismo* akımına yöneldi. Shakespeare ile Schiller'den de çeviriler yaptı.

RECIFE'YE SELAM

Recife
Venedik'i değil Amerika'nın
Batı Hint Adaları'na giden serüvenci tüccarların
Mauritsstad'ı değil
Tatlısu frenklerinin Recife'si değil
Sevmeyi sonradan öğrendiğim o Recife de değil –
bağımsızlık savaşçılarının Recife'si
Tarihsiz edebiyatsız bir Recife
Olağan bir Recife
Çocukluğumun Recife'si

Köşekapmaca oynadığım ve Dona Aninha Viegas'ın
evindeki pencereleri kırdığım sokak, Birlik Sokağı
Çok yaşlıydı Totonio Rodrigues, burnunun ucuna
düşerdi kelebek gözlüğü
Yemekten sonra kapı önüne çıkarırdı herkes iskemlesini,
çene çalar, sevişir, gülerdi
Sokak ortasında oynardı çocuklar
Oğlanlar bağırırdı:
Tavşan kaç!
Tazı tut!
Küçük kızların şarkıları duyulurdu uzaktan:
Gül ağacı ver bana
Bak kül oldum yana yana
(Dalında ölüp gitti
O güllerden nice gül)

Ansızın
uzakta gecede
bir çan sesi
Bağırdı büyüklerden biri:
Santo Antonio'da yangın!
Bir başkası yangın Sao José'de dedi
Sao José diye tutturdu Totonio Rodrigues
Şapkalarını giyip sigara içerek gitti erkekler
Küplere bindim, çocuktum çünkü, yangına gidemiyordum

Birlik sokağı...
Ne güzel adları vardı sokakların, çocukluğumun sokakları
Güneş Sokağı'ydı birinin adı
(Şimdi bir doktorun adını taşıyordur belki)
Özlem Sokağı vardı evimizin arkasında...
... gidip gizlice sigara içtiğim sokak
Yakınlarda, rıhtımda bir sokak vardı, Şafak Sokağı
gidip gizlice balık tuttuğum sokak

Capiberibe
– Capiberibe
Ulu ağaçları altında Caxanga'nın
Hasır banyolar

Genç bir kadın gördüm günün birinde, yıkanıyordu
Yüreğim gümbür gümbür, onu seyrettim
Güldü
İlk o zaman anladım bazı şeyleri

Sel! Irmak selleri! balıkçılar, ölü öküzler, anaforlardan yükselen
ağaç kökleri
Demiryolu köprüsünün altında, muz ağaçlarından yapılma
sallarda korkusuz mezeler
Novenas
Atlılar
Kızın kucağındayım, okşamaya başlıyor saçlarımı
Capiberibe
– Capiberibe

Her ikindi o zenci kadın geçerdi Birlik Sokağı'ndan muz
hevenkleriyle
Sırtında soluk bir Afrika şalı
Şekerkamışı satardı adamın biri
Ve yer fıstığı
Midubim derdik ona, kavrulmazdı
Kaynatılırdı
Bütün satıcıların sesleri kulağımda:
Taze yumurta var, ucuz yumurta
Hadi, bir *pataca*'ya on yumurta
Eskidendi, çok eskidendi.

Gazetelerle, kitaplarla gelmedi bana yaşam
Halkın dudaklarıyla geldi, savrulan küfürlerle
Halkın dört dörtlük küfürleriyle
Onlardaydı Brezilya Portekizcesinin tadı, kendi tadımız
Biz ne yapıyoruz peki
Başka dillere öykünüp
Bu cümleyi şöyle kursak diyoruz
Varlığını bile bilmediğim ülkelerden gönderilmiş
Yük sandıklarıyla geldi yaşam bana

Recife...
Birlik Sokağı...
Dedemin evi...

Hiç düşünmemiştim bunların sona ereceğini!
Orada ne varsa sonsuzlukla iç içeydi
Recife...
Ölüp gitti dedem...

Sevgili Recife, güzel Recife, dedemin evi kadar Brezilyalı
Recife.

KÖPÜK SOKAĞI'NDA

İn balon in
İn balon in
Köpük Sokağı'na!..

Neler çekildi o minicik kâğıt balonu yapmak için!
Çamaşırcının oğlu yaptı onu,
Bir gazetede dizgicilik eden ve durmadan öksüren çocuk.

Aldı incecik kâğıdı, sevgiyle kesti, yapıştırdı...
Katranlı fitili yerleştirdi teller arasına.

Uçuyor – öyle minik ki puslu gökte.

Kolay doldurulmadı doğrusu.
Salındı, titredi, renk değiştirdi.
Köpük Sokağı'nın küçük afacanları
Öfkeyle bağırıyorlar şimdi:
İn balon in!

Kurtuldu birdenbire o ellerden.
Yükselmeye başladı...
yükseldi yükseldi...
usul usul...

José'nin kokan soluğuyla dolmuş.

İn balon in!

Çocuklar saldırdı ona sapanlarla
çığlıklarla
yuhlarla
taşlarla

İn balon in!

Adamın biri geldi, balon uçurmak yasaktır dedi kentte.

Yine de uçtu balon...
usul usul yükseldi...
yükselip gitti...

İnmedi Köpük Sokağı'na.
Uzaklara... denize indi, duru dalgalarına açık denizin.

SOKAK

Oturduğum bu sokak, iki dağ yolunun arasındaki,
Bir kentin caddesinden daha ilginç.
Kentlerde birbirine benzer herkes.
Herkes birbirine benzer. Herkes herkese benzer.
Burada öyle değil; bir kişiliği var herkesin.
Her yaratık apayrı.
Köpekler bile.
İşadamlarını andırıyor bu köy köpekleri:
İşleri başlarından aşkın.

Ne çok insan gelip gidiyor!
Hepsi değişik; çağrışımlar başlatıyor hepsi.
Omuzlarda taşman tabut, keçinin çektiği süt arabası.
Suyun mırıltısı neler diyor simgelerle:
Günler geçiyor, günler geçiyor!
Ve artık sonuna yaklaşıyor gençlik.

ÖLÜ GECE

Ölü gece.
Sokak fenerinin yanında
Sivrisinekleri yutuyor kurbağalar.

Kimse geçmiyor sokaktan.
Bir sarhoş bile.

Ama geçit töreni var gölgelerin.
Geçip gitmişlerin gölgelerinin.
Yaşayanların ve ölülerin.

Su yolları ağlıyor.
Gecenin sesi...

(Bu gecenin değil, daha yücesinin.)

MOZART CENNETTE

Wolfgang Amadeus Mozart, 5 Aralık 1791'de, bembeyaz bir atın üstünde nefis piruetlerle, bir sirk cambazı olarak cennete girdi.

Sordu küçük melekler şaşkınlıkla: Kim bu? Kim olabilir bu?
Tam o anda duyulmamış bir müzik yükseldi yöneticilerin
üstünde.
O hor gören bakışlar silinip gitti.
Meryem alnından öptü onu.
Ve meleklerin en genci oldu Wolfgang Amadeus Mozart.

ALFONSO REYES

Meksika, 1889-1959

Porfirio Diaz'ın generallerinden birinin oğluydu. 1910'da genç aydınlarla birlikte *Ateneo de la Juventud*'u kurarak burada felsefe dersleri vermeye başladı. Meksika Devrimi sırasında ve sonrasında İspanya'da bulundu. Latin Amerika kültürü üstüne çalışmalar, incelemeler yaptı. Ülkesine dönünce, etkili bir düşünür olarak karşılandı. Brezilya ve Arjantin'de Meksika Büyük Elçisi olarak görev aldı. Ömrünün sonlarına doğru yine ülkesine döndü ve *Colegio de Mexico*'nun yönetmeni oldu.

MEKSİKA KÖRFEZİ

VERA CRUZ
Denizin komşuluğu bitti artık:
Üstümüze kanat germiş, bunu bilmek yetiyor,
bir pencere var, büyük ve yeşil,
yüzüp çıkabiliriz oradan, gerekirse.

HAVANA
Denizin canları erittiği Küba değil burası.
Gauguin'in hiç görmediği Küba değil,
Picasso'nun görmediği,
sarılara allara bürünmüş zenciler
akşam karanlığında dolaşırdı rıhtımlarda,
dirençsiz gözleri vardı
saklamak elde değildi akıldan geçenleri.
Burası o Küba değil şimdi.

Çınlamıştı Papa Montero'nun gömme töreninde
marimbaların, guiroların garip ezgileri,
Stravinsky'nin duymadığı ezgiler.
Onun görmediği Küba değil burası.

Sömürgeci Yankee'ler teraslarda oturur,
soğuk içkiler devirirlerdi kızgın güneş altında
polisler gelirdi sonra
ve İspanyolca vızıldayan son sivrisineklerin
soktuğu yerleri dezenfekte ederlerdi.
Burası o Küba değil şimdi.

Nasıl duruydu deniz, nasıl saydamdı,
"Maine" leşini görebilsin diye herkes,
ve bir devrim çıkarcısı, ceketiyle
beyazlık katardı alacakaranlığa,
yüzünde bir emeklinin hoşnut gülümseyişi,
sallanarak serinlerdi koltuğunda,
hindistan cevizlerinin, mangoların kokusu
Gümrük bahçesinden kopar gelirdi.
Burası o Küba değil şimdi.

VERA CRUZ
Hayır: toprak üstün burada, toprak buyuruyor
– ayaklarında köpekbalığı çorbası.
Ve denizin sarktığı uzaklıkları
mora dönen bir yeşile boyuyor
öldürücü süngeri zehirli yosunların,
uç doruklarında Atlantis'in, kayalıklar arasında.

Üstümüze kanat germiş, bunu bilmek yetiyor:
yalnız kıyıdaki kapılarını açmış kent.

Rıhtımların başıboş bıkkınlığında
denizle ilgisi yok hamalların:
dağ güneşini taşıyor şapkalarının kenarında:
insan renginde insanlar bunlar,
terleyince hısım oluyorlar eşeklere
– ve göğüsleriyle sattıkları çalım
taşıdıkları tabancayla dengeleniyor.

Heron Proal, ellerini kavuşturmuş, başı önüne eğik,
gününü ekiyor ırgatların, ortakçıların;
kısa kollu gömlekleriyle devlet memurları
iri göbeklerini sınırlamışlar
parlak dişleri andıran sıra sıra kurşunlarla.

Karga gölgeleri oynaşıyor
süpürülmemiş alanlarda.
Yüce kulelerde kanat çırpışları.

En usta katili mahallenin, kibirli bir ihtiyar,
nasıl vurmuş bir adamı, onu anlatıyor.
Juchitlan'dan kopup gelmiş yerlinin biri,
özgürlüğe kavuşmuş eski bir köle,
çıplak ayağını uzatıyor yattığı balyadan
ve parmaklarıyla kavrıyor sigarasını
– öğle uykusu çalmıştı dudaklarından onu.

Görmüş geçirmiş eski deniz kurtları
çökmüşler sundurmalara, yudumluyorlar
naneli içkilerini hiç konuşmadan.
Bütün kasırgalarıyla Kanarya Adaları,
renkli ışıklarıyla Cabo Verde,
çini mürekkebiyle Sarı Deniz,
Peygamberin ikiye böldüğü Kızıl Deniz,
Karadeniz, hortumlarıyla Tufan'ı emmiş fillerin
kafataslarından yapılmış salların yüzdüğü deniz,
ve Kükürt Denizi,
saçların, kirpiklerin, sakalların yokolduğu deniz,
korsanlara altın dişler sağlayan Cıva Denizi,
bütün bunlar canlanıyor içkiyle beraber,
tutsak kelebekler gibi çırpınıyorlar
mavi şapkalarının sırmalarında
kiraz ağacından yapılma pipolar
tayfun bulutları savuruyor havaya.

Denizin komşuluğu bitti artık.
Bir tramvayda geçip gidiyor borazanların göçebe sesi.
Üstümüze kanat germiş deniz, bunu bilmek yetiyor.
(Arkada bir pencere, büyük ve yeşil...)
Güneş alkolünün lekeleri
küme küme evlerin eriyen şekeri.
(... yüzüp çıkabiliriz oradan, gerekirse.)

Terin balı, eşeğin hısımlığı
insan renginde insanlar,
başka yasalar yaratıyorlar
karga gölgelerinin dolaştığı alanlarda.

Şakaklarına kadar işlemiş, duyuyorsun,
savaş dullarının donuk gözleri.
Bir haber getirdim sana:
karınlarını böceklerle doyuran
denize sırt çevirmiş o insanlar
çekirge sürülerini ezecekler ayaklarıyla,
toplanacaklar yanardağlara saldırmak için
– işiteceksin başkentlerin derin sessizliğinde
sandalların yaklaşan hışırtısını
ve kasırgasını Meksika flütlerinin.

GABRIELA MISTRAL

Şili, 1889-1957

Asıl adı Lucila Godoy Alacayaga'ydı. Bir öğretmenin kızıydı. Okulu bitirince kendisi de öğretmen oldu. Nişanlısının intiharı, duygulu bir şiire yönelmesine yol açtı. 1914'de Juegos Florales Ödülü'nü, 1945'te de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. Bir çok kere Avrupa'ya, özellikle İtalya ve Fransa'ya gitti. 1957'de Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğu sırada öldü.

PARMAĞINI YİTİREN KÜÇÜK KIZ

Bir midye kapıverdi serçe parmağını,
midye kumlara düştü,
deniz kumları yuttu,
balina avcısı tuttu onu denizde,
balina avcısı Cebelitarık'a geldi,
Cebelitarık'da türkü çığırdı balıkçılar:
"Duyduk duymadık demeyin, denizden
parmağını çıkardık küçük bir kızın,
sahibi kimse gelsin alsın!"

Bir tekne verin bana, gidip alayım,
tekneye bir kaptan verin,
kaptana aylık verin,
kentten toplayın kaptanın aylığını:
kuleleri, alanları, tekneleri var Marsilya'nın,
bütün dünyanın en güzel kenti
güzel olur mu hiç parmaksız bir kızla,
parmağını denize kaptırmış bir kızla,
balina avcıları susmak bilmiyor,
bekleşip duruyorlar Cebelitarık'da.

YABANCI

Francis de Miomandre'ye

Denizlerini anlatıyor garip bir dille,
yosunlarını bilmediğim o denizleri;
anlaşılmaz bir yakarı gönderiyor tanrıya,
ihtiyar bir kadın, ölüm döşeğinde sanki.
Kaktüsler bürüdü, ayrıkotları, dikenler
yabancı kıldı bahçemizi ansızın.
Çölün soluğuyla besleniyor şimdi,
saçlarını ağartan bir tutkuyla yaşamış,
sözünü etmediği bir tutkuyla bunca yıl,
bir başka yıldızın haritası olacak ağzını açsa.
Aramızda seksen yıl yaşayacak
ama her zaman daha şimdi gelmiş gibi;
inleyen, soluyan bir dille konuşacak hep
sadece küçük hayvanlar anlayacak onu.
Ve aramızda ölecek günün birinde,
acılarının arttığı zaman, geceleyin.
alınyazısma dönüşecek yastığı,
karşısına çıkacak sessiz ve yabancı ölüm.

GECEYARISI

Yumuşacık, geceyarısı.
Duyuyorum gül fidanının düğümlerini:
özsuyu yürüyor güle.

Duyuyorum
yanık çizgilerini kaplanın:
uyutmuyorlar onu.

Duyuyorum
birinin şarkısını,
kum tepeciği gibi
gecede kabarıyor.

Duyuyorum
uyuyan annemi
çifte solukla.
(Tam beş yıl
uyudum onda.)

Duyuyorum Rhone'u
alçalan ve bir baba gibi taşıyan beni,
kör köpüklerle körelmiş.

Bir şey duymuyorum sonra,
durmadan düşüyorum
Arlés duvarlarına,
içim dışım günışığı...

DERİN UYKU

Uyandırmasın kimse
uyuyan bu çocuğu.
Bir zamanlar karnımda
böyle derin uyurdu.

O duru dinlenişten
açtırdım gözlerini,
yaslanıp göğsüme yine
uyuyakaldı şimdi.

Alnındaki damarlar
sanki atmıyor artık.
Minik yengeçler gibi ayakları,
gövdesi pembe bir balık.

Çiy düşmüş olmalı
ıslak kirpiklerine.
Müzikle sallanıyor
kolları uykusunda.

Dere gibi usulca
akıyor nefesi.
Titriyor gözkapakları
defne yaprağı gibi.

Hiçbir şey söylemeyin
uyanıncaya kadar,
bırakın uyusun böyle,
çevresinde sığınaklar.

Bir sığınaktır çatı,
kapı bir başka sığınak,
kadın olan annesi,
annemiz olan toprak.

Bu sessizlik içinde
belki de öğrenirim
o uykuyu yeniden
nicedir yitirdiğim.

Her yanı duru sevgi,
derin uyku her yanı,
bırakın da kullansın
bu güzel armağanı.

CESAR VALLEJO

Peru, 1892-1938

Santiago de Chuco'da doğdu. Önce Trujillo, sonra da Lima'daki San Markos Üniversitelerine gitti. İlk şiir kitabını 1918'de yayımladı. 1920'de siyasal nedenlerle tutuklandı; birkaç ay cezaevinde kaldı. Sonra Paris'e gitti. İspanya ve Rusya'ya yolculuk etti. Siyasal eylemlere katıldı. 1930'da Fransa'dan sınır dışı edildi. 1933'de yine Paris'e döndü ve ömrünün geri kalan günlerini bu kentte geçirdi.

İNSANI ÇOCUKLARA BÖLEN ÖFKE

İnsanı çocuklara bölen öfke,
çocuğu eşit kuşlara bölen,
kuşu, küçük yumurtalara;
yoksulun öfkesi
bir zeytin taşır iki üzüme karşı.

Ağacı yapraklara bölen öfke,
yaprağı, eşit olmayan tomurcuklara bölen,
tomurcuğu, görünmez gözeneklere;
yoksulun öfkesi
iki ırmak taşır birçok denize karşı.

İyiyi kuşkulara bölen öfke,
kuşkuyu, benzer kavislere bölen,
kavisi, umulmayan mezarlara;
yoksulun öfkesi
bir çelik taşır iki hançere karşı.

Canı bedenlere bölen öfke,
bedeni, benzersiz organlara bölen,
organı, sekiz düşünceye;
yoksulun öfkesi
bir yanardağ ateşi taşır iki kratere karşı.

KİTLE

Sona ermişti savaş,
asker ölmüştü, bir adam geldi yanma,
"Seviyorum seni; ölme!" dedi.
Ama asker dirilmedi.

İki kişi geldi sonra, yalvardılar:
"Bırakma bizi! Yürekli ol! N'olur diril!"
Ama asker dirilmedi.

Yirmi kişi, yüz kişi, bin, beş yüz bin kişi,
bağırarak geldiler: "Bunca sevgimiz var ölüme karşı!"
Ama asker dirilmedi.

Milyonlar toplandı başına,
hep birden konuştular: "Gitme kardeş gitme!"
Ama asker dirilmedi.

Sonra bütün insanları yeryüzünün
koştu yanına; kederle baktı onlara asker,
doğruldu ağır ağır,
kucakladı ilk adamı, yürüdü gitti...

İNİYORUM

İniyorum
atımdan bu gece,
kapının önünde, horoz öterken
ayrılmıştım oradan.
Kapalı şimdi, kimse yanıt vermiyor.

Taş sıra, onun üstünde
doğurmuş ağabeyimi annem,
ağabeyimin eyerli atı,
bense eyersiz at koştururdum
köy yollarında,
bahçe duvarları boyunca, ben,
bir köy çocuğu; o sıraya
bırakmıştım acılı çocukluğumu
güneşte solsun diye... Peki,
ilk sayfadaki bu acı ne öyleyse?

Yabancı yerde bir tanrı,
aksırıyor hayvan
birine seslenir gibi;
eğilip kaldırımı kokluyor.
Ama, kokular
duraksatıyor onu; kişniyor,
kulaklarını dikiyor sonra.

Uyanmıştır babam,
dua ediyordur, yine geciktim
sanıyordur belki. Ablalarım
yalın hayallerini işliyorlardır şimdi,
coşkuyla hazırlanıyorlardır
bayrama, tamamdır
her şey. Bekliyorum,
bekliyorum; yüreğim,
oluştuğu anda
kendini engelleyen bir yumurta sanki.

Çok olmadı,
kalabalık bir aile bırakmıştık arkada,
kimse kimseyi beklemiyor artık,
bir mum bile dikmediler
dönelim diye.

Sesleniyorum yine... Çıt yok.
Ağlamaya başlıyoruz usulca,
at kişniyor, kişniyor.

Hepsi uykuda, sonsuz uykuda,
öyle derin ki uykuları
atım da yoruluyor
başını sallamaktan,
uyku arasında
her şey yolunda diyor
sanki, her şey
yolunda.

BÜYÜKLER

Büyükler
ne zaman dönecekler acaba?
Altıyı vuruyor kör Santiago,
hava karardı bile.

Gecikmem demişti annemiz.

Aguedita, Nativa, Miguel,
oraya gitmeyin sakın,
acılar kol geziyor orada,
anılarını anlatıyor sızlanarak
sessiz avluya,
uykuya hazırlanan
korkmuş tavuklara.

Burası daha iyi.
Gecikmem demişti annemiz.

Üstelik üzülmemeliyiz artık.
Gidip kayıklara bakalım hadi. En güzeli benimki!
Onlarla oynarız gün boyunca
uslu çocuklar gibi:
su birikintilerinde duruyorlar işte,
güzel şeyler yüklenmişler yarın için.

Bekleyelim böyle, uslu uslu,
ne gelir elimizden, bekleyelim dönmelerini,
özürlerini, büyüklerin: büyükler başta gelir
biz çocukları bırakmada geride,
sanki bizler sokağa çıkamazmışız gibi.

Aguedita, Nativa, Miguel?
Size sesleniyorum karanlıkta.
Gitmeyin sakın, bırakmayın
burada beni bir başıma.

VICENTE HUIDOBRO

Şili, 1893-1948

İlk şiir kitabını on sekiz yaşında yayımladı. 1913'de *Azul* dergisini çıkarmaya başladı. Sonradan *creanismo* olarak adlandırılacak bir şiir kuramı üstüne çalıştı; sanatı "yaratılmış olgulara öykünme" değil, "yeni bir olgu" olarak nitelendiren bu akımın öncüsü oldu. Bir süre Buenos Aires'de bulunduktan sonra Paris'e gitti. Reverdy ile Apollinaire'in etkileri altında kaldı. Daha sonra Madrid'de *creanismo* akımını yaygınlaştırmaya çalıştı.

ŞİİR SANATI

Dizeler anahtar olsun
binlerce kapıyı açan.
Bir yaprak düşüyor; bir şey geçiyor uçarak;
gözün gördüğü ne varsa yaratılsın,
titreyerek ayaklansın işiten yürekler.

Yeni dünyalar bulun, tartın sözcükleri;
güç vermiyorsa sıfat, yokeder.

Sinirler çemberi bu.
Kaslarımız sallanıyor
bir anı gibi müzelerde;
ama güçsüz değiliz bu yüzden:
kafalarda yaşıyor
gerçek dirilik.

Şairler: neden gülleri yazıyorsunuz?
Şiirinizle yaratın gülü!

Yalnız bizim için yaşar
güneşin altında ne varsa.

Küçük bir tanrıdır şair.

ALARM

Geceyarısı
Bahçede
Her gölge bir dere

Araba değil bu yaklaşan ses

Paris üstündeki gökte
Otto von Zeppelin

Sirenler uğulduyor
Kara dalgalar arasında
Bir borazan sesi şimdi
Yengi borazanı değil
Yüz uçak
Dört dönüyor ayın çevresinde

CANLI DOĞA

Akordiyona bırakıyor dünyanın sonunu
Son şarkının ücretini yağmurla ödüyor
Bir çınar doğuyor seslerin birleştiği yerde
Gökten de dinlendirici bir çınar

Bir kırlangıç baba diyor bana
Bir menekşe anne diyor bana

Mavi masmavi orası kurdun ağzı da mavi
Masmavi Sayın Gök çekip gidiyor
Ne diyorsun Nereye gidiyor

Ah o güzel masmavi masmavi kol
Ver kolunu Bayan Buluta
Kurttan korkuyorsan eğer
Masmavi masmavi ağızlı kurttan
Upuzun upuzun dişli kurttan
Doğa Nineyi yemesinden korkuyorsan

Sayın Gök kazı kırlangıçları
Bayan Bulut menekşeleri söndür

Yaratılış ağacından da büyük
İki yıldız arasındaki akımdan da sevimli
O kuşun üstünde birleşiyor sesler

KIZ

İki adım ilerledi
İki adım geriledi
Günaydın efendim dedi ilk adımı
Günaydın bayan dedi ikinci adımı
Öteki adımları nasılsınız dedi
Güzel bir gün bugün gökyüzünde bir kumru gibi

Sırtında alev alev bir gömlek vardı
Gözleri bir deniz fısıltısı
Karanlık sandığında gizli bir düşü vardı
Ölü bir adamla karşılaşmıştı alnının ortasında
Güzel bir yeri arkada bırakmıştı buraya gelirken
Uzaklarda bir şey biçimlenecekti beklerken onu
Bakışları yaralıydı kanıyordu tepelerde
Göğsü genişti alacakaranlığını söylüyordu çağının
Bir kumrunun altındaki gök kadar güzeldi

Ağzı çeliktendi
Bir ölüm sancağı çekilmişti dudaklarının arasına
Kömür parçaları yutmuş deniz gibi gülüyordu
Ayın boğuluşuna bakan deniz gibi
Bütün kumsalları ısırmış deniz gibi
Kabaran deniz gibi bolluk yıllarında
Sonra boşluğa akan deniz gibi
Yıldızlar kumru gibi seslenirken tepemizde
Gözlerini açmadan poyraz
Kemikten ufkunda ne güzel duruyordu
Alev alev gömleğiyle yorgun ağaç-gözleriyle
Kumruların üstünde dörtnala gök gibiydi

ÇEMBER

Rüzgâr gezmeye götürüyor ayı
Sancaklar denize düşüyor
Tak tak tak tak
Ay kapıyı açıyor

Buyrun baylar buyrun bayanlar
Yelkenler denize düşüyor
Dağ zincire vurulmuş
Yengi gününü bekliyor burada

Rüzgâr gezmeye götürüyor gözü
Perçemler denize düşüyor
Tak tak tak tak
Göz kapıyı açıyor

Buyrun baylar buyrun bayanlar
Sesler denize düşüyor
Bin yaşında bir böcek
Sinir uçlarını sürtüyor birbirine

Rüzgâr gezmeye götürüyor yüreği
Gözyaşları denize düşüyor
Tak tak tak tak
Yürek kapıyı açıyor

Buyrun baylar buyrun bayanlar
Parmaklar denize düşüyor
Deniz boşluğa düşüyor
Boşluk zamana düşüyor
Beyaz tavşanlar avlıyorum
Senin avuçlarında

İÇİNDE

Kuşun yüreği
Kuşun içinde parlayan yürek
Gecenin yüreği
Kuşun gecesi
Gecenin yüreğinin kuşu

Gecenin içinde kaybolan göğün içinde
Göğün içinde kaybolan kuşun içinde
Kuşun içinde şakırsa gece
Söylerdim sana
Kuşun içinde parlar
Yüreğin içinde ne varsa

Göğün içinde kaybolan gece
Kuşun içinde kaybolan gök
Kuşun unutkanlığı içinde kaybolan kuş
Gecenin içinde kaybolan gece
Göğün içinde kaybolan gök

Ama yürek yüreğin yüreğidir
yüreğin ağzından konuşur

JORGE DE LIMA

Brezilya, 1893-1953

Alagoas'da doğdu. Bahai ve Rio de Janeiro'da tıp öğrenimini yaptı. İlk kitabını 1914'te yayımladı. 1935'de Murilo Mendes'le *Tempo e Eternidade*'yi çıkardı. Modernismo akımının etkisinde kaldı. Bir "Afro-Brezilya" şiiri yarattı. Zencilerin yaşamını ve dinsel konuları işledi. Çeviriler yaptı. Bir de roman yazdı.

CALABAR

Domingos Fernandes Calabar, seni bağışlıyorum!
Ne yaptığını bilmiyordun gerçekten,
kara oğlu Bayan Angela'nın, seni bağışlıyorum.
Ya sen kazansaydın, Calabar!
Ya Hollandalılar gelseydi
Portekizliler yerine!
Ne olurduk!
Ne olurduk içimizde yer eden o güzel,
o güzel şeyler olmasaydı;
hamaklar,
yalvarmalar,
yakınmalar,
törenler –
ve o hüzün olmasaydı, Calabar,
yüreklerimizden kabarıp coşan
o çılgınca sevinç olmasaydı.
Yazık, hiç duymadın, Calabar,
hüzünlü olmanın tatlı sevincini!

KUŞ

Kimse bilmiyordu nerden geldiğini garip kuşun.
Son fırtına sürüklemişti onu belki
bilinmeyen bir adadan ya da bir körfezden;
dev yosunlardan doğmuştu belki,
bir başka atmosferden düşmüştü belki,
bir başka dünyadan, bir başka gizden.
Eski denizcilerden hiçbiri görmemişti onu buzlar arasında,
onunla karşılaşmamıştı hiçbir yolcu:
insan biçimindeydi, melekler gibi,
şairler gibi sessizdi.
Kilisenin büyük kubbesi üstünde süzüldü önce;
papaz kışkışladı onu, kötü bir ruhu kaçırıyordu sanki.
Aynı gece deniz fenerine kondu ışık saçarak,
fener bekçisi de kovdu onu, gemileri şaşırtır diye.
Kimse bir parça ekmek vermedi kuşa,
sığınacak bir dam altı vermedi.
"Sürüleri yutan kötü bir kuş bu," dedi biri.
"Aç bir şeytan," dedi bir başkası.
Kanatlarının altına alınca yorgun çocukları
anneler kuşu taşladı, bilinmez kuşu, horlanmış, bitkin kuşu.
Bulutlar arasında sessiz bir doruktan gelmişti belki,
eşini bir ok alıp götürmüştü belki.
İnsan biçimindeydi, melekler gibi,
şairler gibi yalnızdı.
Bir candaş arıyordu
kendini kovan insanlar arasında.
Buğday tarlalarını sel basınca bir gün,
"Kuş yüzünden," dediler.
Kıran girince sürüler arasına,
"Kuş yedi kuzuları," dediler.
Suyunu sakınır oldu çeşmeler,
güçsüz bir Samson gibi düştü toprağa kuş.

Balıkçının biri gördü onu, yumuşacık gövdesini kaldırdı yerden,
"Bakın," dedi, "ne güzel bir kuş buldum."
Bir başkası hatırladı ansızın: yoksullara yumurtalar götürdü bu kuş.
Bir dilenci anlattı: kuş, soğuktan korumuştu onu.
"Bana tüylerini vermişti," dedi çıplak bir adam.
Halkın önderi, "Kuşların kralıydı bu, onu tanımamışız," dedi.
Önderin küçük oğlu, yalnız, tatlı bir çocuk, şunları söyledi:
"Tüylerini bana ver baba, hayatımı yazayım,
onunkini andıran hayatımı, göreyim kendimi,
çünkü senden çok ona çekmişim baba."

JOAO BABA

Joao Baba köksüz bir ağaç gibi kurudu.
Joao Baba ölüyor.
Joao Baba kürek çekti,
tarla sürdü,
yeşil yapraklarla bir varlık yarattı topraktan:
kahve, şekerkamışı, pamuk yarattı.
Joao Baba, Paes Leme'den bile çok zümrüt çıkardı.
Joao Baba'nın kızı, o koca memeleriyle,
patronun oğullarını, kızlarını emzirdi.
Memeleri kuruyunca o da kurudu,
bir elinde ütü, kurudu gitti.
Joao Baba'nın derisi kamçıda kaldı.
Joao Baba'nın gücü sabanda kaldı.

Joao Baba'nın karısını kaçırdı beyaz adam
dadılık etsin diye çocuklarına.
Seçkinlerin kanına karıştı Joao Baba'nın kanı,
bir tas sütte şeker gibi eridi.
Joao Baba katırdı,
patronun çocukları binerdi sırtına.
Öyle güzel öyküler bilirdi ki Joao Baba
dinleyenin ağlayası gelirdi.

Joao Baba ölüyor.

Joao Baba'nın derisi gibi gece.
Gökte yıldız yok.
Joao Baba'nın büyüsü bu olacak.

ŞİİR DAĞITIMI

Yaban balı aldım bitkilerden,
sulardan tuz, gökten ışık aldım.
Dinleyin kardeşler: her şeyden aldım şiiri
Tanrı'ya sunmak için.
Altın almadım yeryüzünden
kardeşlerimden kan almadım.
Hancılar, beni bana bırakın.
Dilenciler, bankerler,
uzaklıklar yaratabilirim
sizlerle aramızda.
Yaşam tıkanmış,
büyüsüne inanıyorum Tanrı'nın.
Horozlar ötmüyor,
sabah olmadı.
Teknelerin gidip döndüğünü gördüm.
Mutsuzların gidip döndüğünü gördüm.
Ateşte şişman adamlar gördüm.
Karanlıkta zikzaklar gördüm.
Komutan, Kongo nerede?
Sao Brandao Adası nerede?
Komutan, gece nasıl karanlık!
Köpekler uluyor karanlıkta.
Siz, istenmeyenler, hangi ülkeyi,
hangi ülkeyi istiyorsunuz?
Yaban balı aldım bitkilerden,
sulardan tuz, gökten ışık aldım.
Size verecek bir tek şiirim var.
Oturun, kardeşler.

JUANA DE IBARBOUROU

Uruguay, 1895-1979

Arjantin'de bir taşra kenti olan Melo'da doğdu. On sekiz yaşında evlenince, kocasıyla birlikte Uruguay'a gidip Montevideo'ya yerleşti. İlk şiir kitabını 1919'da yayımladı. On yıl sonra kendisine *Juana de America* (Amerika'nın Juana'sı) denilmeye başlandı. Şiirlerinde doğaya ve aşka eğiliyordu. Çok "kişisel" bir şiir yarattı.

GEÇİCİ TEDİRGİNLİK

Elmalar yedim, dudaklarını öptüm.
Karanlık, yapışkan çamları kucakladım,
Akarsulara batırdım tedirgin ellerimi.
Koyu, loş ormanlardan geçtim,
Bozkırlarda bir solgun yılanı geçtim;
Dağları bir pervaz gibi çevreleyen
Kayalık yollarda yarıştı ayaklarım.

Tedirginliğime kızma, gülüşlerime,
Şarkılar söylememden yakınma, n'olur.
Bir gün gelecek, durulacağım,
Ellerimi göğsümün üstüne koyacaklar.
Gözlerim kapalı, kulağım sağır,
Durulacak bir zamanlar yarışan ayaklarım,
Duru gülüşümün camları kırılacak
Kapalı dudaklarımın çatlaklarında.

"Git!" diyeceksin o zaman, gitmeyeceğim.
"Konuş!" diyeceksin, ağzım açılmayacak.
Soğuk sessizlikte bölüneceğim,
Kara toprağın altında;
Sarhoş bir arı gibi vızıldayacak
Üstümde bütün yaşamlar.

Bırak çıkarayım tadını
Geçici zamanların.

Çıplak gülü ağzımın
Dudaklarını eğsin.

Küllere döneceğim kara toprakta.

YAĞMURLU GECE

Yağmur yağıyor... Dur, uyuma.
Dinle rüzgârın dediklerini,
Bak, ne söylüyor sular
Pencerede ufacık parmaklarıyla.

Yüreğim kulak kesilmiş şimdi
O büyülü kardeşi işitmek için,
Gökyüzünde uyuyan o kardeşi,
Güneşi yakından gören,
Sonra tutunarak rüzgârın eline
Sevinçle yere inen o kardeşi,
Döner gibi eşsiz bir yolculuktan.

Başaklar nasıl da dalgalanacak!
Nasıl da yeşerecek coşkuyla otlar!
Nasıl da yapışacak elmaslar artık
Çamların derin dallarına.

Dur, uyuma. Dinleyelim
Yağmurun güzel ezgisini.
Sessiz alnını göğsüme daya.
İki çekiç gibi tenimi döven
Atışını duyayım şakaklarının,
O ılık, sevecen atışını.

Dur, uyuma. İkimiz
Bir dünya olduk bu gece,
Rüzgârdan ve yağmurdan arındık
Bir odanın sıcaklığında.

Dur, uyuma. İkimiz
Derinlere inen bir köküz belki,
Belki yeni bir soy fışkıracak o kökten
Ve bir filiz yeşerecek yarınlara.

LUIS MUNOZ MARIN

Porto Riko, 1898-?

San Juan'da doğdu. "Porto Riko'nun Washington'u sayılan Luis Munoz Rivera'nın oğluydu. Edebiyatla küçük yaşta ilgilendi. Yirmi yaşındayken, New York'ta İspanyolca ve İngilizce yayımlattığı *La Revista de Indias* dergisini çıkarmaya başladı. Ülkesinin, özellikle yoksul halkın sorunlarıyla ilgilendi. Porto Riko Senatosu Başkanlığı da yaptı.

PROLETERLER

Bir eşek
dağa tırmanıyor
ağır ağır,
heybelerin altında titreyerek.
(Doruğu gösteriyor
iyimser kulakları.)

Bir duvarcı
tuğla koyuyor tuğla üstüne.
(Mırıltısı tekdüze,
bitmek bilmiyor.)

Tanrı
yıldızlara vermiş kendini.
(Derin bir sessizlik içinde.)

YAZI

Kırdım gökkuşağını
yüreğime çarparak,
yararsız bir kılıcı dizde kırar gibi.
Gül rengi, kan rengi bulutları üfledim
enginlerin ötesine.
Kendi düşlerimi boğdum
beslemek için bir başka düşü,
bana kahve yetiştiren insanların,
terleyen, ağlayan, öfkelenen insanların
damarlarında yatan düşü beslemek için...
Veremli göğüslerde yatan düşü
(Birazcık hava, birazcık günışığı!);
aç karınlarda yatan düşü
(Bir dilim ekmek, bir dilim francala!);
çıplak ayakların düşünü
(Taşlar azalsın yollarda, Tanrım,
cam kırıkları azalsın!);
kirli ellerin düşünü
(Yosun... sabun... yumuşacık, tertemiz!)
Ezilmiş yüreklerin düşünü
(Tutku... Yaşam!... Yaşam!...)

Tanrı'nın yazıcısıyım ben,
Tanrı'nın uyarıcısı,
yıldızlarla, açlarla birlikte yürüyorum işte
o büyük gündoğumuna.

LUIS PALES MATOS

Porto Riko, 1898-1974

Guayama'da doğdu. İlk yazdıkları, sıradan şiirlerdi. 1920'lerde Afrika halk şarkılarının etkisinde kalarak yazdığı, zenci türkülerinin seslerini kullanarak yarattığı yeni bir türüyle dikkati çekti. Zenci değildi; ama Avrupalı bazı aydınlar gibi, beyazların "aşırı" uygarlığına bir tepki olarak zenci kültürüne sığındı. Bir çeşit "Afro-İspanyol" şiiri yarattı. Bu şiirlerle iki kültürün çatışmasını vermeye çalıştı.

MARMELAT DÜKÜ

Ah benim güzel, balrengi Marmelat Dük'üm!
Kimbilir nerede şimdi Pongo'lu timsahların,
Afrika baobablarının yuvarlak mavi gölgesi nerede,
Nerede şimdi orman kokan, çamur kokan on beş karın?

Artık yiyemeyeceksin o çıtır çıtır kızarmış çocuğu,
Öğle uykunda bitlerini kıramayacak o evcil maymun,
Sevimli gözlerin ovanın sıcak sessizliğinde
Ayak izlerini göremeyecek incecik zürafanın.

Gitti o geceler artık, şenlik ateşleri gitti,
Gitti gece karanlıklarına damlayan tamtamlar,
Sen ki gömülürdün o derinliklere, çamura gömülür gibi,
Atalarının son kıyılarına ulaşıncaya kadar.

Şimdi gösterişli çerçevesinde lacivert elbisenin
İncecik yüklü gülücükler dağıtıyorsun herkese,
Pırıl pırıl çizmelerinden ayakların bağırıyor:
Babilongo, sarayının perdelerine tırman! diye.

Nasıl da salınıyor Dük'üm kemanların dalgalarında,
Kadifeli bir salınış, kolunda Madam Sütlükahve,
Aristokrat eldivenlerinden elleri bağırıyor:
Babilongo, yık şu karıyı güllü divana! diye.

Uzaklarda, atalarının son kıyılarında
Sıcak sessizliğinde ovaların bu akşam
Neden ağlıyor dersin Pongo'da o timsahlar
Ah benim güzel, balrengi Marmelat Dükü'm?

YILANA DİKKAT

Küçük Limonata Kontu
Yaramaz, afacan...
Geçiyor zıplayarak
Cristóbalon'un salonlarından.
Şebek yüzü, şen yüzü
"Burdan," diyor herkese,
"Buyrun Madam Sütlükahve,
Mösyö Haiti, burdan."

Geçiyor aristokratlar
Bastıbacak hindistan cevizleriyle,
Kapkara olmuşlar soyluluktan,
Kont, yaramaz, afacan,
Akan bir incelik sanki,
İnceliklerle dolduruyor salonu...
"Burdan, Madam Sütlükahve,
"Mösyö Haiti, burdan."

Dans pistinde görün onu,
valsler, minuetler...
Görgüde yarışamaz onunla
Kibarlıkta onunla başedemez
Cristóbalon'un sarayında hiç kimse.
Toplumsal formülü: *pardon!*
İncelik sözcüğü: *volupté!*

Ama huzurunda Alteslerinin
Yılana dikkat! diye bağırmayın ha!
Aristokratlığı kül olur gider,
Çılgına döner bir anda.

İşte Limonata Kontu gidiyor
Sırtında sırmalı ceket,
Kibirli çenesi öne çıkmış...
Gidiyor salına salına
Sallayarak kollarını
Orangutanlar yaratarak
Sarayın aynalarında.

ILDEFONSO PEREDA VALDES

Uruguay, 1899-?

Tacuarembo'da doğdu. *Ultraismo* akımının etkisi altına girdi. Genç yaşta *Los Nuevos* dergisini çıkarmaya başladı. 1927'de Montevideo Üniversitesi'nde edebiyat dersleri vermeye koyuldu. Yazdığı şiirlerde zenci yaşamını, zenci folklorunu işledi. Uruguay *gaucho*larını, Latin Amerika yerlilerini anlattı.

ZENCİ BEBEĞE NİNNİ

Ninni, ninni, ninni,
ufacığım,
karacığım,
uyumayan bebeciğim.
Uyu kara bebeğim,
kahve çekirdeğim,
gözlerin göz değil
iki pencere
denize bakan.
Yum gözlerini
benim korkak bebeğim
yoksa gelir beyaz adam
yutar seni.
Ninni bebeğim, ninni.
Köle değilsin artık!
Uyursan eğer
evin efendisi belki
düğmeli bir ceket alır sana
güvey olduğun zaman.
Ninni bebeğim, ninni,
uyu yavrum
uyu bebeğim
kahve çekirdeğim.

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

Guatemala, 1899-1974

Hukuk öğrenimini yaptıktan sonra Sorbonne'da okudu. 1930'da ilk kitabını yayımladı. Roman çalışmalarına ağırlık verdi. 1967 Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

MIXCO'DAN İNİYOR YERLİLER

Mixco'dan iniyor yerliler
lacivert şallar içinde
kent onları karşılıyor
ürkmüş sokaklarıyla
seher vakti söndürülen
bir avuç ışığıyla.

Elleri birer kürek rüzgârda,
avuçlarında tutuyorlar
yürek vuruşlarını,
ayakları ayak değil
yolun tozunda
birer ayak izi sanki.

Mixco'daki yıldızlar
Mixco'da kalmış şimdi,
sepet yapmış onları yerliler
sonra da o sepetleri
kocaman beyaz çiçeklerle
ve tavuklarla doldurmuşlar.

Bizimkinden sessizdir
yaşamı yerlilerin,
bağırmazlar, konuşmazlar bile
Mixco'dan indiklerinde
ilişir dudaklarına
ipek bir yılanın sesi.

YAŞIYOR PABLO NERUDA

Guatemala'da yıkıntılar Ekim'i,
muz ordusunun ihaneti,
göğün tadı kurumuştu ağızlarda,
yüzler
bir tuz yağmuruyla sırılsıklamdı,
geldi acılı halk,
senin yüreğine bıraktı acısını.

Sen, acılara kulak veren şair,
o Haziran ayında anlamıştın,
elli dördünde yüzyılın –
tohumlar, kırlangıçlar ayında –
anlamıştın tropiklerin yiğitliğini
muz damarları kesildiği zaman.

Çizmeler altında yatıyor şimdi
Şili de, Şili halkının üstünlüğü de,
yıkıntılar içinde, kan içinde.
Tek yüreğin damarlarıdır onlar:
Allende: atardamar,
Neruda: toplardamar,
ayıramaz onları hiçbir şey.
Ne yaptılarsa ortada işte –
yas yok yas üstüne
yengi var yengi üstüne.
Amerikalıların yüceliğiydi Şili
daha da yücelecek zamanla.
Ve Neruda'nın şiirleri,
köpükler üstünde martılar gibi
binlerce yıl ses verecek
sonsuzluğun ötesinde.

Çatışma sürüyor şimdi kanda
Bir bayrak mı oldu sonum,
ışıl ışıl dalgalandı bizi,
sonra o ateşten şiirlerin
yabancı zalimleri, hainleri, uşakları.
Kimse oldu demesin sana,
dirisin sen, yaşıyorsun!
Söylüyorum işte bir daha, bir daha:
okunduğu zaman yoklamada Şili'nin adı,
sen bağıracaksın: BURADA!

JORGE LUIS BORGES

Arjantin, 1899-1986

Buenos Aires'de doğdu. Öğrenimini İsviçre'de yaptı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Avrupa'da bulundu. *Ultraizm* akımının etkisinde kaldı. 1921'de Arjantin'e döndü. Bu akımı kendi ülkesinin genç şairleri arasında yaymaya çalıştı. Birçok derginin yayımlanışına katkıda bulundu. Öyküler, denemeler de yazdı.

MELEKLERE BENZEYEN EVLER

Mavi evler gördüm
San Juan'la Chacabuco'nun kesiştiği yerde,
Serüven rengi taşıyan evler.
Sancak gibiydiler,
Ve derindiler kent dışını özgür kılan Doğu kadar.
Seher rengindeydi kimi, kimi şafak renginde.
Kararmış, kirli köşeler karşısında
Bir tutku gibi parlıyorlardı.
Kadınları düşündüm,
Tutuşan bahçelerinden göğe bakan kadınları.
Akşam karanlığında bile seçilen soluk kollarını,
Kara perçemlerini düşündüm;
Bal kavanozlarına benzeyen gözlerinde
Yansımanın sevincini düşündüm.
Köşeyi mavilere boyayan bir acıydı bu.
Demir kapıdan geçeceğim, avludan geçeceğim,
Beni bekleyen güzel bir kız olacak odada.
Susacağız, alevler gibi titreyerek,
Bir mutluluk yeşerecek o sessizlikte.

RAFAEL CANSINOS ASSENS'E

Uzun ve sonuncu geçit
köprünün soluk kesici yüksekliğinde.
Rüzgâr yelkenleri yakalıyor altımızda, ve yıldızlar
– Tanrı'nın yürekleri – yoğunluğu çarpıyor.
Tadını duyuyoruz gecenin, karanlık büyülemiş bizi,
tenimizin bir alışkanlığı olmuş gece.
Son konuşmamız bu, son gecemiz,
aramıza ayrılıklar girmeden.
Ama o sessizlik bizim yine de, taşıdığı seslerin
çayırlar gibi ışıdığı sessizlik.
Yine de tanyeri yitik bir kuş şimdi,
kötülüklerine karışmış yeryüzünün, uzaklara karışmış.
Son gece, sonuncu gece,
yokluğun fırtınasından kaçan, sığınan gece.
Yürek – yarınlara sıkılan yumruğu atlının –
o yüreğin güzel yuvası.
Ayrılışın dokusu ne kadar acı
Zaman'ın belirlediği her olay gibi.
Yıldızlarımız bile ortak yıldızlar değil artık.
Akşam sessizliğe dönüşünce avluda
gün doğacak senin sayfalarından.
Yaz günlerimin gölgesi olacak senin kışın,
ve ışığın, gölgemin aydınlığı olacak.
Yine de birlikteyiz işte,
yoğunluğu ve inceliği gibi batan güneşin
bir anlayışı bütünlüyor seslerimiz.

AVLU

Yorululu renkleri avlunun
akşamla
Dolunayın büyük aydınlığı
alıştığı gözü artık büyülemiyor.
Gökyüzü öyle serin ki şimdi
küçük bir melek ölmüş diyecek bakıcılar.
Avlu, göğün uzantısı.
Tanrı'nın yüreklere baktığı
bir penceredir avlu.
Taşan göğün
eve aktığı bir yamaçtır avlu.
Sessizce
ölümsüzlük bekliyor yıldızlar kavşağında.
Yaşamak ne güzel sıcak dostluğunda
dehlizin, saçakların, sarnıcın.

MEZAR YAZITI

Büyükdedem
Albay Isidoro Suarez için

Yiğitliği Andların öte yanına aştı.
Ordulara ve dağlara direndi.
Kılıcının geleneğiydi cesareti.
Savaşı görkemle bitirdi Junin'de,
Perulu mızraklara İspanyol kanı sundu.
Anılarını yazdı, başarılarını,
Savaş borazanları gibi dirençli sesiyle.
Sürgünde öldü, duvarlar arasında.
Bu yüceliği unutuluş sarıyor şimdi.

JOSE GOROSTIZA

Meksika, 1901-1973

Gününün bazı İspanyol şairleri gibi, on yedinci yüzyıl İspanyol baladlarının etkisinde kaldı. Geleneksel şiir anlayışını, yeni biçimlerle canlandırdı. İlk kitabını yirmi dört yaşında yayımladı. Daha sonra çıkardığı kitaplarla Meksika şiirinin en önemli sanatçıları arasında yer aldı.

UFACIK BİR VARLIK

Tütün içiyor ihtiyar adam
eski, ceviz piposuyla.
Işıksız bir göğe dönmüş ikindi,
bir gül fidanının sarı anısına.

Uyukluyor ihtiyar adam...
Acılı bir vakit ikindi şimdi,
durmuş bir saat, dünün takvimi,
o takvimin ölümsüz yükü.

Ve sessizlik, uygun sessizlik,
tam vaktidir yaşamanın
o dudakları bir daha
bilinen öyküleri anlatan.

Süzülüyor akşamın hüznü
uzaklardan, duru dağlardan,
bir sızı gibi çakılmış duvara
durmuş saati odanın.

Ufacık bir varlık, konuşuyor
eski, ceviz pipoyla.
Kepengin gıcırtısına benziyor sesi,
bir gül fidanının sarı anısına.

KADINLAR

Kalkıp gürültülü kentimden
bu uykulu sıcak kasabaya geldim,
tuz tadı vardı tan yerinin dudaklarında.

Acı getirdim
vadilerimden,
saydam denize özlem getirdim.

Daracık kurdelesinden geçiyordu sokakların
dik memeleriyle kadınlar
oynak ezgilerden göğüsleriyle.

Esmer yüzlerine konmuştu güneş;
gözlerinde iki akik ışığı,
ballı dudaklarında zehir.

Cennet elmaları vardı düşlerinde,
o elmaların süzülmüş suyu,
rüzgârların, kokuların türküsü.

Saydam kadehler biçiminde
yaratmıştı onları Tanrı,
Hugo'nun duasındaki gibi.

Kurudu bütün çeşmelerim
gencecik dudakların sunacağı
bitkin tadıyla bir öpüşün.

Cordoba, çeyiz sandığı kadınların, güzel coşku:
yanaklarınıza allığını veririm seherin dedim
bir öpüşün bitkin tadı karşılığında...

Güneşi verdiler bana!

AKVARYUM

Kırmızı balıklar oynuyor şimdi
Jenny Lind'in şarkı söylediği yerde.

Çocuk sayılırdı Jenny
1840 yılında,
ama
bir yudum sevgi suyu vardı
şarkısının engin havuzunda.

New York küçüktü o zamanlar.
Ufak, dört katlı evler
yeni yıkanmış çamaşırlarını
seherin mavi askısında
kurutuyorlardı.

Battery Place'e gidelim
– öyle yakın ki –
mendiller selamlasın bizi
yelkenler el etsin.

Akşamleyin saat beşin
ışıl ışıl gülümsemeleri,
ah, bir ateş böceği pırıltısı
verir sokaklara.

Deniz fenerinin ışığı
bir taş atımına getirince ufku
beyaz, sarı, kırmızı ışıklar tutar,
Broadway'i unuturuz.

Jenny Lind çünkü
kabarcıklarla gülen suya benzerdi
kırmızı balıkların oynadığı.

NICOLAS GUILLEN

Küba, 1902-1986

Camaguey'de doğdu. Havana Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi yaptı. İlk şiir kitabını 1930'da yayımladı. Bir "Afro-Küba" şiiri yaratılmasında katkıları oldu. Bu akımın öteki şairleri gibi beyaz değildi; zenci kanı taşıyordu. Zamanla toplumcu bir şiire yöneldi. Yirminci yüzyılın en önemli Kübalı şairi olarak belirdi.

BOLİVYALI KÜÇÜK ASKER

Bolivyalı küçük asker,
Bolivyalı küçük asker,
sırtında tüfeğin, gidiyorsun
tüfeğin Amerikan malı
tüfeğin Amerikan malı
Bolivyalı küçük asker
tüfeğin Amerikan malı.

Sinyor Barrientos verdi onu sana
Bolivyalı küçük asker
Mister Johnson'un armağanı
kardeşini vurman için
kardeşini vurman için
Bolivyalı küçük asker
kardeşini vurman için.

Kim bu ölü, bilmiyor musun
Bolivyalı küçük asker?
Bu ölü Che Guevara,
Arjantinliydi Kübalıydı
Arjantinliydi Kübalıydı
Bolivyalı küçük asker
Arjantinliydi Kübalıydı.

En iyi dostundu senin,
Bolivyalı küçük asker,
yoksulların dostuydu
doğudan dağlara kadar
doğudan dağlara kadar
Bolivyalı küçük asker
doğudan dağlara kadar.

Gitarım tepeden tırnağa
Bolivyalı küçük asker
yas tutuyor, ağlamıyor
ağlamak insan işi
ağlamak insan işi
Bolivyalı küçük asker
ağlamak insan işi.

Sırası değil ağlamanın
Bolivyalı küçük asker
ele mendil yakışmaz şimdi
ele tırpan yaraşır
ele tırpan yaraşır
Bolivyalı küçük asker
ele tırpan yaraşır.

Para veriyorlar sana
Bolivyalı küçük asker
alıp satıyorlar seni
bu iş zalimin işi
bu iş zalimin işi
Bolivyalı küçük asker
bu iş zalimin işi.

Vakti geldi uyanmanın
Bolivyalı küçük asker
dünya ayağa kalktı
erkenden doğdu güneş
erkenden doğdu güneş
Bolivyalı küçük asker
erkenden doğdu güneş.

Doğru yolu tutmaya bak
Bolivyalı küçük asker
kolay bir yol değil bu
kolay değil, düzgün değil
kolay değil, düzgün değil
Bolivyalı küçük asker
kolay değil, düzgün değil.

Şunu öğrenmen gerek
Bolivyalı küçük asker
kardeş dediğin vurulmaz
kardeşini vurmaz insan
kardeşini vurmaz insan
Bolivyalı küçük asker
kardeşini vurmaz insan.

KURŞUNA DİZİLMİŞ

Kurşuna dizecekler
elleri bağlı bir adamı,
ateş etmek için sıralanmışlar,
dört asker.
Dört asker, sessiz,
dört asker elleri bağlı,
öldürecekleri adam gibi
elleri bağlı.

– Bir kaçabilseydik!
– Koşamam ki!
– Tetiği çekecekler nerdeyse!
– Ne yapsak dersin?
– Belki boştur tüfekleri...
– Zalim kurşunlar var tüfeklerinde!
– Kimbilir, ateş etmezler belki.
– Az salak değilsin sen de!

Ateş edecekler.
(Nasıl edebildiler?)
Öldürecekler.
(Nasıl öldürebildiler?)
Dört askerdiler,
sessiz,
bir subay kılıcıyla komut verdi;
dört askerdiler
bağlı,
öldürdükleri adam gibi
elleri bağlı.

NERDEN ÇIKARIYORSUN, ASKER

Nerden çıkarıyorsun, asker,
seni sevmediğimi,
aynı değil miyiz ikimiz de,
sen de,
ben de?

Sen yoksulsan ben de yoksulum işte;
sen halktansan ben de halktan gelmeyim;
nerden çıkarıyorsun öyleyse, asker,
seni sevmediğimi?

Ama unutuyorsun bazen
benim kim olduğumu;
sen değil miyim ben, söylesene,
sen nasıl bensen, ben de senim.

Kin tutacak değilim ya
bu yüzden sana, asker;
aynı kişiysek ikimiz eğer
sen de,
ben de,
nerden çıkarıyorsun, asker,
seni sevmediğimi öyleyse?

Karşılaşıyoruz birbirimizle
aynı sokakta, aynı yolda,
omuz omuza, seninle ben!
Aramızda kin yok, düşmanlık yok,
biliyoruz nereye gittiğimizi,
ikimiz de, sen de, ben de...

Nerden çıkarıyorsun, asker,
seni sevmediğimi öyleyse!

ÖLÜ ASKER

– Kimin kurşunu öldürmüş onu?
– Bilen yok.
– Nereliymiş?
– Jovellanos'lu diyorlar.
– Nerede bulmuşlar?
– Yolun yanında yatıyormuş,
öteki askerler görmüş.
– Kimin kurşunu öldürmüş onu?

Gelip öpüyor onu nişanlısı;
anası geliyor sonra, ağlıyor.
Sonra da yüzbaşı çıkageliyor,
bağırıyor:
– Gömün onu!

Dan! Dan! Dan!
GİDİYOR ÖLÜ ASKER.
Dan! Dan! Dan!
YOLUN YANINDA BULMUŞLAR ONU.
Dan! Dan! Dan!
BİR ASKERDEN NE ÇIKAR.
Dan! Dan! Dan!
DAHA NE ASKERLER VAR BİZDE.

BIÇAK

Eli bıçaklı hergelenin
bir bıçak oluyor kendisi;
yontuyor ayı
ay bitinceye kadar,
yontuyor gölgeyi
gölge bitinceye kadar,
yontuyor türküyü
türkü bitinceye kadar –
sonra da
soyuyor dilim dilim
sevdiğinin
karanlık gövdesini.

CÜCENİN TÜRKÜSÜ

Cin, kovun cini!
Cüce, kovun cüceyi!

Irmağın tedirgin suları
derindir, ölülerini taşır;
kaplumbağa kabukları,
kara çocukların başları.
Kollarını uzatır ırmak
geceleyin, tırmalar sessizliği
tırnaklarıyla, tırnaklarıyla
çıldırmış bir timsahın.
Yıldızların çığlıkları altında,
yangının ayı altında,
taşların arasında havlar ırmak
ve görünmeyen parmaklarıyla
sarsar köprünün kemerini,
yolcuları boğar.

Cin, kovun cini!
Cüce, kovun cüceyi!

Kocaman göbekli cüceler
tedirgin sulara yerleşir;
çarpıktır kısacık bacakları;
büyük kulakları sivridir.
Ah, yiyecekler yavrumu,
kara etini, diri etini,
kanını içecekler,
damarlarını emecekler
ve oyacaklar gözlerini
iri gözlerini, inci gözlerini!
Kaç git, yoksa umacı
gelir öldürür seni!
Yavrum benim, yavrucuğum,
tak boynuna muskanı...

Cin, kovun cini!
Cüce, kovun cüceyi!

Ama Chango kurtulmadı.
Bir el uzanmıştı sudan
çekiyordu onu... Cücenin eli.
İkiye ayırdı kafatasını,
iri gözlerini oydu,
beyaz dişlerini söktü,
düğümledi bacaklarını,
kollarını düğümledi.
Yavrum benim, yavrucuğum,
senin ırmağının diplerini
görüyor acılarım,
kurumuş damarlarını,
ıslak kalbini.

Cin, kovun cini!
Cüce, kovun cüceyi!
Ah, yavrum benim, yavrucuğum,
ben sana dememiş miydim!

SENSEMAYA
Yılan Öldürme Türküsü

Mayombe-bombe-mayombe!
Mayombe-bombe-mayombe!
Mayombe-bombe-mayombe!

Camdan gözleri var yılanın;
yılan bir değnek üstüne çöreklenir:
camdan gözleriyle bir değnek üstüne,
camdan gözleriyle.

Ayaksızdır ama kıpırdar yılan;
otların arasında saklanır;
sürünerek saklanır otların arasında,
ayaksızdır, kıpırdar.

Mayombe-bombe-mayombe!
Baltayla vurursun, ölür;
vur hadi, hadi vur, vur!
Ayaklarınla vurma, sokar sonra,
ayaklarınla vurma, kaçar.

Yılan, *sensemaya,*
sensemaya.
Gözleriyle, *sensemaya,*
sensemaya.
Diliyle, *sensemaya,*
sensemaya.
Ağzıyla, *sensemaya,*
sensemaya.

Ölü yılan yemek yemez,
ölü yılan ıslık çalmaz;
ne kıpırdar,
ne kaçar.

Ölü yılan bakamaz,
ölü yılan su içemez:
ne soluk alır, ne de sokar.

Mayombe-bombe-mayombe!
Yılan, *sensemaya...*
Mayombe-bombe-mayombe!
Kaçamaz, *sensemaya...*
Mayombe-bombe-mayombe!
Yılan, *sensemaya...*
Mayombe-bombe-mayombe!
Öldü, *sensemaya*!

PAZAR OKUMASI

Koca bir Pazar'ı
uzanıp okumakla geçirdim.
Rahat yatağımda,
kuştüyü yastığımda,
tertemiz yorganımın altında,
kavgayı, çamuru, kanı duyarak,
sesleri, susuzluğu,
çişi, astımı:
hiçbir şeyi anlamayan sessiz yerlileri,
hiçbir şeyi anlamayan askerleri,
hiçbir şeyi anlamayan kuramcı beyleri,
hiçbir şeyi anlamayan işçileri, köylüleri.

Okuma bitiyor,
hangi noktasına dikilmiş rüzgârın
gözler?
Ellerimi yaktı kitap,
açtım onu,
saf bir kömür gibi
göğsüme koydum.
Duyuyorum
derin, karanlık bir kovuktan
son sözlerin yükselişini.

Iti, Pablito, Chino, Aniceto.
Kapanıyor çember.
Yalan söylüyor
ordu radyosu.
O ufacık, incecik ay
sallanıyor şimdi
Higueras'ın üstünde,
Pucará'nın üstünde.
Sessizlik sonra.
Sayfa kalmadı.
İş ciddileşiyor.
Sona erecek yakında.
Eriyor.
Yanıyor.
Kül oluyor.
Doğuyor.

PAPA MONTERO'NUN BAŞINDA

Vicente Martinez'e

Yaktın tanyerini
gitarının aleviyle,
tasta şekerkamışının,
esmer, tez canının suyu
ölü, beyaz ay altında!

Ezgiler akardı senden
bir erik kadar yuvarlak
bir erik kadar melez.

Fıçılar deviren adam,
kadehten yapılma ağız,
rom denizine açılmış tekne,
bayramların atlısı:
ne edeceksin geceyi artık
içilecek içki yoksa,
hangi damara vereceksin
yitirmiş olduğun kanı,
kapkara bir bıçak yarasından
süzülüp akan kanı?

İşini bitirdiler sonunda,
Papá Montero!

Yolunu gözlüyorlardı evde,
ölünü getirdiler;
bir sarhoş kavgasıydı,
ölünü getirdiler;
arkadaşınmış güya,
ölünü getirdiler;
yoklara karıştı bıçak,
ölünü getirdiler...

Baldomero tamam artık,
dans edemeyeceksin bir daha!

İki mum ateşe vermiş
bir köşesini karanlığın;
iki mum yeter de artar bile
senin o sudan ölümün için.
Ama kırmızı gömleğin yok mu,
türkülerini ışıtan gömleğin,
ezgilerinin kara tuzu
o taralı saçların yok mu,
mumlardan da parlak onlar!

İşini bitirdiler sonunda,
Papá Montero!

Ay doğdu bugün
avlunun üstünde;
dimdik indi toprağa
çakıldı kaldı.
Çocuklar kaldırdılar onu
yüzünü yıkadılar,
işte onu getirdim bu gece sana
başının altına koyasın diye!

BULMACALAR

Dişlerinde sabah,
derisinde gece.
Kimdir, kim değildir?
– Zenci.

Kadın ama güzel değil,
ne isterse yaptırır.
Kimdir, kim değildir?
– Açlık.

Kölelerin kölesi,
efendilerin zalimi.
Kimdir, kim değildir?
– Şekerkamışı.

Bir elin yüzkarası,
unutmaz öteki eli.
Kimdir, kim değildir?
– Sadaka.

Ağlayan adam
bir zamanlar öğrendiği gülüşle.
Kimdir, kim değildir?
– Ben.

GANGSTER

New Yorklu bu küçük gangster
Chicagolu bir gangster babayla
bir buldog ananın küçük oğlu.

Yaralanmıştı soyarken
Royal Bank of Seaatle'ı.
Chesterfield.
Lucky.
Camel.
White Label, Four Roses.
Browning.
Eroin.
(Yalnız İngilizce bilir.)

ŞEKERKAMIŞI

Zenci
tarlanın yanında.

Yanki
tarlanın üstünde.

Toprak
tarlanın altında.

Kan
bizden akıyor!

ANGELA DAVIS

Güzel olduğunu söylemeye gelmedim.
Biliyorum, güzelsin.
Ama konu bu değil şimdi,
konu ölünü istemeleri.
Kafatasını istiyorlar, Angela,
Jackson'ın, Lumumba'nın kafatasları gibi,
Büyük Şef'in çadırını süslemek için.

Ve biz
gülüşünü istiyoruz senin.

Değiştireceğiz kin duvarlarını
havanın saydam duvarlarıyla,
çektiğin acıların çatısını
bulutların, kuşların çatısıyla,
başında nöbet tutan gözcüyü
elinde kılıç tutan melekle.

Nasıl da yanılıyor cellatların, Angela!
Sert ve ışıltılı bir dokudan yaratılmışsın,
paslanmaz bir atılımdan;
güneşlere, yağmurlara karşı koyarsın,
rüzgârlara, aylara,
karşı koyarsın fırtınalara.
Düşler vardır hani,
o düşlerde can verir zaman
ve boyuna türküler yaratır,
sen o düşlerin parçasısın.

Aşktan söz etmeye gelmedim buraya,
seni sevdiğimi söylemeye gelmedim,
seni tutkuyla istediğimi...
Ah, konu bu değil şimdi.
Güçlüsün, dirençlisin, bunu söyleyeceğim,
yapışırsın boğazlarına, kırarsın kafalarını
seni diri diri yakmak isteyenlerin,
ülkenin güneyinde bir direğe bağlayıp,
kor kesilmiş bir direğe bağlayıp,
yapraksız bir meşe ağacına bağlayıp,
güneyde alev alev bir çarmıha bağlayıp
seni yakmak isteyenlerin boynuna sarılırsın.

Beceriksiz bir düşman bu.
Kendi sesiyle bastırmaya kalkıyor senin sesini,
ama biliyoruz hepimiz
yalnız senin sesin çınlıyor şimdi,
bir dinamit gibi patlıyor gecede,
tutuklanmış bir şimşek gibi çakıyor,
göklere yükselen bir alev gibi,
ışığında zencileri gördüğümüz,
yırtıcı tırnaklarıyla zencileri,
ve yoksul insanları, öfkeli insanları gördüğümüz
bir yıldırım gibi düşüyor sesin.

İçinde yaşadığım o gerçekleşmiş düşten,
kararlı insanların yanından,
bu azgın ama dostça denizin kıyısından,
yırtıcı dalgalara bakarak rıhtımda,
bağırıyorum, sırtına biniyor rüzgârın sesim,
o büyük rüzgâr götürüyor sesimi,
benim rüzgârım, babamız Karaipler.

Adını söylüyorum, Angela, bağırıyorum.
Kavuşturuyorum ellerimi, yalvarmak için değil,
yakarmak için değil cellâtlarına,
alkışlamak için seni,
tutmak için elimde senin ellerini,
güçlü ellerini, o güçlü ellerini,
senin olduğumu bilmen için Angela!

CARLOS DRUMMOND DE ANDRADE

Brezilya, 1902-1987

Itabira'da doğdu. Genç yaşta gazeteciliğe başladı. 1930'da yayımladığı, *modernismo*'nun etkilerini taşıyan ilk şiir kitabı, onu bu akımın öncülerinden biri olarak ortaya çıkardı. Andrade'yi, akımın öteki şairlerinden ayıran belli başlı özellik, şiirlerindeki ince "humor" oldu.

ÖZGÜRLÜK ALANI'NDAKİ BAHÇE

Salınan yeşillik,
Geometrik güller arasında akan
suyun okşayan ezgisi.
Akdeniz yeli.
Çimler.
Brezilyalı değil... ama güzel bir bahçe.

Derinliği olmayan görünüm.
Bu çiçekleri sunarken sancı çekmemiş toprak.
Yankıları olmayan.
Her dakika
hazırlıksız bir tomurcukla açılıyor.
Fazla güzel. Fazla cansız.
Fazla düzenli.

(Serra do Curral'ın ötesinde
ülkemin yabansı, zavallı bahçeleri!
Ne serin çeşmeleri var, ne duru havuzları,
akarsuları yok, bahçıvanları yok.
Kuru çalılar, gönlünce boy atan ağaçlar arasında,
ve papatya yapraklarını koparan bir kızın umutsuz
yüzü.)

Özgürlük Alanı'ndaki bahçe,
tramvaylar arasındaki Versailles.

Ağırbaşlı Bakanlıkların ortasında
yeşil bir dalgınlık yaratıyor
çimenlerin bilinçli inceliği.

ÇİMENLERE BASMAK YASAKTIR
Şöyle yazsalar daha iyi olurdu:
ÇİMENLERİ YEMEK YASAKTIR
Dikkatli bekçi
otların uykusunda nöbet tutuyor.
Pelerini gecede koca bir sancak,
üstünde bekçiler parıldıyor yıldız yerine.

Zencilerden bir bando,
alınlarında mercan damlaları gibi ter,
bir marşa başlıyorlar ansızın
bahçenin sessizliğinde.

Ürken çeşmeler kanatlanıyor.

ŞAFAK

Sarhoştu şair, tramvaya binmişti.
Bahçeler arkasından söküyordu şafak.
Neşeli pansiyonlar huzurla uyuyordu.
Geçen evler de sarhoştu, ne olacak!

Ne varsa ortalıkta, onarılmazdı.
Kimseler bilmiyordu ama yıkılacaktı dünya
(Bir tek çocuk biliyordu bunu, söylemiyordu),
yıkılacaktı dünya sekize çeyrek kala.

Son düşünceler! Son telgraflar!
Zamirleri ustalıkla kullanan José,
erkeklere bayılan Helena,
iflas bayrağını çeken Sebastiano,
ağzını bile açmayan Artur,
çekip gideceklerdi sonsuzluğa.

Şair körkütük sarhoş gerçi
ama bir çığlık duyuyor şafakta:
Dansa var mısınız hadi
tramvayla ağaçlar arasında?

Tramvayla ağaçlar arasında
dansedin kardeşlerim!
Müzik olmasa da ne çıkar
dansedin kardeşlerim!

Sanki kendi kendilerine
sıra sıra doğuyor çocuklar.
Dünyanın en güzel şeyidir aşk
(aşk ve aşkın sonuçları).
Dansedin kardeşlerim, dansedin!
Ölüm arkadan gelsin!

ÇOCUKLUK

Babam atına binip tarlalara gitmişti.
Evde kalmıştı annem, dikiş dikiyordu.
Kardeşim uyuyordu.
Ben, mango ağaçları altında yalnız bir çocuk,
öyküsünü okuyordum Robinson Crusoe'nin,
sonu hiç gelmeyen o uzun öyküyü.

Öğle üstünün beyaz güneşinde bir ses,
bir zamanlar köleler mahallesinde
ninniler söylemeyi öğrenmiş – ve unutmamış – ses
kahveye çağırdı bizi.
O ihtiyar kadın kadar siyah kahveye,
kurtarıcı kahveye,
güzel kahveye.

Dikiş dikiyordu iskemlesinde annem
bana bakarak:
– Şşşt... Uyandırma bebeği! –
bir sivrisineğin ışıttığı beşikte
derinlerden soluyarak uyuyordu kardeşim.

Babam uzaklardaydı tarlalarda,
korularda dolaşıyordu şimdi.

Farkında değildim o sıralar, bilmiyordum,
benim öyküm
Robinson Crusoe'nin öyküsünden daha güzeldi.

MURILO MENDES

Brezilya, 1902-1975

Minas'da doğdu. On sekiz yaşında Rio'ya giderek çeşitli işlerde çalışmaya başladı. 1935'de Jorge de Lima'yla *Tempo e Eternidade*'yi yayımlamaya başladı. Daha önce, 1930'da bir şiir kitabı çıkarmış, ama dikkati çekmemişti. Jorge de Lima'yla işbirliği, onun Brezilya'da ve Latin Amerika'nın öteki ülkelerinde ün kazanmasını sağladı. 1953'de başka ülkelerde Brezilya Edebiyatı öğretmenliği yapmaya başladı.

GÜL DÜŞÜNCELERİ

Soyut düşüncelerim,
Öylesine dokundum ki onlara, somut oldular:
Tanıdık güllere dönüştü hepsi
Zaman yanıbaşıma getirdi o tanıdık gülleri,
Yeni dönemler açıldı önümde,
Dünya neler düşünüyor benim için,
Başkaları için,
Yeni dönemler, zamanın bildiği
Ve bileceği şeyler.
Güller! Güller!
Ah, bir de soyut olsaydı güller.

BİR ŞEY

Maria de Saudade'ye

Ey kolay kolay açıklanmayan
Biçim.
Ey kanıtsız yaşayan.
Ey menekşenin düşü.
Ey kadehin taşıdığı
Çocukluk günlerinde.

JORGE CARRERA ANDRADE

Ekvator, 1903-1979

Quito'da doğdu. Üniversite öğrencisiyken politikayla ilgilenmeye başladı. Ekvator Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. 1920'lerde Almanya, Fransa, İspanya'da bulundu. Ülkesine dönünce Dışişleri'nde görev aldı. 1933'de Ekvator Konsolosu olarak Peru'ya gönderildi. Daha sonra dünyanın birçok ülkesine gitti. Japonya'dayken, bu ülkenin şiiriyle ilgilendi; Japon şiirinin etkisi altına girdi. Kitapları Latin Amerika'nın aşağı yukarı her ülkesinde yayımlandı ve kıtanın şiirini etkiledi.

PAZAR

Manavlar manavı kilise
hayatın bir köşesine çökmüş:
pencereleri billûr portakallardan.
Orgu şekerkamışlarından.

Melekler:
Meryem Ana'nın civcivleri.

Mavi gözlü küçük çan
yalınayak seyirtiyor
çayırlara, çimenlere.

Güneş saati:
kutsal bir sıpanın minik erkekliği;
yakışıklı Pazar yeli
haberler getiriyor tepeden;
başlarında sebze sepetleriyle
yerli kadınlar geçiyor.

Yalınayak küçük çan
zıplaya zıplaya çıkınca kiliseden
gözlerini katlıyor gökyüzü.

SİERRA

Çatı kirişlerinden sarkıyor mısırlar
sarı kanatlarıyla.

Ufacık Hint domuzları
şaşkına çeviriyor
okuma yazması olmayan sessizliği
serçe ötüşleriyle, kumru ötüşleriyle.

Dilsiz bir yarış başlıyor kulübede
kapıyı itince rüzgâr.

Öfkeli dağ
kara şemsiyesini açıyor hemen;
kumaşı bulutlardan dokunmuş,
telleri şimşeklerden yapılmış.

Francisco, Martin, Juan,
tepedeki çiftlikte çalışırken
fırtınaya yakalanmışlardır şimdi.

Bir kuş sağnağı
cıvıltıyla iniyor ekinlerin üstüne.

SAAT

Saat:
taş yontucusu zamanın.

Gecenin en sert duvarına vuruyor
inatçı çekiç, sarkaç.

Menekşe rengi, uyanık,
koku notaları yazıyor dolapta.

İşlerine bakarak saatin
dilsiz terliklerle yürüyor sessizlik.

ARPA KALDIRMAK

Bir boğanın oyuk boynuzuyla
Juan herkese bildirdi: arpa hazır.

Kerpiç kulübelerinde
yedi aile
kahverengi kaplara boşalttı
güneşin suyunu.

Tepe, bir şala bürünüp
tarlalara çöktü.

Kırmızı, yeşil, sarı giysiler
tırmanmaya başladılar yolu.

Bir renk cümbüşü içinde
hışır hışır biçildi arpalar.

Tomasa ayçiçeğinden kollarını açıp
günün olgunluğunu tarttı.

Ve göğsünün biçimini oluşturdu
tarlanın usulca salınışı.

Yedi ailenin erkekleri, kadınları
öğle üstünün ince yaldızında
güneş suyu içtiler
toprak kaplardan.

KUŞLARIN KULLANMASI İÇİN YAŞAM ÖYKÜSÜ

Gülün ölüm yüzyılında doğdum,
makine, melekleri çoktan kovalamıştı.
Son faytonun geçişine bakıyordu Quito,
faytonla birlikte ağaçların geçişine,
çalılıkların geçişine,
yeni evler geliyordu onların yerine,
yüzyılın eşiğindeydik,
sessizliğin gevişini getiriyordu inekler,
rüzgâr, atları mahmuzluyordu.

Annem, akşamüstünün güneşini giyinmiş,
derin bir gitarın içine koymuştu gençliğini,
bazı geceler müziğe, ışığa, sözcüklere bürünüp
çocuklarına göstermekle yetiniyordu onu.
Yağmurun su-yazısını severdim,
elma ağacının sarı sineklerini,
kurbağaları da severdim,
tahta çanlar çalan kurbağaları.

Durmadan şişerdi havanın büyük yelkeni.
Göğün kıyısıydı sıradağlar.
Fırtına patlardı ansızın, davulunu çalınca
saldırıya geçerdi ıslak tümenleri;
sonra sabah, altın devriyeleriyle
tarlalara o saydam sessizliği getirirdi yine.

Arpa avuçlayan adamlara bakardım,
göğe gömülen atlılara,
ve mango kokulu kıyılara giden
böğüren ineklerle dolu vagonlara bakardım.

Vadi oradaydı işte, çiftlikleriyle,
horozlardan süzülürdü alacakaranlık,
batıda usul usul dalgalanırdı
şekerkamışının sancağı, ve kakao
bir sandıkta saklardı gizli definesini,
kokulu kabuğuna sarınırdı ananas,
çıplak muz ipekliler giyerdi.

Hepsi gitti şimdi, dalgalarla,
köpüğün anlamsız simgeleri gibi,
yıllar örtünmüş gidiyor işte,
bellek, bir su zambağı,
boğulmuş yüzünü gösteriyor
ürkekçe su üstünde.
Gitar, şarkıların tabutu sadece,
başı yaralı horoz ağıt yakıyor.
Bütün melekleri göç etti yeryüzünün,
kakao ağacının kara meleği bile.

KLARE VON REUTER

Sesinin konserve yemişiyle
beşinci kata çıkıyor
asansörün billûr kafesi.

Yeraltı treni
teninin turuncu ışığını taşıyor
geniş tünellerde.

Tramvay
yanık kirpiklerini saçıyor caddeye
gözlerinin zümrüt orağı önünde.

Sırça bir kitapçık, dönen kapı,
gövdenin *ex-libris*'ini açıklıyor
son sayfada.

KEYİFSİZLİK

Geniş kenarlı şapkalarıyla bacalar
kıvrık bacalar, kırın parantezleri
kentte, boğazlar
şarkıların hüzünle yükseldiği boğazlar:
– ibriğin evcil şarkısı,
karanlık mutfakta ocağın şarkısı,
iskemlenin şarkısı,
kapıların keşiş sesine benzeyen sesi.

Şakıyan mavilikte taşranın sevgisizliği
silâh gibi bacalar, kötü bacalar!
damlar üstündeki duman:
kuşların uçuşuna yöneltilmiş sessiz ateş!

Pöh! Yükselin gökyüzüne, serçelere nişan alın,
bırakın kara toprağını insanların...
Benim yüreğim de bir bacadır işte
küçücük yaşamların şarkısı yanar orada,
isli bir bacadır,
her gün dumanlar saçar
yayımlanmamış bir cildin beyaz sayfalarına.

KUSURSUZ HAYAT

Tavşan: ürkek kardeş! Filozofum, öğretmenim!
Hayatın bana sessizliğin dersini verdi.
Altın hazinen yalnızlıkta duruyor,
dünyanın yürüyüşü bir şey demiyor sana.

İnce arayıcısı bilginin, sanki bir kitap gibi
yapraklarını çeviriyorsun alçakgönüllü bir havucun;
kırlangıçların gelişimini karanlık deliğinden
Aziz Siméon gibi gözetliyorsun.

İyi Tanrı'na söyle, Cennet'te sana
billûr havuçlarla dolu bir bahçe versin,
körpe burnuna bir kaynak taze su versin,
başının üstüne kumruların uçuşunu.

Kusursuz bir kutsallığın kokusunda yaşıyorsun.
Sana kuşağı dokunacak Aziz Francisco Baba'nın,
öldüğün zaman çocukların ruhları
Cennet'te uzun kulaklarınla oynayacak.

İLKYAZ VE ORTAKLARI

Badem ağacı bir entari almış kendine
görücüye çıkmak için. Serçeler
yeşil malların reklamını yapıyor eşiklerde.
Satıp tüketmiş İlkyaz
beyaz elbiselerini, Ocak maskelerini,
bırakmış işi gücü bir yana
sıkı bir tanıtma kampanyası açmış şimdi.

Sırça sazlar. Dökülmüş parfüm şişeleri.
Öğrenciler için serilmiş çiçekli halılar.
Sepetler. Bastonları
kiraz ağaçlarının. Kara eldivenleri
göldeki ördeğin. Balıkçıl: uçan güneşlik!

Yapraklarda meltemin yazı makinası
yeşil gözlüğünü taktı ihtiyar köknar.
Ne kaldı şunun şurasında, bir-iki ay,
İlkyaz meyve konserveleri hazırlatacak,
üzümler hazırlatacak, camdan üzüm salkımları,
ve acıları sarmak için kuru altın yapraklar.

QUITO KATEDRALİ'NİN RÜZGÂRGÜLÜ

Bugün bayram, yine de
damdaki rüzgârgülü, horoz,
kanatlarını çırpamıyor.

Büyük, sarı halısını
avluya seriyor güneş
Anna del Campo geçerken.

Balkonlarda yaldızlar,
damlarda elmaslar,
kubbeler, kuleler.

Burnu havada geldi
Anna del Campo,
kırağılar kadını.

Ötmek istiyor horoz,
zavallı Don Juan
çakılıp kalmış dama.

Bulutlar dönüyor çevresinde,
mavi kümesinde
pırıl pırıl parlıyor.

Rüzgârın gümüş horozu,
güneş horozu, kıpırdamıyor
damların çölünde.

Katedralin ermişi,
mısır bilmiyor doludan,
göğün yeminden başka.

Anna del Campo yürüyor,
göz kırpıyor horoz
paratoner kardeşine.

Anna: kapına götür beni,
çiçekli evine götür,
sevgili, mutlu evine.

Serin kırağından akıt
kumlu boğazıma:
bana zambak tarlanı ver!

KONUK

On iki kere vuruluyor
gecenin büyük kara kapısı.

Yataklarında doğruluyor erkekler
buzdan tüylerle korku kayıyor üstlerinden.

Kim olabilir bu? Evlerde
yalınayak dolaşıyor korku.

Görüyorlar – lambaların fitili
bu vuruşlarla sönüp gidiyor:

bilinmeyen konuk geldi,
incecik bir mavi alev sarıyor gözkapaklarını.

EUGENIO FLORIT

Küba, 1903

Madrid'de doğdu. Babası İspanyol, annesi Kübalıydı. On beş yaşında Küba'ya gitti. Öğrenimini Havana Üniversitesi'nde tamamladı. Dışişleri'nde görev aldı. 1940'da New York'a gitti. Uzun süre Amerika Birleşik Devletleri'nde bulundu. İlk şiirleri İspanyol edebiyatının etkilerini taşıyordu. Sonraları daha kişisel ve yalın bir şiire yöneldi. Çağdaşlarını ve kendinden sonra gelen genç şairleri etkiledi.

BİRİNİN ÖLÜMÜ ÜSTÜNE

Burada işte, dağlardan, bulutlardan arınmış bakışta;
gölgesiz kirpikte, bir başkasının yaşıyla ıslanmış kirpikte;
konuşma kuşunun uçup gittiği kuru ağızda;
bu çökmüş göğüste,
düne kadar acıyla kıvranan bu soğuk ellerde,
artık kara saatlerin ağırlığını duymayan ellerde.
Yatağa uzanmış bu kıpırtısız bedende şimdi,
yol kavşağında ağıtların, kumrukların, cansız duaların.
Burada, ötelerde: kapalı kapılar ardında,
güneşli dostluk köşelerinde,
tabağı kaldırmadıkları masada.
Daha da ötelerde: şapkanın altında,
kıvrımlarında mendilin,
sayfalar arasına bırakılmış çiçekte.
(Yazık, Tanrım, yazık. Öyle gençti ki.)
Uzaklarda iki kumru buluşuyor havada.

GÜZ

Hayır. Bekliyor toprak
gelişini, yeniden gelişini
güneşlerini saklamak için.
Kuşlarını susturmak için.
Yüreğin soyduğu anılar gibi
ağaçlarını soymak için.
Soymak ve yerleştirmek için
karanlık göğün önüne.
Son kasımpatlarının gülüşünü
senin gelişinle kesmek için,
kesmek için uçuşan yalazlarını
alev alev yanan yaprakların.
Karların altında gömülü duran
suyun gözünü köreltmek için.
Kuşların ötüşünü, rüzgârınla
susturmak için.
Ve Kasım gelince birdenbire
bir gün sabahtan akşama kadar
ölüleriyle başbaşa kalmak için.

BİR HEYKELE DÖRTLÜKLER

Ölümünden çok uzaklarda, zamanın
çepeçevre kuşattığı anıtsın.
Kelebeklere karışan güneşin kıyısında
sessizce duruyorsun.

Sen, beyaz heykel, mermer gül,
öz çocuğusun toprağın,
başında yapraklardan bir çelenk,
göğün altında görmeyen bakışların.

Anlarsın ışıkların solduğunu
sana dokunup geçen renklerden
ve soğuktan alacakaranlıkta
akşam sessizliğinden kopup gelen.

Taşa gömülürken gülümseyişin
kırdı kanatlarını altın arı,
sonsuzluğa taşıyor şimdi içinde
balın ve ağızların anısını.

Kusursuz geometrin biliyor artık
kırağı ürkektir, boştur hava
deniz nasıl gelir kumların ötesinden
sayısız kabukların yankısıyla.

Alnında bir yıldız öpücüğü
anılardan yoksun bir ışık,
anılardan ve yaşlardan arınmış;
mermer bedeninde düşlere yer yok.

Omuzlarına eğilmiş daldan
öpücükler taşıdı bir kuş sana.
Sonsuzluğu ne duru görüyorsun
gecenin bulutsuz açıklığında.

SAN SEBASTIAN'IN ÖLÜMÜ

Kardeşim Ricardo'ya

Evet, gelin kollarıma demir kumrular,
demir kumrular, çıplak karnıma gelin.
Ne acılı bir okşama bu.
Evet, gelin kanımı ısırmaya,
bu göğse gelin, bu bacaklara, tutuşan yanağıma.
Gelin, yüreğim dudaklarıma çağırıyor sizi.
Evet, gelin, etten bir yuva bulacaksınız
soğuk kemiklerden tohumlar bulacaksınız.
Gelin, batırın gagalarınızı kaslarıma.
Gelin gözlerime, ışığı göreyim,
ellerime gelin, ölümsüz biçimleri tutayım,
kulaklarıma gelin, ezgileri işiteyim,
ağzıma gelin, o sonsuz tadı duyayım,
burnuma gelin, koklayayım solmayan gülleri.
Gelin, gelin, ateşin melekleri,
sert kanatlı küçük melekler.
Gelin, gelin, çözün iplerimi
kıyısız bir yolculuğa açılayım.
Ah! kutsal bir çelik bu, tutkulu bir acı.
Ah! Mercanların dikeni, kartal,
titreyen yaprakların zambağı. Evet, sizin için,
oklar sizin için, yanan yüreğim,
atan nabzım, savunmasız şakaklarım.
Gelin, alnıma gelin,
madenlerden arınmış alnıma,
bakın: okşamanızı bekliyor şimdi.
Ah, göklerden inen ılık iğneler sağnağı!..
Bir kar ışıltısı kaplıyor içimi!...

Gelin, biriniz yuva kursun göğsümde,
kanatlarıyla yüreğime işlesin!..
Geliyorum, Tanrım! Oklar yolundan!..
Bir ok sonra uykuya dalacağım.
Acıdan ayırıyor beni bu ağır ölüm!
Gagalarını duymaz oldum akbabaların...
Az kaldı, Tanrım, yüzünü göreceğim,
ölümsüz kulaklarla sesini duyacağım,
güllerin coşturacak beni,
bu yırtıcı kumrulara yem veren ellerimle
sana dokunacağım,
yüreğimin dudaklarıyla tadacağım balını!..
Geliyorum, Tanrım. Bu ışıklı düş,
düşlerime uzanan bir yıldız yolu şimdi...
Son kumru da geliyor işte...
Ah, Tanrım, onu, o son kumruyu
yüreğimin bir köşesinde sana getiriyorum.

ÖLÜ KELEBEĞE

Sevincin, uçuşta;
tedirginliğin, havada;
yaşamın, havada, uçuşta, güneştedir.

Ne kadar küçüktür ölümün
diri ateşin ışığında!
Sayfalar arasında kanatların
ne kadar sessiz ve incedir.

Ve senin o suskun ölümünde
o düşsüz düşlerinde senin,
ne büyüler karıştı havaya,
ne hüzünler karıştı kimbilir.

GONZALO ESCUDERO

Ekvator, 1903-1971

Quito'da doğdu. Şiirle çok küçük yaşta ilgilenmeye başladı. Yazdıkları, lise sıralarındayken, önemli edebiyat dergilerinde yayımlandı. İlk kitabını çıkardığında on altı yaşındaydı. Bu kitap onu Ekvator şiirinin önemli kişileri arasına kattı. Yaşıtı Jorge Carrera Andrade'nin etkisi altına girdi. Daha sonra Fransız gerçeküstücülerinden etkilendi. Dışişlerinde görev aldı. Çeşitli ülkelerde Ekvator'u temsil etti.

ESKİ MEZARLAR

Gözlerimi örttü sis. Kör oldum.
Bir çatı gibi titriyor çam korusu
başımın üstünde.
Bir org sesi var gecede.
Ellerim alev aldı.
Gövdelerine yapıştım ağaçların.
Kadınların bellerini sardım
ve yardım toprağı, bir karın gibi.
Bugün! Bugün!
Gökgürültüsü, Tanrı'nın rüzgârı!
Büyüyor kollarım, oluk gibi fışkırıyor.
Yalnızım
ölümsüzlük önünde, eski mezarlar gibi.
Kimseler bilmeyecek ilerde
kimin yarattığını tayfunları,
uçurumları kimin açtığını.
Kimseler bilmeyecek!
Haykırın, kasırgalar! Yalnızım çünkü.
Gözlerimi örttü sis. Kör oldum.

HAYVANAT BAHÇESİ

Güneş,
renklerin sayım defteri.

Dünyayı okumayı öğrenmiş atlar
gözlerinin sırça yemişleriyle.
Beyaz mercanların çıplak topluluğu.
Zürafaların çikolata vinci.
Claude Debussy
farelerin gramafon iğnesi.
Boa yılanlarının elektrikli trenleri.
Denizci pantolonları fillerin.
Stravinsky, dolunayda damlarda gezen kedilerin ergenliği.
Kuş mermilerinin madeni.
İguananın bakır rafı.
Develer gibi hangi tepe yükselebilir?
Hangi gemi balinalar gibi suları yarabilir?
Coğrafya, salyangozun sezgisi.
Marx'ın bilgeliği, karıncalar topluluğudur.
Göğün kara gömlekleridir penguenler.
Charlie Chaplin ceylanların sıçrayışı üstüne yaptı doktorasını.
Kimse yılan X'in cebir denklemini çözemeyecek.
Hangi İngiliz hemşire daha iyi olabilir kangurudan?
Freud libidoyu onda öğrenmişti.

İstiridyelerin saatçi dükkânı.
Hangi kadın kışları vizon gibi giyinebilir?
Zebraların pazar giysisi.

Hızlı devekuşları tüyden otomobillerdir.
Örümcek, billûr iskelenin kuklası.

Bütün bunlar, yarasa gecenin şemsiyesini açsın diyedir.

PABLO NERUDA

Şili, 1904-1973

Asıl adı Naftali Ricardo Reyes'di. Parral'da doğdu. Babası demiryolunda çalışıyordu. Küçük yaşta, onunla birlikte Temuco'ya gitti. Gabriela Mistral ile tanıştı. On dört yaşındayken *La Manana* gazetesinin sanat bölümünü yönetmeye başladı. İlk şiir kitabını 1921'de yayımladı. Toplumcu sanatın en güzel örneklerini verdi. Latin Amerika'nın en önemli şairi olarak belirdi. 1971'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

OKYANUSUN İHTİYAR KADINLARI

Kapanık denize gelir ihtiyar kadınlar
solmuş elörgüsü örtüleriyle,
incecik, titreyen bacaklarıyla.

Tek başlarına otururlar sıralarda,
ellerine dikerler bakışlarını,
bulutlara, sessizliğe dikerler.

Köpürür, savurur oynak deniz,
davullardan oluşmuş dağlarla iner,
vurur boğanın bıyıklarına.

Oturur ihtiyar, sessiz kadınlar,
saydam bir gemi gibi otururlar
yıldırıcı dalgalara bakarak.

Nereden gelirler, nereye giderler?
Çıkıverirler köşebaşlarından,
hızlı yaşamımızdan çıkıverirler.

Okyanus onlarındır şimdi,
donduran ve yakan boşluk,
şenlik ateşleriyle donatılmış yalnızlık.

Bütün geçmişlerden çıkıverirler,
bir zamanlar güzel kokan evlerden,
yanık alacakaranlıklardan.

Hem görürler, hem görmezler denizi,
bir şeyler çiziktirirler bastonlarıyla,
siler deniz yazdıkları ne varsa.

İncecik kuş ayaklarıyla sonra
gider ihtiyar kadınlar
ve kaçak dalgalar rüzgârda
çırılçıplak dolaşmaya başlar.

MAGELLAN'IN YÜREĞİ (1519)

Nereliyim, soruyorum kendime, hangi cehennemdenim,
bugün günlerden ne, neler oluyor burada,
düşün ortasında, ağacın, gecenin ortasında,
gözkapağı gibi açılıyor bir dalga, bir gün
yükseliyor içinden, kaplan burnu gibi bir ışık.

Ansızın uyanırsın gecede
o Uzak Güney'i düşünmeye başlarsın...

Geliyor gün, soruyor bana: "Duymuyor musun
ağır suları, suları,
suları,
Patagonya sularını?"
Yanıtlıyorum: "Evet, sinyor, duyuyorum."
Geliyor gün, diyor ki bana: "Uzaklarda
başıboş koşuştuğu bir yer var sığırların, koyunlar
taşın soğuk rengine sarılırlar orada.
Duymuyor musun o çığlıkları, hatırlamıyor musun
ayı bir kâse gibi çevreleyen
kasırga mavisini o ellerin,
o kaçışmayı görmüyor musun,
kindar parmaklarını rüzgârın, dalgalara dokunan,
bir yüzük boşluğu gibi değen yaşamlarımıza."

Yalnızlığımı hatırlıyorum
Boğaz'da.

Uzun gece de, çam da benimle nereye gitsem.
Yorgunluğu boşaltıyor fıçı tapası,
uyuşturucu asitini, ömrümün başaltlarını.
Kar tane tane vuruyor kapıma, inleyerek,
giysiler içinde bir göktaşı sanki, saydam, yıpranmış,
ufacık, sızlayarak yokluyor beni.
Kim karşı koyabilir bu fırtınaya,
kırlardaki havanın uluyuşuna.
Kalkıp diyorum ki onlara: gidelim. Güneyde bir yere.
Karaya çıkalım artık. Kurumuş bitkiler var,
siyah, yapraksız. Suyla, gökyüzüyle kıstırılmış adalar:
Açlık Irmağı, Kor Yüreği,
Hüzünlü Sular Avlusu, yalnız bir yılanın
ıslığı var orada; tilkilerin sonuncusu
kazıyor kendi hazinesini, kan içinde kazıyor;
bir kasırgaya yöneliyorum, kırılan seslere,
eski kitabına bir sesin, tek sesine yüzlerce dudağın,
bir ağıza, bana bir şeyler anlatan,
ince havada yapılmamış bir şeyler anlatan ağıza.

Kâşifler geldi,
geriye ne kaldı onlardan şimdi.

Gemimizi ele geçireni su unutmadı.
Yabancı, ölümsüz toprakta kafatasları,
boru sesleri şaşkın ekvatorda;
öküzlerin, insanların gözbebekleri çevriliyor güne,
yüzükleri çevriliyor, uyanışın benzersiz sesi.
Yelkenleri arıyor eski gök;
kimse kalmadı:
gemi leşi var yalnız, bıçkın denizcinin külü;
kalmadı yaldızlı kamplar,
meşin bileşimleri hastalıklı buğdayın,
soğuk ateşi yolculuğun, kalmadı,
(gecenin derinliğinde sarsıntılar, tekne ve kaya)
yakıcı sömürge kaldı yalnız, ölüleri olmayan,
bıkmak bilmeyen işi kaldı iklimin,
birazcık yaralanmış
fışkıran alevlerin siyah parçalarıyla.

Yıkıntı duruyor
yalnız.

Suyu, buzu, geceyi parçalayan küre,
zamanın, sonun yıktığı uzantı,
mor imzasıyla son mavileri
anaforlu gökkuşağının:
ülkemin omurgası senin gölgende battı,
inliyor paramparça gül bir ölüm acısıyla.

İhtiyar kâşifi
çağırıyorum.

Denizin yollarında bir kere daha
donmuş bir saman yığını yüzüyor, savaş sakalları,
ölülerin yaraları, soğuk güzler.
Onunla gidiyorlar, ölümüyle, ihtiyarla,
kudurmuş dalgaların bıraktığı onunla,
onunla gidiyorlar kendi acısına.
Albatros bile izliyor onu, kösele gibi halatın pası,
görünene işleyen gözler;
öfkeli görkeme bir seren yığınından
kör kör bakıyor aç fare,
yüzükler düşüyor boşluktan, kemikler kayıyor
ihtiyar okyanusun ineğinden.

Magellan.

Hangi tanrı geliyor buraya? Kurtların yediği sakala bakın,
yoğunlaşan havada parçalanmış ıslak pantolonlara,
bir gemi leşinde ihtiyar köpek:
lanetli bir çapanın ağırlığıyla eziliyor şimdiden,
rotalar sel içinde, onunla gidiyor kuzey rüzgârı
ayaklarını ıslatarak.
Deniz kabuğu
belirsiz gölgesinde zamanın,
mahmuz çürümüş,
kıyılar yaslı, ihtiyar kıyı baba, geçmişi bilinmiyor
kartal yuvasının, kaynak tıkanmış,
Boğaz'ın pisliği yönetiyor seni; göğsün çırılçıplak, haçın yok,
derinlerden bir çığlık kopuyor sadece,
bir çığlığın beyazlığı, bir su ışıltısı, bir pençe,
yatışan bir kulaç, taklalar, pruvadan denize.

Pasifik'i görüyor.

Denizin kötü günü sona erecek çünkü,
kesip atacak elin gecesi parmaklarını tek tek,
bir şey kalmayıncaya kadar, yeniden doğuncaya kadar insan:
çünkü kendi içinde çeliği buluyor kaptan,
köpürmeye, yücelmeye başlıyor Amerika,
soluk mercanlara tırmanıyor kıyılar,
doğumla kirlenmiş, seherle pıhtılaşmış,
geminin çığlığı duyuluyor ambardan, bir çığlık daha
ve köpüklerden sabah doğuyor.

Hepsi öldüler.

Bitlerin ve okyanusun kardeşleri, yırtıcı bir gezegenin,
görüyor musunuz, sonunda nasıl eğildi seren
fırtınayla? Taş nasıl parçalandı, görüyor musunuz,
çılgın ayın altında, bir yıldırımla sanki?
Sonunda, yiten cennet yeniden sizin oldu.
Sövüp sayan bıçkınlar yeniden size döndü,
havaya çakılmış hayalleriniz
ayıbalığının izlerini öpüyor kumda.
Yüzüksüz parmaklarınıza güneş doğuyor,
ufacık güneşi dağların; titriyor ölü gün
dalgacıkların ve taşların sığınağında şimdi.

TAVŞANLI ÇOCUK

Güz ışığında
dağ yolunda
bir çocuk
elinde
ne çiçek
ne fener,
ölü bir tavşan.

Arabalar geçiyor
hızla
soğuk yoldan,
yüzler parlıyor
camlar
ardında,
demir
gözler,
düşman
kulaklar,
ışıyan
çakan
hızlı dişler
denize ve kentlere akıyor,
ve tavşanıyla
güz
çocuğu,
diken kadar
utangaç,
çakmak taşı kadar
dirençli,
elini
kaldırıyor
dumanlarına
arabaların.

Kimse
yavaşlamıyor.

Kararıyor hava
sıradağlarda,
dorukta
bir puma rengi,
mora
dönüyor
sessizlik,
kor gibi,
kara
elmaslar gibi,
çocukla tavşanının
gözleri,
iki hançerin ucu,
kapkara
iki hançer
çocuğun
gözleri,
yitik çocuğun,
tavşan sunan çocuğun
güz
yolunda.

ODUN KOKUSU

Geç vakit, yıldızlar
soğuğa açılınca
ben de kapıyı açtım.
Deniz
dörtnala
gecede.

Bir el gibi
yükseldi
evin karanlığından
yoğun
kokusu odunun.

Bir ağaç
gibi
yaşayan koku,
gerçek koku.
Nabzı atıyordu sanki.

Bir yelek kadar
gerçek.

Kırılan bir dal kadar
gerçek.

Eve
döndüm,
kararan
sakızına
odunun.
Arkada
mıknatıslı taşlar gibi
gökyüzünde
kıvılcımlar,
içimi sardı

odun kokusu,
bir elin parmakları gibi,
bir yasemin gibi,
dirilen anılar gibi.

Benzemiyor
keskin çam kokusuna,
hayır,
benzemiyor
kesilmiş
okaliptüse,
yeşil kokusuna
benzemiyor
bağların,
daha gizli bir şey bu,
kendini bir kere
yalnız bir kere
veren bir koku,
yaşayan şeyler içinde,
beni bekleyen
bir dünyada, bir evde,
kış suyunun yanındaki
gecede,
gül kokusunun
büyüsü,
koparılmış yüreği
toprağın,
dalga gibi vuran
bir şey,
doludizgin
zaman,
yokoldum
kendi kanımda
kapısını açınca
gecenin.

GEMİ

Yolculuk ücretini verdikse bu dünyada, neden
Neden bırakmıyorlar bizi oturalım, yemek yiyelim?

Bulutlara bakmak istiyoruz,
Güneşte yanmak, tuz koklamak.
Kimseyi tedirgin etmek gelmiyor içimizden.
Neden edelim zaten: biz birer yolcuyuz sadece.

Gidiyoruz, zamanı da götürüyoruz bizimle.
Deniz geçiyor yanımızdan, üstünde bir gül var,
Gölgede gidiyor dünya, aydınlıkta.
Siz de gelin bizim gibi, biz yolcular.

Sizi tedirgin eden ne?
Neden öfkeyle vuruyorsunuz?
Tabancalar kuşanmış, kimi arıyorsunuz öyle?

Bilmiyorduk sizin olduğunu her şeyin,
Bardakların, iskemlelerin,
Yatakların, aynaların sizin,
Sizin olduğunu denizin, şarabın, gökyüzünün.

Bakıyoruz, bütün masalar tutulmuş şimdi.
Olamaz diye düşünüyoruz,
Nasıl, ama nasıl inandıracaksınız bizi?

Her yer karanlıktı gemiye bindiğimizde.
Biz de çıplaktık, aynı yerden geliyorduk,
Kadınlardan, erkeklerden geliyorduk, sizin gibi.

Aç doğmuştuk, çabuk çıktı dişlerimiz.
Ellerimiz oldu zamanla, gözlerimiz oldu,
Çalışalım diye, ağlayalım diye gördüklerimiz için.

Hiçbir hakkımız yok şimdi elimizde,
Öyle diyorsunuz, gemide yer yok.
Bizimle konuşmuyorsunuz,
Oynamıyorsunuz bizimle.

Neden bu üstünlüğünüz, neden?
Kim kaşık verdi daha doğmadan size?

Sevmem yolculukta, gizli köşelerde
Aşk ışığından yoksun boş gözler bulmayı,
Aç ağızlar bulmayı sevmem.

Yaklaşan güz için elbisemiz yok;
Kış gelecek; kış için hiç, hiç yok.
Nasıl yürürüz kunduramız olmazsa
Dünyanın keskin çakıllarında?

Nerde yemek yeriz masamız olmazsa?
İskemlemiz olmazsa nereye otururuz?
Tatsız bir şakaysa bu, beyler,
Karar verin, kesin bu şakayı,
Sırası geldi ciddi olmanın artık.
Deniz kudurmuş. Kan yağıyor.

GUILLERMINA ACABA NERDE?

Guillermina acaba nerde?

Ablam çağırmıştı onu,
gidip kapıyı ben açtım,
güneş girdi içeri, yıldızlar girdi,
iki buğday başağı girdi,
iki göz girdi, dipdiri.

On dördüme basmıştım,
hoşuma gidiyordu ağırbaşlı görünmek,
inceciktim, çeviktim, ama bir yandan
kaşlarımı çatıyordum boyuna.
Örümcekler arasında yaşıyordum,
her karışını biliyordum ıslak ormanın,
beni tanıyordu böcekler,
üç renkli arılar tanıyordu beni.
Nanelerin altına saklanmış
çulluklar arasında uykuya dalıyordum.

Guillermina girdi sonra,
saçlarımı savurdu ansızın
gözleri, masmavi çakan,
ve kış duvarına çiviledi beni.
Temuco'da, güney sınırında.

Ağır ağır geçti yıllar,
filler gibi usulca ilerleyerek
çılgın kurtlar gibi uluyarak geçti.
Yaslı yıllar geçti, yıpranmış yıllar,
buluttan buluta attım kendimi,
ülkeden ülkeye, gözden göze,
ama sınırdaki yağmur
toprağa hep aynı biçimde düştü.

Ne yolculuklara çıktı yüreğim
ayaklarında aynı pabuçla,
beni besleyen, dikenler oldu.
Tedirginlik götürdüm nereye gitsem:
vurdular beni ben vuracakken,
yığılıp kaldım öldürüldüğüm yerde;
ama kalktım, eskisinden daha dinç,
ya sonra, ya sonra, ya sonra –

Ekleyecek ne var ki?

Yaşamaya gelmiştim yeryüzüne.

Guillermina acaba nerde?

WALKING AROUND

Yoruldum işte insan olmaktan.
Terzilere, sinemalara gidiyorum işte,
şaşkınım, kapalıyım, çuhadan bir kuğu gibi
sorular, küller denizinde salınıyorum.

Ağlıyorum berberlerin kokusunu duyunca.
Tek isteğim dinlenmek, kurtulmak taşlardan,
bahçelerden kurtulmak, yünden, köşklerden,
mallardan, gözlüklerden, asansörlerden.

Yoruldum ayaklarımdan işte, tırnaklarımdan,
gölgemden, saçlarımdan,
yoruldum işte insan olmaktan.

Nefis bir şey olurdu ama
bir noteri kesik bir zambakla korkutmak
ya da kulak tozuna vurup öldürmek bir rahibeyi.
Ne güzel olurdu
yeşil bir bıçakla koşmak sokaklarda
soğuktan ölünceye kadar bağırarak.

Yaşamak istemiyorum karanlıkta ot gibi,
uykuda titreyerek, kararsız, şaşkın,
her dakika düşünmek, her gün bir şeyler yemek
ıslak dehlizlerine inip dünyanın.

Bana göre değil bu rezillikler.
Bana göre değil ot olmak, mezar olmak,
ıssız bir tünel olmak, bir cesetler mahzeni,
acı içinde ölmek, kaskatı kesilmek soğuktan.

Bu yüzden ışıldıyor Pazartesi günleri
o zindansı yüzümle beni görünce,
kırık bir tekerlek gibi geçip giderken
ılık kan yolları uzatıyor geceye.

Köşelere itiyor beni, köhne evlere bir şey,
camlarından kemik savrulan hastanelere,
kundura tamircilerine, sirke kokan,
uçuruma benzeyen korkunç sokaklara.

Kükürt rengi kuşlar, iğrenç barsaklar asılmış
tiksindiğim evlerin kapılarına,
çaydanlıkta unutulmuş takma dişler var,
utançla, korkuyla ağlayan
aynalar,
şemsiyeler, zehirler, göbek bağları her yanda.

Sessizce yürüyorum gözlerle, kunduralarla,
öfkeyle, unutuluşla,
geçiyorum büroların, dükkânların önünden,
iplerine çamaşır asılı avlulardan,
donlardan, havlulardan, gömleklerden,
kirli göz yaşları akıtıyorlar usulca.

ALBERTO ROJAS JIMENEZ
GELİYOR UÇARAK

Ürkmüş tüyler arasından, geceler arasından,
manolyalar arasından, telgraflar arasından,
poyrazlar, lodoslar arasından
uçarak geliyorsun.

Mezarlıklar altından, küller altından,
salyangozları örten buzlar altından,
uzak yeraltı sularının altından,
uçarak geliyorsun.

Derinlerden, sukızlarının arasından,
kör bitkilerin, çürümüş balık kafalarının,
derinlerden, bulutların arasından yine
uçarak geliyorsun.

Kanın ötesinden, kemiklerin ötesinden,
ekmeğin, şarabın ötesinden,
ulu ateşlerin ötesinden
uçarak geliyorsun.

Sirkenin ve ölümün ötesinden,
çürümeler, menekşeler arasından,
yüce sesinle, ıslak kunduralarınla
uçarak geliyorsun.

Dükkânların, derneklerin üstünden,
avukatların, tekerleklerin, donanmaların,
çekilmiş dişlerin, dolguların üstünden
uçarak geliyorsun.

Ellerinde yitik taraklarla alımlı kadınların
saçlarını çözdükleri o kentlerden,
damlarını su basmış kentler üstünden
uçarak geliyorsun.

Mahzenlerde yıllanan şarapların yanından,
çamurlu, ılık ellerle, usulca,
tahta ellerle, kırmızı ellerle
uçarak geliyorsun.

Kanal kıyılarında, gölgelerde yitmiş,
gömülü zambakların yanında yitmiş,
yitmiş havacıların arasından
uçarak geliyorsun.

Zehir yeşili şişeler arasından,
anason yaprakları, kazalar arasından,
yas tuturak, kaldırarak kollarını
uçarak geliyorsun.

Dişçiler, kiliseler üstünden,
sinemalar, tüneller, kemerler üstünden,
yeni elbisenle, yokolmuş gözlerinle
uçarak geliyorsun.

Batmış denizcilerin bile gömüldüğü
o duvarsız mezarlığın üstünden,
yağarken senin ölüm yağmurun
uçarak geliyorsun.

Yağarken parmak uçlarının yağmuru,
kemiklerinin yağmuru yağarken,
gülüşünün, iliklerinin yağmuru,
uçarak geliyorsun.

İçine karıştığın çakmaktaşından,
akarak zamanın altında, kışın altında,
yüreğin damla damla düşerken
uçarak geliyorsun.

O beton kalıplarında yoksun artık,
kara yürekli noterlerin sesinde,
atlıların çılgın kemiklerinde yoksun:
uçarak geliyorsun.

Ah, haşhaşım benim, dostum benim,
arılar giyinmiş çalgıcım,
saçlarını karartan gölgelerin hepsi yalan,
uçarak geliyorsun.

Seni kovalayan gölgeler yalan,
can çekişen kırlangıçlar yalan,
yasın karanlık bölgesi yalan:
uçarak geliyorsun.

Valparaiso'dan bir kara rüzgâr
kömürünü ve kanatlarının köpüğünü yayar
geçtiğin gökyüzünü ölçmek için:
uçarak geliyorsun.

Sisler var, ölü suların soğukluğu var,
düdükler, aylar, sabah yağmurunun kokusu
ve balıkların susamışlığı var:
uçarak geliyorsun.

Rom bile var aramızda, senin yasınla
hiç kimsenin, hiçbir şeyin, sadece bir şemsiyenin
ve parmaklıkları kırık bir merdivenin arasında:
uçarak geliyorsun.

Deniz hep ilerde. İner geceleri, duyarım seni,
uçarak gelişini, suyun altında, bir başına,
karanlıkta, beni saran o denizin altında:
uçarak geliyorsun.

Kanat seslerini duyarım, usulca yükselişini,
ölülerin seli beni sararken,
sararken kör kumrular, ıslak kumrular:
uçarak geliyorsun.

Uçarak geliyorsun, yapayalnız, bir başına,
ölülerle bir başına, sonsuzlukla bir başına,
ne gölgen var, ne adın, uçarak geliyorsun,
ne şekerin, ne ağzın, ne gül ağacın:
uçarak geliyorsun.

BAZI ŞEYLERİ AÇIKLIYORUM

Soracaksınız: Leylaklar nerede hani?
Gelincik yapraklı metafizik nerede?
Sözcüklerine incecik delikler açıp
onları saçan yağmur nerede?
Kuşlar nerede hani?

Her şeyi anlatayım.

Kent dışında yaşardım,
Madrid dışında, çanlarla,
saatlerle, ağaçlarla.

Görülürdü oradan
kurumuş yüzü Kastilya'nın
meşin bir okyanus gibi.
Evime
çiçek-evi derlerdi, sardunyalar fşkırırdı
duvarlarından çünkü:
güzel bir evdi
köpekleriyle, çocuklarıyla.
Hatırladın mı, Raúl?
Rafael, hatırladın mı?
Hatırladın mı, Federico
yerin altında,
hatırladın mı, balkonlarında o evin
Haziran ışığı çiçekler doldururdu ağzına.
Kardeşim, kardeşim!

Her şey
o kalın sesler, tezgâhların tuzu,
kabarmış ekmekler çıkaran fırın
ve heykeliyle Argüelles pazarı
kurumuş bir mürekkep hokkasıydı sanki aldatmalar içinde:
yağ akardı kaşıklara,
ayakların, ellerin derin çarpıntısı
sokaklarda büyürdü,
metreler, litreler, temel
ölçüsü yaşamın,
balık yığınları,
rüzgâr gülünü bile şaşırtan
soğuk güneşiyle kiremitler,
patateslerin ince, çıldırmış beyazlığı,
domatesler yuvarlanırdı denize dalga dalga.

Bir sabah tutuştu bunların hepsi,
bütün canlıları yutmak için bir sabah
fışkırdı topraktan
şenlik ateşleri,
silah vardı artık,
barut vardı artık,
artık kan vardı.
Haydutlar geldi uçaklarıyla,
yüzükleriyle, düşesleriyle haydutlar,
takdisler dağıtan kara keşişleriyle
haydutlar geldi gökyüzünden
çocukları öldürmek için,
çocuk kanı aktı sokaklarda
düpedüz çocukların kanları aktı.

Çakalların bile tiksindiği çakallar,
kuru çalıların bile tükürdüğü taşlar,
yılanları bile iğrendiren yılanlar!

Yüzyüze gelince bunlarla
kanını gördüm İspanya'nın,
kabarıyordu
bir onur ve bıçaklar dalgasında boğmak için sizleri!

Hain
generaller:
ölü evimi görün,
bakın paramparça İspanya'ya:
erimiş maden akıyor her evden
çiçek yerine,
her çukurundan İspanya'nın
İspanya yükseliyor,
her ölü çocuktan bir tüfek fışkırıyor,
gören bir tüfek,
kurşunlar doğuyor her cinayetten,
o kurşunlar günün birinde
on ikisinden vuracak yüreğinizi.

Soracaksınız: Şiiri neden
düşleri anlatmıyor, yaprakları
ve büyük yanardağlarını anayurdunun?

Gelin görün kanı sokaklardaki.
Gelin görün
kanı sokaklardaki.
Gelin görün kanı
sokaklardaki.

CESAR MORO

Peru, 1906-1956

Lima'da doğdu. Asıl adı César Quispez Asin'di. Uzun süre Paris'te bulundu. Aragon ve arkadaşlarının çıkardığı dergide şiirlerini yayımladı. Peru gerçeküstücülerinin en önemlisi olarak belirdi. Resim de yaptı. 1940'ta Meksika'da açılan Uluslararası Gerçeküstücü Sergi'yi düzenleyenler arasında yer aldı. İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçileri destekledi.

SAÇININ GÖRKEMLİ DUMANIYLA GELİYORSUN GECEDE

Biliyorsun
Yaşam ortada
Yağmur kokusu ortada
Seni yaratıyor yağmur
Kapımı çalıyorsun
Ağaç
Kent yelken açtığın deniz
Adımlarınla başlıyor gece
Uzaklarda beliriyor yürek
Alnına uzanıyor
Bir büyü gibi ışıldıyorsun
Altın dağı karlı dağ
Saçının görkemli dumanıyla
Gözlerinde gecenin hayvanlarıyla
Korlardan oluşmuş gövdenle
Parçalara böldüğün geceyle
Ellerinden düşen gece parçalarıyla
Gelişinin tutuşturduğu sessizlikle
Dalgalarla kabarmalarla
Evlerin salınışıyla
Işıkların salınışıyla karanlıkta
Sözcüklerinle
Irmağa benzeyen bir sokakla
Geldin ve gittin bir an içinde

Yaşamımı aramaya başlıyorsun
Ölümümü hazırlıyorsun
Beklenen ölümü
Seni göndermenin yarattığı ölümü
Sessizlikleri bekleyişi
Geldiğin anda yaşanacak günü
Gölgelerle sarıyorsun beni
Beni ışıtıyorsun
Bulunduğun o fosforlu denizde boğuyorsun beni
Suskunlukların olduğu yerde
Soyut ve korkulu kavramını duyuyorum varlığının
Seninle o kavram arasında
Mahşerde yıldızlar belirmeye başlıyor
Kaplan kükreyişleri ve yaşlar arasında
Sevinç yaşları ve sonsuz ağıtlar arasında
Seni bağlamak istediğim avunmada
Gövdenin yamacında
Işıyan ayaklarında
Ayaklarının burçlarında
Yeryüzü gecesinde
Sana zincirlenmiş o dilsiz gecede
Kanına karışmış gecede
Yücelterek başının sırça çiçeğini
Gezegenleri ve trenleri kapsayan akvaryumda
Dünyayı yayan bırakan
Ve denizleri dengede tutan güçte
Ve ışıltılı beyninde
Ve sonsuz sarılışımda benim
Ve durmadan doğan sevgide
Seni saran sevgide
Ve silinmez izler bırakan ayaklarında
Tarihin okunabileceği yerde
Evrenin geleceğinde
Ve senin varlığına karışmış
Işıklı günlerimde

RESİMLİ DÜNYA

Varolmayan penceren gibi
Görünmeyen bir çalgıda bir elin gölgesi gibi
Aynı eşitlikte ve varlığının bende yarattığı o değerli
süreklilik içinde
Uzaklıkta
Uzakta
Uzaklığa karşın
Alnınla yüzünle
Göz yumulmadan beliren varlığınla
Ve varlığında açan doğayla – varlığının yansımasından
başka bir şey değilken kent
Kuşların tüylerini ıslatmalı en iyisi
Çok yükseklerden düşüyor bu yağmur
Ve senin içine kapatıyor beni
Senin içine senden uzağa
Başka kıtalara karışmış bir yol gibi

AUGUSTO FREDERICO SCHMIDT

Brezilya, 1906-1965

Brezilya şiirinin "yalnız" kişilerinden biriydi. Gençliğinde *modernismo* akımının şairlerinden biri olarak belirdi. Sonra, ölüm, yalnızlık, din konularına eğilerek "kişisel" bir şiir sürdürdü. Yayıncılık yaptı. Bir süre Dışişleri Bakanlığı'nda görev aldı.

SOĞUKLAR YOLU

Ağaçtan düşmüş bir yemişti
Yolda giden biriydi,
Bir kuştu,
Üstüme konan bir yolculuğun öyküsüydü,
Kendime döndüğümde bir yokluk saatiydi.

Gördüm yeniden yükseldiğini incecik ellerinle
Rengi belirsiz gözlerinle yükseldiğini;
O yüce taş duvara oturmuştuk.
Suların bölündüğü yere.
Soğuklar yolunu gösteriyordun bana;
"Orası işte, çıplak ağaçların orası.
Soğuklar yolu orada başlıyor işte."

SABAH ŞARKISI

Sabah şarkısı dopdolu,
Duru, durgun;
Duygularını yansıtıyor
Uyanan dünyanın;
Göğe yükseliyor topraktan,
Gündoğumu için Tanrı'ya şükrediyor,
Kırların görünüşü için
Çiçeklerini saçarken seher tepemize usulca,
Günün çiyle ıslanmış
İlk yemişlerini sunan
Ağır ağır yayılan ışıklar için.
Duyunca şarkısını sabahın
Bir kıpırtıdır başlıyor içimde
Bir toprak sevgisidir canlanıyor
Nesnelerin yüzü yenileniyor, umutlar canlanıyor yine...

JACQUES ROUMAIN

Haiti, 1906-1943

Port au Prince'de doğdu. Porto Rikolu Luis Palés Matos'un, Brezilyalı Jorge de Lima'nın, Küba'lı Nicolás Guillén etkileri altında kaldı. *Poesia Negra* akımını benimsedi. Şiirlerinde Afrika türkülerinin ve zenci halk şiirlerinin havasını, canlılığını vermeye çalıştı. Afrika kökenli karaderililerin sorunlarını yazdı. İnce bir "toplumsal protesto" şiiri yarattı. Eleştiriler, denemeler ve bir roman yazdı. Ayrıca, politikaya da atıldı; siyasal yazılarını bir kitapta topladı. 37 yaşında cinayete kurban gitti.

TAMTAMLAR ÇALINIRKEN

Gölgelerde titrer yüreğin
tedirgin sulara yansımış bir yüz gibi,
O eski görüntü yükselir gecenin kuyusundan
Duyarsın geçmişin tatlı büyüsünü:
Alır götürür seni kıyılardan bir ırmak
Geçmişinin doğasına sürükler.
Sevda türküleri gelir kulaklarına
Ve tamtam sesleri dağlarda
bir zenci kızın göğsü gibi inip kalkar.

Yüreğin orada işte, o fısıldayan suda,
atalarının eğildiği sulardadır,
Dalgalara karıştırır gizli kıpırtılar seni,
Ve senden bir melez yaratan beyaz
kıyıya tükrük gibi atılmış bir köpüktür şimdi.

GİNE

Uzun yolunda Gine'nin
Ölüm sırtlamış seni
Dallara bak, ağaçlara, ormana
Kulak ver, nasıl esiyor rüzgâr
saçlarında sonsuz gecenin.

Uzun yolunda Gine'nin
Ataların bekliyor seni
Bekliyorlar yıl boyunca
Konuşuyorlar
Derelerde bir şakırtı
kemik boncuklar gibi.

Uzun yolunda Gine'nin
Törenlerle karşılamayacak seni kimse
Kara adamların kara ülkesinde:
Kuş seslerinin yırttığı göğün altında
Su gözünün başında
çürüyen ışığa açılıyor ağaçların kirpikleri,
Sessiz bir köy bekliyor kıyıda seni
Kulübesi bekliyor atalarının, kara bir taş,
başını o taşa koyup dinleneceksin.

CARLOS OQUENDO DE AMAT

Peru, 1909-1936

Puno'da doğdu. Genç yaşta şiir yazmaya başladı. Gerçeküstücülük akımını benimsedi. Şiirleri, 1926-1930 yılları arasında ülkenin kültür ve politikasını önemli ölçüde etkilemiş *Amauta* dergisinde yayımlandı. 1931'de siyasal nedenlerle Peru'dan sürüldü. Bir süre Orta Amerika'da bulunduktan sonra İspanya'ya gitti. Orada tüberküloza yakalandı. İç savaşın ilk günlerinde öldü.

MELEK VE GÜL

José Maria Eguren'e duru ve yalın

Meleğin sesi yükseldi
gül teni denize bakan bir melek
bir gül kolu büyüyor küçük bir kız ağlamakta
tomurcuğunu buldum dün parkta çok bakıyordun
zebrayı bir hayvan sanıyor çocuk
zebra sebzeden bir sabundur
gül bir sedef düğmedir
denize melek çizilmiş bir serçedir belki

DELİLİK ŞİİRİ

Korktum
döndüm deliliğin kapısından

Korktum
bir taşıt
bir renk
bir ayak sesi olmaktan

GÖZLERİM BİRER ÇOCUKTU ÇÜNKÜ
yüreğim
bir
düğme
daha
deli gömleğimde

Ama gözlerim uzun pantolon giyiyor bugün
ayak sesleri dilenen sokağa bakıyorum

ANNE

Alçakgönüllü bir ezgi gibi usulca geliyor adın
ve beyaz kumrular uçuyor ellerinden

Anılarım hep beyazlar giydiriyor sana
buradakilerin uzaktan izledikleri bir çocuk oyunu gibi

Bir gök ölüyor ellerinde ve inceliğinde bir başka gök doğuyor
Sevecenlik bir çiçek gibi açıyor yanında seni düşünürken

Sesin yağmur kadar ilkel
seninle ufuk arasında

Güller de şarkılar da sessizdir sen varken

FİLİN VE ŞARKININ GERÇEKÜSTÜCÜ ŞİİRİ

Başlangıçtaki ortopedik filler elmaslara dönüşecek ağır ağır
Havacılar kentleri ateşe vermeyi severler çünkü çiçekler gibi
Kışlık paltolara işlenmiş ezgiler
Ağzın yükselen davranışların birikimcisi
Sözlerinin çevresinde sıcak palmiyeler kolay yolculukların
yolcuları
Güneşe açılmış menekşeler gibi al beni

OSCAR CASTRO Z.

Şili, 1910-1947

Rancagua kentinde doğdu. Genç yaşta gazeteciliğe başladı. Uzun süre, solcu *La Tribuna*'da muhabir olarak çalıştı. Daha sonra, on beş günde bir çıkan *Nada* dergisini yayımlamaya başladı. Bu derginin bütün yazılarını kendisi yazıyor, baskısını da kendisi yapıyordu. Buenos Aires'de düzenlenen iki şiir yarışmasında birincilik ödülü aldı.

GARCIA LORCA'YA AĞIT

Kuşağında taşırdı günü
gümüş bir hançer gibi,
bir çingene gitarı asmıştı
atının eyerine.
Ağzında yeni ışıkların
baladları açılırdı,
yalardı damağını
ağıtların alevi.
Başlayınca türküsüne
türkü söylerdi bütün İspanya.

Bir çingene gibi ölmedi:
bıçaklanmadı bir köşede.
Beş tüfek aradı onu
yollarda, sokaklarda:
bir nar gibi yarıldı
açıldı yüreği
ve kanının çeşmesi
yıldızları boyadı.

Nasıl ağladı, nasıl
ırmakları İspanya'nın!

O anlatılmaz anı yaşarken
dağınık saçlarıyla kadınlar,
inerken şafağın madenine
cırcır böcekleri,
uzanmış yatıyor Garcia Lorca,
göğsünde kırmızı bir çiçek
bir yıldız açmış göğsünde,
türküler silinmiş dudaklarından.

Nasıl titredi, nasıl
dağları İspanya'nın!

Çanlar çalınmaz oldu
o sustuğu zaman,
gül getirmedi kimse
şiir de gitar da getirmedi.
Belli belirsiz göz kırptı yalnız
ufacık bir yıldız gökyüzünde
ve son kere baktı ona
beyaz badanalı duvarlar.

Nasıl inledi, nasıl
kemikleri İspanya'nın!

Garcia Lorca! Garcia Lorca!
Ağlıyor binlerce insan.
Dansederken bayılıyor
tamburuyla Preciosa.
Çılgıncasına titriyor
Santa Olalla'nın memeleri
ve baladındaki evli kadın
yarıp açıyor karnını.

Nasıl parçalandı, nasıl
yüreği İspanya'nın!

Uzanmış yatıyor şimdi
beş kurşunla öldürülmüş.
Portakal vermeyecek bu yıl
ağaçları Gırnata'nın.
Pembe çiçekler sarmayacak
Sevilla'nın kepenklerini.
Guadalquivir ırmağı
kan taşıyacak sularında.

Nasıl ağlayacak ölüsü, nasıl
gitarlarında İspanya'nın!

CONSTANTINO SUASNAVAR

Honduras, 1912-?

Puerto de San Lorenzo'da doğdu. Birçok Latin Amerikalı şair gibi, yazı hayatına o da gazetecilikle başladı. Kısa süren bir muhabirlik döneminden sonra, *Comizahual* dergisini yönetti. *El Norte* gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. 1940'da yayımladığı kitabıyla dikkatleri çekti. Eleştirmenler onu "şiire yeni bir renk getiren çağdaş bir balad yazarı" olarak karşıladılar.

SAYILAR
IX

Ne cılız bir yaşam sürüyor
balıkçı kız...

Kirli, kokuyor,
paçavralar içinde,
boyuna bağırıyor,
nerdeyse bayılacak.

Hasta bir kız.
Yüzü ne kadar soluk!

Ne hüzünlü gözleri var,
külrengi martılar gibi
mavi gözleri.
Ah, balıkçı kız, balıkçı kız,
balık satıcısı kız!

SAYILAR
XXI

Tarlalar.
Sürüler.
Dağlar.
Güneş, rüzgâr, su.

(Akıyor ırmaklar
başıboş,
mırıldanarak
kır çiçeklerine şarkılarını.)

Bir çocuk gülüyor
Şarkı söylüyor bir ihtiyar.
İki genç köylü öpüşüyor
göğün altında.

Oturdum
bu şiiri yazdım
yeni bir yaşam uğruna.

SAYILAR
XXVI

Yitirdim kunduralarımı
büyük Sula Vadisi'nde.

Irmaklardan geçtim,
uyuyan köprülerden,
ayın pelerini altından.

Muz korularının hışırtısına,
pumaların kükreyişine,
caramba! geliyorum.

Geliyorum işte, yalınayak,
San Pedro Sula'ya.

SAYILAR
XXX

Otellere bakıyorum
bir iş bulayım da karnım doysun diye,
yok.

Çarşı-pazar bırakmıyorum
orada da aynı:
yok.

Bütün sokakları dolaşıyorum,
yerlerde
bir sözcük bile yok.

Yok. Yok. Yok.

OTTO D'SOLA

Venezuela, 1912-1975

Valencia kentinde doğdu. Yaşıtları gibi, o da genç yaşta Gerçeküstücülük akımını benimsedi. Sonraları bu akımdan sıyrılarak yeni bir kişiliğe kavuştu. *Viernes* dergisini yönetti. Bu derginin çevresinde toplanan genç şairlerin önderi oldu. İlk şiir kitabını 1935'de yayımladı. Daha sonra Latin Amerika şiirinin önemli sanatçılarından biri olarak belirdi.

KENTLERİ YAKAN UÇAKLARIN GELİŞİNDEN ÖNCE

Açmış zambakların seheri altındaki şu çocuklar ölürse eğer,
eğer yoksul ay altındaki şu duvarlar ölürse,
acı çektirmemek için bize, her şeyi gömmelisin,
sessiz mezarcı.

Unutuluş diliyor senden kepenkler ve karanfil,
ıslak çimenlerde kelebekler
ölüleri öpmek için bekleşirken.

Yıkılan duvarları kim duyacak, mezarcı,
ezilen çocukların çığlığını kim duyacak,
yoksa seheri de gömecek misin
sis mezarına?

O uzak yosun ay altındaki her şey ölürse,
acı çektirmemek için bize, her şeyi gömmelisin,
sessiz mezarcı.

Buğday kokan çocukları unutma sakın!
Tarih kokan duvarları unutma sakın!
Yaralı flüt kokan seheri unutma sakın!

BOLLUK

Hiç bitmeyecek uzun bir öykü ördük karıncadan en yüksekteki
yıldıza kadar;
kayadan çam korularına kadar,
ormanlardan yeni doğmuş cılız bir rüzgârın beşiğine kadar,
sert, susuz toprağa bir yıldız görmenin, açılmış bir çiçek
görmenin mutluluğunu verdik.
Ezgilerle, öpüşlerle, kelebeklerle büyülü öykümüz,
yeryüzünün en eski öyküsü,
zamanın yokedemediği bir öykü bu, yankılar gibi, hayaller gibi,
sise direnen sütunlar gibi.

Yeraltı sularından kaynaklanan bir öykü ağlatırdı bizi,
okyanuslara dönerdi gözlerimiz.

Topraktan en yüksekteki yıldıza yükseliyor öykümüz bizim.

Ormanları, çam korularını ne küçük görüyoruz!

Öykümüze ağıt yakacak doğmamış melekler,
günü bilmeden geceleyin doğup karanlıkta ölen güller,
gelin taçlarından göç etmiş portakal çiçekleri.

Yeryüzünün en eski öyküsünü ördük karıncadan en yüksekteki
yıldıza kadar.

İşitmiyor musunuz? Duymuyor musunuz?

Şarkı söyleyen Âdem
ve Havva iç çekerek günü uyandırıyor.

MANUEL MORENO JIMENO

Peru, 1913-?

Lima'da doğdu. Genç yaşta politikaya atıldı. Yazdığı şiirlerle, ezilmiş halkın sorunlarını anlatmaya çalıştı. Eleştirmenler, onun şiirini "bir çeşit telgraf şiiri" olarak nitelendirdiler. Baskılara karşı, kısa, kesin şiirlerdi bunlar. Siyasal görüşlerinden ötürü tutuklandı. Şiir yazmayı cezaevinde de sürdürdü. Sadece kendi kuşağını değil, yaşlı şairleri de etkiledi.

LANETLİLER

I
Ağır yaralar gibi
kanlı kıyımlar gibi,
ölülerin üstünde, korkunun doruğunda,
açlıkla beslenen uçsuz topraklarda,
açlıktan yükselen derin sevinçte

korkunun mağaraları gibi
oburluğun
ve çamurun.

– Gazap günleri geldi!
– Gazap günleri geldi!

Ağır yaralar gibi
kanlı kıyımlar gibi.
Terkedilmiş, çamurlu
ve kara
onlara korkuyla bakan güzün üstünde
onlara çevrilmiş parmağın üstünde.

Ağır yaralar gibi
kanlı kıyımlar gibi!

II
Onlar içindi isyan
lekesiz
korkusuz
kansız.

Nasıl yarattı korku
doğan güneşi!

III
O dorukta neler söylerdi göbekler
neler anlatır
neler söylerdi bize

Kimse haykırmasın konuşmasın
kimse haykırmasın
konuşmasın kimse.

IV
Homurdanmak için bir neden olmasaydı
dönmezdi onlar,
ağlamak için bir neden olmasaydı,
alınyazıları bu!

Olmasaydı...
onları çağıran bir varlık olmasaydı
olmasaydı!

V
Tek başlarına görmediniz mi onları?
İyi bakın öyleyse!

Kim hayır diyebilir
kim yadsıyabilir onları?

İyi bakın!..
Kim?..

VI
Tek ışık dişleriydi karanlıklarında
tek ışık,
yoktu bir başkası.

Buradan korkuya kadar
gizledikleri, inanmadıkları korkuya kadar,
her şey öfkeydi
her şey kan.

EFRAIN HUERTA

Meksika, 1914-1982

Kendi kuşağının birçok Latin Amerikalı şairi gibi, genç yaşta gazetecilik yapmaya başladı. Bir süre muhabir olarak çalıştıktan sonra *Nuevo Mondo* ile *El Popular* gazetelerini yönetti. Şiir yazmayı da sürdürdü. İlk şiir kitabını 1935'de yayımladı.

ALACAKARANLIĞIN SESLERİ

Sana sessizliği ben buldum diyorum yeniden
o usul ikindide, adın yakılınca
kömürleşince
büyük altın alevinde on dokuz yılının.
Sevgim alacakaranlığın bağlarını çözdü
yalnız senin fısıltına vermek için kendini,
beyaz odun alevinin o cam fısıltısına.

Anıların bir iğne batışıdır dudaklarıma,
hayatının masallarını kurdum bugün
bir elmanın ince kabuğunda.
Bu ara hep tedirginim,
bir pencerenin açılışını bekliyorum şimdi
arkandan gideyim
ya da parçalanayım diye üzgün kaldırımlarda.
Ama öylesine bir ses gelir ki dağlardan
acıdır uyumak, anmak ölümdür seni.

Ürkerek çekilir sessizlik,
yıldızsız gökyüzünden çekilir,
ağızlarımızın acelesinden,
solgun kamelyalardan, karanfillerden.

Gel, rüzgâra anlatalım öpüşlerimizi;
düşün: alacakaranlık bizi anlıyor,
sarı fısıltısından gözlerinin
biliyor nasıl hoşlandığımı,
kollarının beyaz suyundan.

Açmamış çiçeklere söyleyelim şarkımızı,
ayı gözetlemeyen çocuklara.
Birbirimize bakmadan söyleyelim.

Yalancıdır onlar, şu kuşlar, saçaklar.
Birbirimizi sevmiyoruz artık, sevmemiştik de.
Tutkuyla geldik, tutkuyla gidiyoruz
Alacakaranlığın sesindeyiz artık,
çılgınlığın yüreğinde.

Gel, rüzgâra anlatalım öpüşlerimizi,
şarkımızın acı yüklerine.

Aşk ne ateştir, ne de mermer.

Aşk bana duyduğun acımadır senin,
benim sana.

AŞK ANILARI

Karanlık gökte anılarım.
Çıplak adam ve ışık;
bilgelik ve uyuşukluk;
gecikme ve ölesiye tezcanlılık.

Anı: tükenmeyen, yorgunluk gibi,
acısı gibi alacakaranlığın.
Anı: acımasız uzun imge.
Eldeğmemiş ova.
Hırpalanmış gülümseyiş, kuşlardan arınmış koru.
Anı: beyaz ve yeşil,
kara ve sarı değil,
yeni akıtılmış kan kadar ağır, uykulu.
İçinde sönük ışıkları yokettiğimiz
kurulmuş bir gölge kadar ılık.

(Yanıma gelmişti.
Yorgun bir adamdı,
sönüktü sesi, uykulu elleri vardı.
Anımsıyorum. Bedenimde ter mırıltıları.
Sarsılan yeryüzüne düştü güneş. Paramparça.
Ben, anılarla bir başıma.)

Ölüm geldi önce.
Aylardan Haziran'dı,
coşkun ırmaklara benziyordu yaşamlarımız,
yalnızlık doğmuştu bir eğreltiotunun sıcaklığında.
İnsanlar büyüyordu ılık toprakta, ağaçlar büyüyordu,
kara bulutlar, güller, türküler büyüyordu.
Duru incelik: doğan gün gibi.

Sonra uçurumu geldi, kaçınılmaz uçurumu
kaçınılmaz aşkın: korkulu ve sinsi düş.
Aylardan Haziran'dı.
Olgun yemişler – şeftaliler, üzümler –
beklenmeyen mırıltılar gibiydi, soluksuz, kör.
Görmedik. Göremezdik. Sisi yarattık,
kurumuş bir kabuk gibi yapıştı bize.
Ey usta aşk! Büyük ve tatlı acı,
göğüste, ellerde: alacakaranlıkta,
yağmurda, sıcak ve soğuk dakikalarda.

Kesip atıyoruz toprakla ilişkimizi;
kendi kanlarımızla havalanıyoruz sonsuzluğa.
Irmakları ve sessizliği unutuyoruz.
Haykırıyoruz gecede, çılgınca bakan gözlerin
katıksız kininde toplanıyor rüzgârın sesleri.
Ne alınyazısı! ne çaba! ne öfke, dizginlenmiş öfke!
Parçalanan tasalar; ölü kolların sancısı.
Yüreklere, dudaklara yabancı egemenlik.
Buzun tanyeriyle ağırlaşmış eller, uzanan eller.
Kara kaslar, yoksulluğun simgeleri.

Dünyamızı kaplıyor aşkın duyarlığı.
Acımak: kanatları kesilmiş, can çekişen bir kuş.
Yaşıyoruz uzattığımız o uykusuzluğu
çocukların, yaşlıların bilmediği bir gecede.
Güçlü bir kayıtsızlığı var aşkın.
O uysal, o kanlı, o korkunç duruluğun,
gelecek intiharları yokeden duruluğun,
evet, o duruluğun da bir gücü var.

Çamurun, karın tükenen mırıltıları,
alacakaranlığın seslerinde kuru bir umutsuzluk.

OCTAVIO PAZ

Meksika, 1914-1998

Diplomat olarak birçok ülkede bulunmasından ötürü, çeşitli ülkelerin şiirlerinin etkisi altında kaldı. İspanya İç Savaşı'nda Madrid'deydi. Bir süre toplumsal konulara ağırlık veren şiirler yazdı. Sonra Fransız gerçeküstücülerinin etkisi altında kaldı. Japonya'da bulunduğu süre içinde "haiku"larla ilgilendi. Bütün bu etkiler altında bile kendi sesini her zaman korudu ve günümüz Latin Amerika edebiyatının en önemli birkaç şairi arasına girdi.

SON SABAH

Sınıra kadar uzanmış şimdi
Ormanda yitip giden saçların,
Ayakların benim ayaklarımda.
Geceden bile büyüksün uyurken
Ama bir odaya düşler de sığar.
Ufacık bir çoğalmayla nasıl çoğalıyoruz!
Bir taksi geçiyor dışardan
Hayaletler doldurmuş içine.
Akan, durmadan akan ırmak
Dönüş yolculuğuna başlamış bile.

Yarın bir başka gün mü olacak?

UNUTUŞ

Yum gözlerini, yitir kendini karanlıkta
gözkapaklarının kırmızı yaprakları altında.

Gömül vızıldayan sesin
düşen sesin halkalarına
ve uzaklarda yankılan
dilsiz bir çağlayan gibi,
davulların çalındığı yerde.

Bırak kendini karanlığa,
kendi etine gömül,
kendi yüreğine;
kemik, o mor şimşek,
kamaştırsın gözlerini, kör etsin,
mavi göğsünü göstersin akşam ışığı
körfezler ve gölgeli koyaklar arasında.

O sıvı karanlığında uykunun
ıslat çıplaklığını;
kıyıya kimbilir kimin bıraktığı
gövdeni, o köpük danteli unut.
Sonsuz kadın, yitir kendini
kendi benliğinin sonsuzluğunda,
bir başka denizle buluşan bir deniz gibi
unut kendini, beni unut.

Dudaklar, öpüşler, aşk, her şey yeniden doğar
o ölümsüz, o yalın unutuşta:
gecenin kızlarıdır yıldızlar.

BÜTÜNLEMEK

Dağları arıyorsun gövdemde
Ormana gömülmüş güneşini.
Ben senin gövdende tekneyi arıyorum
Geceyarısı yiten o tekneyi.

ORADA VE ARKADA

Çamurlu Kasım:
Lekeli taşlar, kara kemikler,
Bulanık saraylar.

Kemerlerden, köprülerden geçtim,
Yaşıyordum, yaşamı arıyordum.

Kanı tükeniyor ışığın odada.
Soğuk yansımalar arasında şimdi
Balık-insanlar.

Yaşıyordum, hayaletler gördüm
Diriydi hepsi, istekliydi.

Kandan ve topazdan kule,
Kara perçemler, amber göğüsler,
Yeraltı kadını.

Kaplan, buzağı, ahtapot, yanan sarmaşık:
Yaktı kemiklerimi, kanımı emdi.

Yatak, sönmüş gezegen,
Geceyle gövdenin bir aldatmaca olduğu yer,
Tuz yığını, kadın.

Tüket kalıntılarını yayla güneşi:
Yaşıyordum, ölümü aramaya koyuldum.

CONCORDE

Carlos Fuentes'e

Yukarıda su
Aşağıda koru
Yollarda rüzgâr

Kuyu sessiz
Kova kara Su durgun

Su ağaçlara iniyor
Dudaklara yükseliyor gökyüzü

ÖTEKİ

Bir yüz yarattı kendine.
Onun ardında
Yaşadı, öldü, yeniden doğdu
Birçok kere.
Bugün yüzü
Kırışıklarını taşıyor o yüzün.
Kırışıklarının yüzü yok.

GÜNDOĞUMU

Rüzgârın elleri, dudağı
Suyun yüreği
Bir okaliptüs
Bulutların kamp yeri
Her gün yeniden doğan yaşam
Her yaşam yeniden doğan ölüm

Uğuşturuyorum gözlerimi:
Gök, toprakta yürüyor

DOKUNUŞ

Ellerim
Perdelerini açıyor varlığının
Bir başka çıplaklıkla giydiriyor seni
Gövdelerini soyuyor gövdenin
Ellerim
Bir başka gövde yaratıyor gövdene

GÖRÜNÜŞ

İnsan topraksa eğer
Ovadan geçen kim varsa
İnsandır

VAFTİZİN SONUÇLARI

Genç Hasan
Evlensin diye bir Hıristiyanla
Vaftiz edildi.
Papaz,
Vikingmiş gibi sanki
Erik adını verdi ona.
Şimdi
İki adı var Hasan'ın
Ama karısı bir tane.

UZAK KOMŞU

Dün gece bir üvez ağacı
Tam diyecekti ki –
Demedi

GENÇLİK

Dalganın sıçrayışı
Daha beyaz
Her saat
Daha yeşil
Her gün
Daha genç
Ölüm

MEKSİKA VADİSİ

Saydam gövdesini açıyor gün. Güneş taşma bağlanmışım; ışık, görünmeyen büyük çekiçleriyle dövüyor beni. Bir duraklamayım sadece, bir titreyişle bir başkası arasında: yaşama noktasıyım, birbirini görmezlikten gelen, içimde buluşan iki bakışın kesiştiği yerde keskin, sessiz bir nokta. Antlaşma mı yapıyorlar? Saf boşluğum ben, savaş alanı. Öteki gövdemi görüyorum gövdemin arkasında. Taş parıldıyor. Güneş gözlerimi oyuyor. İki yıldız, kırmızı tüylerini sürüyor boş oyuklara. Görkem, kanatların kıvrımı, yırtıcı bir gaga. Bir türküye başlıyor gözlerim ansızın. Dal bu türküye, ateşe at kendini.

NICANOR PARRA

Şili, 1914

Önceleri, Vicente Huidobro ve Pablo Neruda'nın sürdürdükleri *creanismo* akımına bir tepki olarak beliren şiirler yazdı. Sonra kendi sesini buldu ve "anti-şiir" olarak nitelendirilen bir akımı başlattı. "Yazılmakta olan şiire gerçeküstücü tatlar getiren" bir akımdı bu. Toplumsal konulara eğildi. Neruda'dan sonra Şili'nin en önemli şairi olarak kabullenildi.

GENÇ ŞAİRLER

Nasıl isterseniz öyle yazın
Nasıl anlatırsanız anlatın
öyle çok kan aktı ki köprülerin altından
İnanmak yerinde değil
Tek yolun doğru yol olduğuna.

Şiirde her şeye izin var.

Ama unutmayın temel koşulu:
Bir şeylerle dolmalı boş sayfalar.

ATLIKARINCA

Yarım yüzyıl boyunca
şiir
kasıntılı sersemlerin cennetiydi.
Ben geldim sonunda
ve atlıkarıncamı kurdum.

Hadi, binin dilerseniz.
Söylemedi demeyin ama, hiç karışmam
ağzınızdan burnunuzdan kan gelirse.

BİREYİN SÖYLEVİ

Birey'im ben.
Bir kovukta yaşıyordum önceleri
(Birtakım şeyler çizdim kayalara).
Sonra daha uygun bir yer aradım.
Birey'im ben.
Yiyecek bulmam gerekiyordu,
Balık bulmam, kuş bulmam, odun bulmam,
(Sıra sonra gelecekti başka şeylere).
Ateş yakmam gerekiyordu sonra,
Ateş yakmak için odun bulmam,
Odun bulmam gerekiyordu.
Birey'im ben.
Kendi kendime sordum
Hava dolu bir uçuruma gidip,
Bir ses yanıtladı beni:
Birey'im ben.
Bir başka kovuğa geçtim sonra da,
Oraya da bir şeyler çizdim,
Bir ırmak çizdim, mandalar çizdim,
Birey'im ben.
Hayır. Bıkıyordum artık yaptıklarımdan,
Ateşten bıkmıştım,
Başka şeyler görmek istiyordum artık,
Birey'im ben.
Bir vadiye gittim, bir ırmak kıyısına,
Orada buldum istediğimi,
İlkel insanlar buldum,
Bir kabile,
Birey'im ben.
Değişik şeyler oluyordu orada,
Kayalara bir şeyler çiziyorlardı,
Ateş yakıyorlardı onlar da!
Birey'im ben.

Nereden geldiğimi sordular bana.
Bazı sorularına evet dedim,
Karşılıksız bıraktım bazı sorularını,
Bilmem dedim, bilmiyorum ne yapacağımı.
Peki.
Irmakta bulduğum bir taşı parlattım,
Pırıl pırıl yaptım onu
Yaşamımın bir parçası yaptım.
Ama uzun sürer bunlar şimdi.
Ağaçları kesip bir sal yaptım.
Balık aradım ırmakta,
Başka şeyler aradım
(Birey'im ben).
Derken yine sıkıldım.
Fırtınalar sıktı beni,
Gökgürültüsü, şimşekler sıktı,
Birey'im ben.
Peki. Bir şey düşündüm.
Saçmasapan sorular geldi aklıma,
Gerçekdışı sorunlar.
Bazı ormanlarda dolaştım sonra.
Bir ağaca, bir başka ağaca vardım,
Bir çeşmeye vardım,
Bir hendeğe vardım,
Fareler dolaşıyordu hendekte.
Geldim işte dedim,
Buralarda bir kabile gördünüz mü,
Ateş yakan ilkel insanlar?
Sonra batıya gittim
Başkalarıyla birlikte,
Daha doğrusu, kendi kendime.
İnanmak gerekir görmek için,
Böyle dediler bana,
Birey'im ben.

Bazı şeyler gördüm karanlıkta,
Bulutlar gördüm belki,
Bulutlar, çakan şimşekler gördüm,
Bu arada günler geçti,
Öleceğimi anladım;
Birkaç makine yarattım,
Saatler yaptım,
Silahlar, gereçler yaptım,
Birey'im ben.
Ölümü gömmeye bile vaktim olmadı,
Tarla sürmeye bile vaktim olmadı,
Birey'im ben.
Bazı şeyler düşündüm birkaç yıl sonra,
Bazı biçimler,
Sınırlar geçtim,
Hücre gibi bir yerde çakılıp kaldım,
Kırk gün kırk gece giden bir gemide,
Birey'im ben.
Kıtlıklar geldi sonra,
Savaşlar geldi,
Başka renk insanlar geldi vadiye,
İlerlemem gerekiyordu,
Üretmem, yaratmam gerekiyordu.
Bilimi yarattım, doğruları,
Heykeller yarattım,
Biner sayfalık kitaplar yarattım,
Aydınlandı yüzüm,
Bir dikiş makinesi,
İlk otomobiller görünmeye başladı,
Birey'im ben.
Gezegenler yaratmış biri,
Ağaçlar yaratmış!
Araçlar yarattım ben,
Eşyalar, kâğıtlar yarattım;
Birey'im ben.

Kentler kuruldu,
Yollar yapıldı,
Modası geçti dinsel kurumların,
Mutluluk aradı herkes,
Sevinç aradı,
Birey'im ben.
Sonra yolculuğa verdim kendimi,
Araştırmaya verdim,
Dilleri inceledim,
Birey'im ben.
Bir anahtar deliğinden baktım,
Evet, baktım, dediğim gibi,
Kuşkulardan kurtulayım diye
Perdelerin arkasını araştırdım,
Birey'im ben.
Peki.
Dönsem o vadiye, belki daha iyiydi,
İlk kovuğuma dönsem yine,
Bir şeyler çizsem kayalara,
Sondan başlayarak başa dönsem,
Tersine çevirsem dünyayı,
O dünyayı çizsem, daha iyiydi.
Ama hayır:
Yaşam bir anlam taşımıyor şimdi.

ERNESTO CARDENAL

Nikaragua, 1925-1980

Nikaragua'nın Granada kentinde doğdu. Genç yaşta Diktatör Anastasio Somoza'ya karşı yeraltı çalışmalarına katıldı. 1954'te Başkan'ı sarayında yakalamak için düzenlenen "Nisan ayaklanması"nda yer aldı. Daha sonra dinle ilgilendi. Meksika ile Kolombiya'da din öğrenimi yaptı. Bir topluluk kurarak Nikaragua Gölü'ndeki Solentiname Adası'na çekildi.

SAAT SIFIR

Gözcü! Gecenin kaçı?
Gözcü! Gecenin kaçı?
– Isaias, 21, 11

Orta Amerika'nın tropikal geceleri,
ayın altında güller ve yanardağlar
ve başkanların saraylarında ışıklar,
kışlalar ve hüzünlü boru sesleri
sokağa çıkma yasaklarında.
Ubico bir sigara yakarak,
"İdam kararlarını sigara içerken verdim," diyor,
Pembe bir doğum günü pastasına benzeyen sarayında
Ubico nezle olmuş.
Dışarda fosfor bombalarıyla dağıtmışlar halkı.
Gecenin karanlığı altında San Salvador,
odalarda, pansiyonlarda muhbirler
ve çığlıklar karakollarda.
Halk taşa tutmuş Carias'ın sarayını.
Çalışma odasının camı kırılmış
ve polis ateş açmış halka.
Çikolata rengi sarayın pencerelerinden
makineli tüfekler için bir hedef Managua,
sokaklarda kol geziyor çelik yelekliler.

Gözcü, gecenin kaçı?
Gözcü, gecenin kaçı?

Paralarını sombrerolarında saklardı Honduraslı köylüler
toprağı kendileri ektiklerinde
ve Honduraslıların olduğu zaman toprak.
Paraları olduğu zamanlar.
Yabancılara borçları olmadığı zamanlar,
vergilerini Pierpont Morgan and Company kesmeden önce,
yemiş şirketi küçük ekiciyi ezmeden önce.
Ama United Fruit Company geldi yan şirketleriyle
Tela Railroad Company'yle,
Trujillo Railroad Company'yle,
yan kuruluşu Cuyamel Fruit Company'yle
Vaccaro Brothers and Company'yle,
sonra Standard Fruit and Steamship Corporation'a bağlı
Standard Fruit and Steamship Company'yle:
United Fruit Company'yle,
darbeler düzenlediler ayrıcalıklar sağlamak için
milyonlarca dolarlık ithalatlardan, ihracatlardan
vergi iadeleri sağlamak için,
yeniden düzenlemek için eski ayrıcalıkları,
yeni sömürülerine yatırımlar sağlamak için,
anlaşmaları bozmak için, bozmak için
Anayasa'yı...
Yükümlülükler vardı ortada
(ulusun yükümlülükleri. Şirket'in değil)
günün birinde eğer
99 yıllığına bedavaya verilmiş
o varlıklara el koyarsa ulus
koşullar vardı (Şirket'in koşulları)...
"İşbu anlaşmada imzası bulunan şirketin kurmuş bulunduğu
ya da ilerde kuracağı şirketler de
bu anlaşmanın daha önceki maddelerinde belirtilmiş haklardan
aynı koşullarla yararlanma olanağına sahiptir..."
(Dili de bozdu Şirket.)
Şirket demiryolu kuracaktı koşullara göre,
ama kurmadı,
çünkü katırlar daha ucuzdu demiryolundan Honduras'da
– ve Zemurray'ın dediği gibi –

"milletvekili katırdan da ucuz"du,
vergi bağışıklığından yararlanıyordu yararlanmasına
Şirket'e armağan edilmiş 175.000 dönümden yararlanıyordu
yapmadığı her mil için para ödeyecekti ulusa,
hiçbir şey yapmadı, bir şey ödemedi.
(Diktatör Carias'ın bir rekoru var:
demiryolu yapmama rekoru)
ve sonunda yapıldı demiryolu
ulusa beş paralık yararı yoktu
Trujillo ile Tegucialpa arasında değil,
iki işletme arasında yapılmıştı çünkü.

Dili bozuyorlar, Parlamento'yu.
İşletmelerde çürümeye bırakılıyor muzlar
ya da demiryolu yanındaki vagonlarda çürümeye bırakılıyor
ya da dallarda bekletiyorlar uzun süre onları
rıhtıma gelince geri çevrilsinler
ya da denize dökülsünler diye;
hevenkler zedelenmiş diyorlar, muzlar küçük diyorlar,
kurtlu diyorlar, ham diyorlar, fazla olgun, çürümüş diyorlar:
muzun satış fiyatı düşmesin diye bütün bunlar,
ve kendileri ucuza kapatsın diye.
Atlantik kıyısında kıtlık oldu Nikaragua'nın.
Köylüler zındana atılıyor 30 centavo'da direttikleri için
ve muzlarına etiket yapıştırılıyor
ve teknelerini batırıyor Mexican Trader Steamship
ve grevciler kurşunla susturuluyor.
(Ve bir gardenpartiye çağrılıyor Nikaragualı
milletvekilleri.)
Ama yedi çocuğu var zencinin.
Bir şey yapması gerek. Yemek yemesi gerek.
Hevengi 24 centavo.
Yan şirket Tropikal Radio, Boston'a teleks çekiyor bu arada:
"Nikaragua çoğunluk partisinin milletvekillerine
dağıttığımız ödenekleri
Boston'un onaylayacağını umarız,
çünkü bunun Şirket'e sayısız yararları vardır."

Ve Boston'dan Galveston'a telgrafla
ve Galveston'dan teleks ve telgrafla Meksika'ya
ve Meksika'dan teleksle San Juan del Sur'a
ve San Juan del Sur'dan telgrafla Puerto Limon'a
ve Puerto Limon'dan kayıkla ormana
United Fruit Company'nin buyruğu ulaşıyor:
"United muz almayacak artık."
Ve Puerto Limon'da işçiler kovuluyor.
Kapanıyor küçük işletmeler.
Kimse borcunu ödeyemiyor.
Ve muzlar çürüyor vagonlarda.
Muzun satış fiyatı düşmesin diye bütün bunlar
ve kendileri ucuza kapatsın diye.
– Hevengi 19 centavo'ya.
İşçiler senet alıyor para yerine.
Aylık yerine borç alıyorlar.
Hiçbir işe yaramadıkları için bırakılıyor işletmeler,
işsizlere terkediliyorlar.
Ve Kosta Rika'daki United Fruit Company
yan kuruluşları Costa Rica Banana Company'yle
Northern Railway Company'yle
International Radio Telegraph Company'yle
ve Costa Rica Supply Company'yle
yargıç önüne çıkarılıyor. Davacı bir yetim.
İş kazası, yirmi beş dolar tazminat isteniyor, demiryolu
bozuktu
(ama daha çok para gidecekti rayları onarmak için).

Ve milletvekilleri daha ucuza katırdan – Zemurray söylemişti.
Sam Zemurray, Türk asıllı muz satıcısı,
Mobile'de oturuyordu, Alabama'da; New Orleans'a
gitmişti bir gün ve denize döküldüğünü görmüştü muzların
United rıhtımlarından, sirke yapmak için almıştı bütün
yemişleri,
almış ve oracıkta, New Orleans'da satmıştı,
Honduras'da devlet başkanları yaratan Sam Zemurray. Guatemala'yla Honduras arasında sınır anlaşmazlıkları da yarattı
(yani United Fruit Company'yle kendi şirketi arasında)
ve Honduras'ın (yani kendi şirketinin)
"sınırda olsun, başka yerlerde olsun
bir karış toprak vermeyeceğini" açıkladı
(United da haklarını savundu Honduras'ın,
ama United Honduras'ın,
Nikaragua Lumber Company'yle anlaşmazlığa düşmüştü,
Nikaragua'yla değil, Nicaragua Lumber Company'yle)
sonunda ortadan kalktı anlaşmazlık (Guatemala'yla
Honduras arasındaki)
Sam, United'la anlaşmaya varmıştı çünkü
bütün hisselerini sattı United'a,
ve bu satıştan kazandığı parayla United'dan hisse aldı
ve bu hisselerle Boston'da başkanlığını ele geçirdi şirketin
(şirketin işçilerini ele geçirdi, Honduras'ın devlet başkanlarını)
böylece hükümdarı oldu Honduras'ın da, Guatemala'nın da
ve yorgun topraklarda anlaşmazlık sona erdi
artık ne Guatemala'ya yararı dokunurdu o toprakların,
ne Honduras'a.

Sürgünde bir Nikaragualı vardı,
Niquinihomolu bir "nica",
Huesteca Petroleum Co.'da çalışırdı, Tampico'da.
Beş bin dolar biriktirmişti.
Kalktı Nikaragua'ya gitti, Moncada'nın ordusuna katılmaya.
Ama oraya vardığında Moncada teslim oluyordu.
Üç gün geçirdi Comun dağında, acılı üç gün.
Acılıydı, çünkü bilmiyordu ne yapacağını.

Ne askerdi, ne de politikacı.
Düşündü, düşündü, kararını verdi sonunda:
Biri bir şeyler yapmalıydı.
Ve ilk bildirisini hazırladı.

General Moncada telgraf çekti Amerikalılara:
BÜTÜN ADAMLARIM TESLİM OLMAYI KABUL
EDİYORLAR BİRİ DIŞINDA.
Ve ultimatomunu dayadı Mr. Stimpson.
"Halk bunu sevinçle karşılamayacak..."
Moncada böyle yazdı.
Ve o, El Chipote'de adamlarını topladı:
ABD'ye karşı 29 adamını (kendisiyle birlikte 30).
KENDİ DIŞINDA.
("Niquinihomolu biri...")
– Kendisiyle birlikte 30!
Bir mektup daha yazdı Moncada:
"Kurtarıcı olarak çıkarsan ortaya, çarmıha gererler seni."
Moncada'yla Sandino komşuydular çünkü;
Masatepeli Moncada'yla Niquinihomolu Sandino.
ve Sandino cevap verdi Moncada'ya:
"Benim ölmemin ne önemi var."
Stimpson'a: "Yürekli adamlarıma güveniyorum..."
Yine Stimpson'a, ilk yenilgiden sonra:
"Dize getirdiğinizi sanıyorsanız bizi
adamlarımı tanımıyorsunuz demektir."
Ne askerdi, ne de politikacı.
Adamlarına gelince:
çocuktu çoğu,
palmiye yapraklarından sombrerolar ve sandallar giyiyorlardı,
yalınayak yürüyorlardı ya da, bıçak taşıyorlardı,
ak sakallı ihtiyarlar, eli tüfekli çocuklar on iki yaşında,
İspanyollar, dirençli yerliler, sarışınlar, kıvırcık saçlı zenciler,
yırtık pantolonlarıyla, bomboş azık torbalarıyla,
pantolonlarının yırtıklarından yaptıkları muskalarla,
sıra sıra yürüyerek sancaklarının ardında
– ormandan kestikleri bir dala bağlanmış paçavraydı sancakları –

sesizce yürüyerek, sağanak altında, bitkin,
köylerin çamurlarına batıp çıkarak sandalları
Viva Sandino!
ormandan geldiler ve ormana gittiler yine,
önlerinde sancakları, çamurlara batıp çıkarak.
Sandallı bir ordu, yalınayak bir ordu, silahsız bir ordu,
ne düzeni vardı, ne de düzensizliği,
önderi yoktu, para almıyordu askerleri
ama kimseyi savaşa zorlayan da yoktu;
kimi erdi, kimi komutan, ama hepsi eşitti
ve rütbe farkı yoktu aralarında azıklarını paylaşırken,
giyeceklerini paylaşırken; tayınları aynıydı.
Emir subayları yoktu önderlerin:
bir ordu değil de bir aileydi sanki, bir topluluktu,
onları birleştiren komuta zinciri değildi, sevgiydi.
Kucaklaşan ve gitar çalanların mutlu ordusu.
Bir sevda türküsüydü marşları:
Kaçsaydın Adelita bir başkasına eğer
Peşine takılırdım, Adelita, güzelim...
Savaş gemileriyle aşardım denizleri
Asker tirenleriyle ovaları geçerdim.
"Hazrola geçmek yok burada," derdi Sandino,
"kucaklaşmak var."
Kimse onun gibi kucaklayamazdı insanları.
Kendilerinden söz ederken "hepimiz" sözcüğünü
kullanıyorlardı:
"Hepimiz..." "Hepimiz eşitiz."
"Hepimiz kardeşiz burada," diyordu Umanzor.
Bir bütündü hepsi – ölünceye kadar.
Saman doldurulmuş askerlerle aldatıyorlardı uçakları,
tek aldıkları silahtı, giyecekti, bir parça ekmekti;
altın gibi üstüne titriyorlardı bir tek kurşunun;
topları su borularından yapılmıştı,
taşlarla ve kırık camlarla karıştırarak
madenlerdeki dinamiti kullanıyorlardı meşine sarıp;
sardalya kutularındandı el bombaları.

"He is a *bandido*," diyordu Somoza, "a *bandolero*."
Kimsenin toprağını satmamıştı Sandino.
Sandino'ya soyguncu diyordu Somoza.
Kimsenin toprağını çalmamıştı Sandino.
Balolarda Sandino'ya haydut diyordu Moncada,
dağlarda Sandino'nun bir tutam tuzu yoktu,
adamları soğuktan titriyorlardı dağlarda,
kayınbabasının evini ipotek etmişti
Nikaragua'yı kurtarmak için ve Başkanlık Sarayı'nda
Moncada bütün Nikaragua'yı ipotek etmişti.
"Haydut değil aslında," diyordu Amerikalı Bakan, gülüyordu,
"ama teknik açıdan haydut diyoruz ona."
Nedir bu uzaklardaki ışık? Bir yıldız mı?
Sandino'nun ışığı bu, ormanın karanlığında.
Yaktıkları ateşin başına oturmuş adamlarıyla,
battaniyelere sarınmışlar, omuzlarında tüfekler,
sigara içiyorlar, kederli türkülerini söylüyorlar kuzeyin,
hiçbiri kımıldamıyor, gölgeleri kımıldıyor sadece.

Çizgileri belirsizdi yüzünün, bir hayaletin yüzü gibi,
hep düşünceliydi, derin düşünceler içindeydi,
sağanaklar ve güneş altında gerilla yaşamı sürdürmek kolay mı.
Bir asker yüzü değildi Sandino'nun yüzü,
asker olmak zorunda kalmış bir şairin yüzüydü,
kendini sessizliğe bırakan öfkeli bir adamın yüzüydü.
İki yüzü vardı sanki üstüste çakılı:
karanlık, ama ışıyan bir yüzdü bu,
ormandaki günbatımı kadar hüzünlü
ve ormandaki sabah kadar sevinçli bir yüz.
Işıkta gencecikti
ama yorgunluk akardı üstünden karanlıkta.
Bilgili bir insan değildi Sandino, öyle okumuşluğu da yoktu
ama dağlarda her şeyi öğrendi.
"Dağlar her şeyi öğretir insana," derdi Sandino
(okullarla dolu Las Segovias'ı düşünerek)
ve dağların her yerinden haberler alırdı
her kulübe onun adına haber topluyordu sanki

(yabancılara kardeşmiş gibi davranılırdı
bütün yabancılara, "Amerikalılar"a bile)
– "yanki'lere bile..."
"Las Segoviaslıların ağzından konuşacak Tanrı..." derdi,
"Sağ kalacağımı hiç sanmazdım
ama gerekliydi sağ kalmam..." derdi.
"Ben de mi toprak ağası olacağım yoksa?" derdi.
Las Segovias dağlarında geceyarısı.
O ışık Sandino işte! bir ışık, bir türkü...
Kaçsaydın Adelita bir başkasına eğer
Kendi yazgılarını yaşıyor uluslar.
Başkan olmadı Sandino
Sandino'nun katili Başkan'dı
yirmi yıllık Başkan!
Kaçsaydın Adelita bir başkasına eğer
Peşine takılırdım, Adelita, güzelim...
Ateşkes imzalandı. Arabalara yüklendi silahlar.
Tüfekler sicimlerle bağlandı, paslı mavzerler
yarım düzine makineli tüfek, hepsi eski,
arabalar döne döne, ağır ağır indiler yamacı.
Savaş gemileriyle aşardım denizleri
Asker gemileriyle ovaları geçerdim.
Amerikalı Bakan'dan (Mr Lane'den) bir telgraf
Dışişleri Bakanı'na – Managua'dan çekilmiş,
14 Şubat 1934, 18:05'de,
Washington'un eline 20:50'de geçmiş:
"Resmi kaynakların belirttiğine göre
uçak Wiwili'ye inememiş
Sandino'nun gelişi gecikmiştir..."
Amerikalı Bakan'dan (Mr. Lane'den) bir telgraf
16 Şubat'ta Dışişleri Bakanı'na çekilmiş,
Managua'ya gelişini bildiriyor Sandino'nun
Not Printed
Devlet arşivlerinde kalmış, yayımlanmamış.
Çalılıklardan dağ yoluna fırlayan
ve bir yere kaçamayacağını görüp
avcıların önünde çakılıp kalan

köpeklerin çevirdiği bir *guardatinaja* gibi...
"I talked to Sandino for half an hour"
– böyle dedi Amerikalı Bakan'a Somoza –
"but I can't tell you what he talked about
because I don't know what he talked about
because I don't know what he talked about."

"Torağım olmayacak, göreceksiniz..."
ve "Bütün bunlar Anayasa'ya aykırıdır," diyordu Sandino.
"Anayasa'ya aykırıdır Guardia Nacional."
"An insult!" dedi Somoza Amerikalı Bakan'a
YİRMİ BİR ŞUBAT'TI, akşamın altısı.
"An insult!" I want to stop Sandino."

Bir çukur kazıyordu dört tutuklu.
"Kimi enselemişler?" diye sordu içlerinden biri.
"Kimseyi," dedi nöbetçi.
"Bu çukur kimin öyleyse?"

"Kes tıraşı da kazmana bak," dedi nöbetçi.

Moncada'yla yemek yiyor Amerikalı Bakan.
"Will you have coffee, sir.?
İt's very good coffee, Sir."
"What?" Pencereden dönüyor Moncada
ve uşağa bakıyor: "Oh, yes, I'll have coffe."
Gülüyor. "Certainly."

Kışlada beş adam var kilitli bir odada
kapılara, pencerelere nöbetçiler dikilmiş.
Adamların biri tek kollu.
Madalyalı şişko subay geliyor ve "Yes" diyor.

Bir başkası yemek yiyecek Başkan'la bu gece
(kendisi için çukur kazılan adam)
"Gidelim," diyor dostlarına. "Vakit geldi."
Nikaragua Başkanı'yla yemek yemeye gidiyorlar.

Arabaya biniyorlar saat onda, Managua'ya gitmek için.
Yolun yarısında durduruluyorlar.
Yaşlı iki adamı bir arabaya bindiriyor nöbetçiler
ve öteki üçünü bir başka arabayla bir başka yere götürüyorlar.
Dört tutuklunun çukur kazdığı yere.
"Nereye gidiyoruz?"

Kendisi için çukur kazan adam sordu bunu.
Kimse yanıtlamadı.
Araba durdu sonra,
"Çıkın," dedi nöbetçi, çıktılar,
ve tek kollu adam buyruk verdi: "Ateş!"

"I was in a *concierto*," dedi Somoza.
Evet, doğruydu bu, bir konsere gitmişti
bir şölene gitmişti, bir balerinayı seyretmişti
ne bok yediyse yemişti işte.
Saat onda korkmaya başladı Somoza.
Ansızın dışarda telefon çaldı.
"Sandino çağırıyor telefondan!"
Korkmaya başladı.
"Ne korkuyorsun be!" dedi dostlarından biri.
Telefona cevap vermemelerini söyledi Somoza.
Balerina sürdürdü dansını katil onuruna.
Karanlıktı dışarısı, telefon çalıyor, çalıyordu.

Şubat'ta ayışığında
bir çukura toprak atıyordu dört nöbetçi.
Şubat'ta ayışığında.

Chontales yerlilerinin çobanyıldızı
mısır öğütmek için bu saatte uyandırır yerli kızları,
ırgat, ortakçı, oduncu bu saatte yola koyulur,
ay, gümüşe çevirmiştir ağaçları,
çakalın, yabankedisinin
ve baykuşun sesi duyulur ayışığında.
Guardatinaja ve *guatuza* deliklerinden çıkar

ve yuvalarına çekilir *pocoyo*lar, *cadej*olar.
Irmak kıyılarında dolaşır Ağlayan Kadın:
"Buldun mu onu?" "Hayır!" Buldun mu onu?" "Hayır!"
Bir kuş, gıcırdayan bir direk gibi inler,
bir başka çığlık yükselir sonra... Bir kuş
aynı hüzünlü sözcüğü söyler, aynı hüznü anlatır.
İneklere seslenir sığırtmaçlar:
Tuuuu-tu-tu; Tuuuu-tu-tu; Tuuuu-tu-tu;
kayıkçılar yelken açar;
San Rafael del Norte'deki posta memuru telgraf çekiyor:
SAN RAFAEL DEL NORTE'DE HER ŞEY YOLUNDA
Juigalpa'dan bir başka telgraf: JUIGALPA'DA HER ŞEY YOLUNDA
Rio Escondido'dan tomruklar akıp gidiyor
ve ördekler vak-vaklıyor, ve yankılar,
yankılar, çatana giderken tomrukların yanında
ırmağın cam yeşili sularında kayarken
Atlantik'e...

Başkanlık Sarayı'nın odalarında,
cezaevi avlularında, kışlalarda,
Amerikan Elçiliği'nde, karakolda
ellerine, yüzlerine bakıyorlar bütün gece göz kırpmayanlar,
sabah alacasında kan içinde görünüyor elleri, yüzleri.

"I did it," dedi Somoza sonraları.
"I did it, for the good of Nicaragua."

Ve William Walker, onu öldürecekleri zaman,
"El Presidente de Nicaragua es nicaragüense," dedi.

Nisan'da tarlalar kurudur Nikaragua'da.
Tarlalarda ateşler yakılan aydır bu,
en sıcak aydır, otlaklar kızıl korlarla kaplıdır,
kömür rengidir yamaçlar
kızgın rüzgârın ayıdır, duman kokar hava
ve tarlalar maviye çalar duman altında

toz bulutlarıyla toprağı altüst eder traktörler;
yollar kadar kurudur dere yatakları
ve ağaç dalları kökler kadar çıplaktır;
güneşin sislendiği, kan gibi kızardığı aydır
ve ay güneş kadar büyük ve kırmızıdır,
uzaklarda gecede yıldızlar gibi yanar ateşler.

İlk yağmurlar başlar Mayıs'ta.
Küllerden taze otlar doğar.
Traktörler çamurlu tarlalardan geçer.
Yollarda kelebekler ve gölcükler görülür,
geceler taptazedir, böceklerle doludur,
bütün gece yağmur yağar. Mayıs'ta
ağaçlar çiçeğe durur Managua sokaklarında.
Ama Nikaragua'da ölüm ayıdır Nisan.

Nisan'da öldürdüler onları.
Nisan ayaklanmasında onlarla birlikteydim
ve Adolfo Báez Bone dostumdu:
Uçaklarla, zırhlı arabalarla avladılar onu,
ışıldaklarla, gözyaşartıcı bombalarla,
telsizlerle, polislerle, polis köpekleriyle;
Başkanlık Sarayı'nın üstünde kırmızı bulutlar vardı,
kalın yün çileleri gibi,
ve ay kırmızıydı Başkanlık Sarayı'nın üstünde.
Gizli radyo onun sağ olduğunu söyledi.
(Kimse inanmıyordu öldüğüne.)
Bir insanın bir ülkede doğduğu anlar da vardır çünkü.
O insandır
o insanın gömülü olduğu ülke.
O insandır
o ülkede ondan sonra doğanlar.
ve Adolfo Báez Bone o insandı.

"Bana seçme özgürlüğü tanısalardı
(üç gün önce bana böyle demişti Báez Bone)
Sandino gibi ölmek mi istersin diye

yoksa Başkan gibi Sandino'nun katili olmak mı,
alınyazısını seçerdim Sandino'nun."
Ve alınyazısını seçti Sandino'nun.
Tarih kitaplarında yazıldığı gibi değildir zafer:
bir akbaba sürüsüdür tarlada, leş kokusudur.
Ama ölünce bir kahraman
ölü değildir
yeniden, yeniden doğar ülkede.

Sonra ABD yeni silahlar yolladı Somoza'ya;
yarım gün sürdü silahların geçit töreni;
kamyonlar, kamyonlar dolusu silah geçti;
USA yazılıydı üstlerinde, MADE IN USA,
daha çok insan yakalamak için gönderilen silahlar,
kitap yakalamak için gönderilen silahlar,
Juan Potosme'nin son beş peso'sunu da almak için.
O silahların Avenida Roosevelt'ten geçirildiğini gördüm.
Silahları görünce sustu sokaktaki insanlar:
zayıf olanı, yalınayak olanı, bisikletlisi,
karaderilisi, kocaman burunlusu, sarılar giymiş olanı,
uzun boylusu, sarışını, saçsız olanı, bıyıklısı,
yassı yüzlüsü, kırışık yüzlüsü, kıvırcık saçlısı, düz saçlısı;
hepsinin yüzü
ölü bir teğmenin yüzüydü.

Mambo sesleri iniyor Managua'ya.
Kırmızı ve kanlı gözleriyle, bir köpekbalığı gibi,
ama muhafızları ve makineli tüfekleri olan bir köpekbalığı gibi,
(*Eulemia nicaragüensis*)
mambo yapıyor Somoza, mambo
mambo mambo
ne güzel mambo
bu arada öldürüyorlardı onları.
Ve Tachito Somoza (oğlu) Başkanlık Sarayı'na gidiyordu
kanlı gömleğini çıkarıp
temiz bir gömlek giymek için.
Kanlı gömleğini.

Acımayla uğulduyordu cezaevindeki köpekler.
Çığlıkları işitiyordu kışlanın yakınında oturanlar.
Geceyarısında önce bir çığlık,
sonra başka çığlıklar, başkaları,
sonra sessizlik... Sonra ateşler
ve bir el ateş. Sonra bir başka sessizlik,
ve bir cankurtaran.

Köpekler yine uluyor cezaevinde!
Arkanda demir bir kapının kapanan sesi
ve soruşturma başlıyor,
suçlama, ihanet suçlaması,
ittiraf ediyorsun, sanrılar başlıyor sonra,
bir ışık gibi beliriyor karının fotoğrafı
gözlerinin önünde; geceler çığlık çığlığa insanlarla dolu,
seslerle dolu, sessizlikle, bir mezar sessizliğiyle,
ve aynı soru yine, aynı soru,
aynı ses, gözlerinin önünde aynı ışık,
ve sonsuz bekleme ayları sonra.
Ah, ne güzel olurdu yatağında yatsaydın bu gece
seni uyandırmaları korkusu olmasaydı içinde
yakapaça götürmeleri korkusu olmasaydı,
vurulan kapılar, çalan ziller korkusu olmasaydı!

Ateş sesleri duyuluyor gecede, ateş sesine benzeyen sesler.
Ağır kamyonlar geçiyor, duruyorlar,
yola koyuluyorlar yine. Duydun seslerini.
Kavşaktalar. Nöbet değişimi.
Kahkahalarını duyuyorsun, tüfek şakırtılarını.
Karşıdaki terzi ışıklarını yakmış.
Kapını çalıyorlar sanmıştın. Ya da onun kapısını.
Belki listede adın var bu gece!
Sürüyor gece, sabaha kadar bitmeyecek saatler.
Ve güneşli bir gece olacak gün.

Öğle güneşinde gecenin sessizliği.
Amerikalı Bakan Mr. Whelan

bir baloya gitmiş Başkanlık Sarayı'nda.
Managua'nın her yerinden görülüyor sarayın ışıkları.
Çalgı sesleri balodan hücrelere sürükleniyor
sıkıyönetim altındaki Managua'nın meltemiyle.
Tutuklular çalgı seslerini işitiyorlar hücrelerinde
işkence altındaki insanların çığlıklarına karışan çalgı seslerini.
Yukarıda, "Fine party!" diyor sarayda Mr Whelan.
Şu sonofabitch Roosevelt ne demişti Sumner Welles'e:
"Somoza is a sanofabitch
but he's ours."
Yabancıların uşağı
ve kendi halkının diktatörü
yabancıların başa geçirdiği
ve vazgeçemediği adam:
SOMOZA FOREVER.

Gündüzlerin casusu
gizli ajanı gecelerin
tutuklamaları gecelerin:
otobüste konuştukları için tutuklananlar
Viva diye bağırdıkları için
fıkra anlattıkları için.
"Devlet Başkanı'na hakaretten..."
Kurbağa suratlı bir yargıç tarafından mahkûm edilenler
Karakollarda köpek suratlı polisler tarafından işkence edilenler
sidik içirilenler bok yedirilenler
(Anayasa'ya kavuşunca unutmayın onları)
ağızlarında süngü, gözlerinde iğneler
ışıldaklar altında elektrik verilenler.
– "Orospu çocuğunun biridir, Mr Welles, ama bizimdir."
Ve Guatemala'da, Kosta Rika'da, Meksika'da,
geceyarısı uyanıyor sürgünler, çığlık çığlığa,
sanki işkence altındalar yine,
yine tellerle bağlanmışlar sanki,
yine elektrik veriliyor sanki kasıklarına.
" Yakışıklı adamdı doğrusu..."
(böyle dedi bir köylü).

"Evet, oydu. Aslan gibi çocuktu doğrusu...
Sarı bir gömlek giymişti, kısa kollu bir gömlek.
Doğrusu yakışıklı çocuktu."
Gece çökünce Nikaragua'ya, ölülerle dolar
Başkanlık Sarayı. Yüzler belirir.
Yüzler belirir karanlıkta.
Kanlı yüzler.
Adolfo Báez Bone; dili koparılmış Pablo Leal;
diri diri yakılan okul arkadaşım Luis Gabuardi
ve "Somoza'ya ölüm!" diye bağırarak ölenler.
Yüzü belirir on altı yaşındaki telgrafçının;
gizli telgraflar çekerdi Kosta Rika'ya karanlık Nikaragua'dan,
geceyi titreten telgraflar çekerdi
(adı bile unutulmuştur şimdi
ve tarih kitaplarında anılmayacaktır)
telgraf çekerken yakalandı ve Tachito'ya bakarak öldü;
hâlâ bakıyor ona.
O çocuğun yüzü belirir,
bir gece afiş asarken yakalanmıştı
SOMOZA HIRSIZDIR yazıyordu afişte,
bir tarlaya götürülmüştü sürüklenerek
ve gülen jandarmalar tarafından kurşuna dizilmişti...
Yüzlerce ölünün yüzü belirir;
kemikleri Wiwili akbabalarına yem olan ölülerin;
Estrada'nın ölüsü; Umanzor'un ölüsü;
Sócrates Sandino'nun ölüsü;
ve en yücesi ölülerin, en büyük cinayetin ölüsü
Augusto César Sandino'nun ölüsü.
Başkanlık Sarayı ölülerle dolar
her gece Managua'da.

Ama ölür ölmez yeniden doğar kahramanlar
ve yeşil otlar fışkırır küllerin arasından.

JAIME SABINES

Meksika, 1926

Chiapas kentinde doğdu. Felsefe öğrenimi yaptı. Başlangıçta çeşitli edebiyat topluluklarında yer aldı. Sonra kendi kişisel şiirini kurdu. İlk kitabını 1950'de yayımladı. Bu kitabı, onun Meksika şiirinin önde gelen adları arasında yer almasını sağladı.

KUMRULAR DUYUYORUM

Kumrular duyuyorum komşumun damında.
Güneşi görüyorsun.
Su aydınlanıyor,
bu sözler kadar garip her şey.
Seni neden anlasınlar, Tarumba?
Sözlerin şenlik ateşi mi,
herkesi neden aydınlatsın?
Yak kemiklerini, ısın biraz.
Güneşte ve rüzgârda kurut kendini.

RESİMLERDE GÖRDÜM ONLARI

Resimlerde gördüm onları,
tiyatro önlerinde,
tramvaylarda, parklarda,
parmakları, gözleri kenetlenmiş.
Karanlık sinemalarda kızlar
göğüslerini sunuyorlar ellere,
ıslak öpüşlere açıyorlar ağızlarını,
bacaklarını görünmez masal hayvanlarına.
Bekleyerek yaşıyorlar, biliyorum,
giysiler altındaki gizleri düşünerek,
bir tutku sözcüğünün büyüsünü.
En uzun gün boyunca açan çiçek bu,
ileriden bir şeyler uman sanat,
titreyen sanat
geleceği sezinleyen bir kör bakıcı gibi.
On dördündeydi bugün gördüğüm kız,
yanındaydı annesiyle babası
ve kızın gülüşüne bakıyorlardı,
o gülüş kendilerinden çalınmıştı sanki.
Gördüm onları, gördüm
– sevgilileri
eşiklerde geceleyin,
kaldırımlarda, otlar üstünde, ağaç altında
nasıl da sarılıyorlardı birbirlerine
birer mühürdü dudakları.

Kara gökyüzünü gördüm
kuşlar bile yoktu gökyüzünde,
çelik yapılar vardı,
kulübeler, avlular,
unutulmuş yerler.
Ve titreyerek hepsi
bırakıyorlardı kendilerini birbirlerinin kollarına,
aşk gülümsüyordu,
duygulandırıyordu onları,
hayal gücünü yitirmiş bir dede gibi
onlara bir şeyler öğretiyordu.

RENE DEPESTRE

Haiti, 1926

İlk şiir kitabını 1945'te yayımladı. Aynı yıl devrimci hareketlere katıldı, solcu örgütlerde yer aldı ve şimdi Haiti'de yayımlanması yasak olan *La Ruche* dergisinin kurulmasına katkıda bulundu. Yirmi beş yaşındayken sürgüne gönderildi. Daha sonra ülkesine döndü. 1958'de Haiti'den kaçmak zorunda kaldı. Duvaliers rejimi tarafından "istenmeyen adam" ilân edildi. Şimdi Küba'da, Havana Radyosu'nda çalışmaktadır.

KARA CEVHER

Güneş kurutunca yerlilerin terini
Ve altın tutkusu ansızın pazar yerinde
Kurutunca son damlasını yerli kanının
Yoklara karışınca madenlerde son yerli
Afrika'nın kas ırmağına başvurma vakti geldi
Yoksulluk nöbetinin değişmesi gerekti artık
Akın başladı
O zengin ve sonsuz kara et yığınına
Soluk soluğa koşu başladı
Öğle ışıltısına karaderilinin
Ve kazmaların sesiyle çınladı toprak
Kara cevhere iniliyordu
Çalışmaya başladı kimyacılar bu madenden
Yeni ve değerli bir bileşik yaratmak için
Senegallilerden yapılma tencereler istedi kadınlar
Antillilerden yapılma çaydanlıklar istedi
Kara kandan dökülmüş çanlar düşledi papazlar
Ve Noel Baba yılbaşında armağan dağıtırken
Kara kurşun askerler koşmayı düşündü kızağına
Yiğit subaylar kılıçlarını
Bu madenle bilemeyi kurdular
Kazma vuruşlarıyla sarsıldı toprak
Halkımın içlerine inildi
Kas yatağına inildi karaderilinin
Yüzyıllar boyunca nice derinliklerden
Şaşırtıcı gücü çıkarıldı zenci soyunun

Ey cevher – halkım benim
İnsan kırağısının sonsuz damarı
Nice korsanlar sapladılar hançerlerini
Kuytu karanlıklarına gövdenin
Ve ışıklı yollarında nice yağmacılar
Bitkileri biçerek ilerlediler
Gözyaşı gölleri yarattılar arka arkaya
Ey tepeden tırnağa talan edilmiş halk
Dünyanın büyük pazarlarını doyurmak için
Saban altındaki toprak gibi
Altüst edilmiş insanlar
Gövdenizin gizli gecesine saklayın ateşinizi
Kimse toplar ve altın sikkeler dökmesin artık
Öfkenizin kara selinden yaratılmış madenle

THIAGO DE MELLO

Brezilya, 1926

Brezilya'da "1945 Kuşağı" olarak adlandırılan edebiyat topluluğunun en önemli şairi olarak belirdi. Başlangıçta bireyci bir sanat anlayışıyla yazdı. Daha sonra kendi toplumunun ve dünyanın sorunlarıyla ilgilendi. Bu ilgi, onu toplumcu şiir görüşünü benimsemeye götürdü. Eleştirmenler, onun "toplumcu sanatla bireyci sanatı en iyi bir biçimde dengeleyen ve modern dünyanın dramını büyük başarıyla, ince bir şiirle anlatan" bir sanatçı olduğunu ileri sürdüler.

İNSAN YASASI

Carlos Heitor Cony için

MADDE I

Bu yasaya göre
önemli olan gerçektir bundan böyle
önemli olan yaşamdır
el ele verip
gerçek yaşam için çalışılacaktır.

MADDE II

Bu yasaya göre, iş günlerinin
bulutlu Salıların bile
bir Pazar sabahı olmaya hakları vardır.

MADDE III

Bu yasaya göre
günebakanlar olacaktır her pencerede
günebakanlara da tanınmıştır
gölgede açma hakkı;
pencereler bütün gün açık tutulacaktır
umudun boy attığı yeşilliğe.

MADDE IV

Bu yasaya göre
insan, insana kuşku duymayacaktır.
İnsan, insana güvenecektir artık
rüzgâra güvenen ağaç gibi,
havaya güvenen rüzgâr gibi,
göğün mavi tarlasına güvenen hava gibi.

PARAGRAF I

İnsan, insana güvenecektir
çocuğa güvenen çocuk gibi.

MADDE V

Bu yasaya göre, kurtulmuştur insanlar
yalanların boyunduruğundan.
Kimse kuşanmak zorunda değildir artık
sessizliğin zırhını,
sözcüklerin silahını.
Sofradaki insana
tatlıdan önce gerçek verilecektir.

MADDE VI

Bu yasaya göre
gerçekleşecektir peygamberin düşü:
kurt, kuzuyla otlayacaktır
ne tad alırlarsa yediklerinden
aynı tadı alacaklardır yine.

MADDE VII

Bu yasaya göre
doğruluk ve aydınlık hüküm sürecek
ve insanların içinde dalgalanan
cömert bir bayrak olacaktır mutluluk.

MADDE VIII

Bu yasaya göre, en büyük acı
bitkide çiçek mucizesi yaratan şeyin
su olduğunu bilip de
sevgi verememek olmuştur ve olacaktır
sevgi arayan kimseye.

MADDE IX

Bu yasaya göre
alınteri taşıyacaktır ekmek.
Ama her şeyin üstünde, her şeyden önce
sevginin ılık tadını taşıyacaktır.

MADDE X

Bu yasaya göre, herkes
ne zaman dilerse giyebilecektir
bayram giysilerini.

MADDE XI

Bu yasaya göre
seven hayvandır insan
güzeldir,
seher yıldızından bile güzeldir.

MADDE XII

Bu yasaya göre
buyruk yoktur artık, yasak yoktur.
Her şeye izin verilmiştir,
gergedanlarla bile oynayabilir insan
ve ikindi üstü yürüyüş yapabilir
elinde kocaman bir begonyayla.

PARAGRAF I

Bir tek şey yasaklanmıştır:
sevip de sevgi duyamamak.

MADDE XIII

Bu yasaya göre, artık
satın alamayacaktır kimse
doğacak güneşleri.
Korkunun sandığından çıkarılacak
ve bir dostluk kılıcı olacaktır para,
gelecek günleri kutlama hakkını,
şarkı söyleme hakkını savunucaktır.

SON MADDE

Bu yasaya göre
yasaklanmıştır özgürlük sözcüğünü kullanmak,
ağzın aldatıcı pisliğinden
ve sözlüklerden kaldırılacaktır.
Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte
diri ve saydam bir şey olacaktır özgürlük
ateş gibi, ırmak gibi,
bir buğday tanesi gibi,
ve insan yüreğine yerleşecektir.

RAUL GUSTAVO AGUIRRE

Arjantin, 1927-1983

Genç yaşta *Poesia Buenos Aires* dergisinin yönetmenliğini yaptı. Emily Dickinson, Guillaume Apollinaire, René Char'ın şiirlerini İspanyolcaya çevirdi. Arjantin Gerçeküstücülük akımının öncülüğünü etti.

SAKAT ADAM

Ey ölümlü yaratıkların yazı
gözlerime güvenen yaz
duru oyuncakların yazı yakında öleceklerin

Demir kafamdan kurtuldum artık
sessiz ayaklarımdan
usta ellerimden

derinliklerine giriyorum evinin.

FIRLATILMIŞTI BİLE...

Fırlatılmıştı bile denize taşlar.
Taşlar, sözcükler, ölümlü hazineleri
hayaletin. Bilinmedik, korkunç
bir dinginlik sürüyor konağında
kıpırtısız bir dinginlik,
o büyük oburu kandıracak
ne hüneri var, ne garip töreleri.
Ölüm de değil bu: sessizlik,
olmayan bir sesin sessizliği,
bozuk bir sarkacın duruvermesi,
özgürlüğü mahzende yaşayanın.
Kapı aralık. Güneş taze.
Denize bakıyor gören gözler.

ENRIQUE LIHN

Şili, 1929-1988

Santiago de Chile'de doğdu. Latin Amerika'nın birçok genç şairi gibi "anti-şiir" akımına yöneldi. 1966'da Casa de las Americas Ödülü'nü aldı. 1964'de Allende'nin öldürülmesinden sonra Avrupa'ya gitti. Daha sonra ülkesine döndü.

EVLİLİK ANILARI

Bir bodrum katı arıyorduk kiralık,
pansiyon olmasın, yeterdi bize. Yitik cennet
gerçek yüzünü gösteriyordu: küçük bir daire,
uygun sayılır kirası;
sabahın altısında: "Dün verdik, genç bir çifte."
Aldatıcı yönlere sapıyorduk karanlıkta.
İnsan kurdudur insanın, kurt ise ev sahibi kadın, çürük
dişleriyle, terli koltuk altlarıyla, herhalde dul değildir.
Üç katlı bir uçurum oluyordu gazetelerin bizi götürdüğü yerde:
yıkılacak evliliklere yeni bir kaynak.
Karanlıkta dolaşırken, uzaklaşırken, her adımda birbirimizden
yerleşmiş oluyordu onlar, sağlam bir temele kuruyorlardı
yuvalarını,
sevgisini kazanmaya çalışıyorlardı asık yüzlü kapıcının
evlat sevgisi uyandırmaya çalışıyorlardı sanki onda:
"Hiçbir şey kaçmıyor gözlerinden... Yeni asansörcü
bahşişini almıştır."
"Ne uygun çift." Tam zamanında. tam sırasında.
Görünmez kişilerdi, boş bir odada sezebiliyorduk
gelecekteki varlıklarını:
el ele tutuşmuş gölgelerimiz parkede, ilk ışıklarında
güneşin, bembeyaz evliliğin havuzuydu.

"Görün isterseniz,
ama geç kaldınız."
Geç kalıyorduk gerçekten.
Her şey için geç.
Her zaman.

PABLO ARMANDO FERNANDEZ

Küba, 1930

Devrimden önce kişiliğini bulamamış bir şairdi. Devrimle birlikte Küba şiirinin önemli adlarından biri olarak belirdi. Kendi kuşağının sanatçılarını büyük ölçüde etkiledi. Çeşitli ülkelerde bulundu. Londra'da Küba Kültür Ataşesi olarak görev yaptı. Bu arada başka edebiyat dallarında da yapıtlar verdi. Küba'da ve başka ülkelerde birçok ödül kazandı.

ESHU'NUN BOYUN EĞMESİ

Haber salın Osain'e, geliyor insanlar
benim ölümüm hazırlanırken,
ateşe veriyorlar otlarını acılarımın
ırmak yatağından görebileyim diye.
Davullar çalın
dağın tek hükümdarı geliyor çünkü.
Haber salın Ibeyi'ye,
altın bölgelere giriyor önderleri şimdi,
güzel gözleri kutsal ateşten daha güzel,
dorukların havasından daha duru soluğu;
kederlerimin çiçeği, sen de söyle,
suların kulesiydi o
bir yengi teknesiyle döndü.
Haber salın Oggun'a,
düştü kalelerim benim
silahlar, sancaklar arasında.
Haber salın Obatala'ya,
tanrıların kıramadığı o zincirler
kendisine verildi,
bildirin Eleggua'ya,
kilitler de, gözcüler de
güven altında değil.
Davullarla kutlayın Ochalılar
dağın tek hükümdarının gelişini
benim ölümüm hazırlanırken.

TRAJANO

Türkü söylemek kolay değil, delikanlı.
Her sözcüğü türküye bağlamak yetmez,
onları tutsak edip sonra uçurmak yetmez.
Takılırlar, düşerler, yuvarlanıp giderler.
Kaldırmak kolay değil onları,
kanatlarını incitmeden, teker teker;
kolay değil onlara kişilik vermek
soluk vermek, güç vermek kolay değil.
Bir ses yaratman gerek o sözcüklerden,
türkünün istediği bir ses.
Acıdır delikanlı, türkü söylemek
Türkünün güzelliğine bakma sakın;
önceki karanlığı düşün ve sessizliği.
O buluşmadan doğmuştu sözcük
ve sözcüğün yarattığı aydınlık.

ABEL DÜŞÜNÜYOR

Yeni renklere boyamışlar dükkânı,
zamanın yuttuğu renklere.
Yeni şeyler getirmişler satmak için;
ölüm nasıl da hoşlanacak bundan,
gönüllü uşakları nasıl da sevinecek;
incirleri, elmaları çocuklara vermeyen,
kurgulu oyuncakları vermeyen onlar.
Boyalı dükkân:
ölümün bir maskesi daha.

JUAN GELMAN

Arjantin, 1930

Üniversitede Kimya Fakültesi öğrencisiyken okulu bırakıp şiir yazmaya başladı. *El Pan Duro* yayınevinin çevresinde toplanmış şairler arasına katıldı. Kendi deyimleriyle, "estetik ve etik ilkelerde birleşmiş" şairlerdi bunlar; "öz ve biçim bakımından yenilikçi olmak" amacını güdüyorlardı. Gelman, daha sonra bu topluluktan ayrılıp *La Rosa Blindada* topluluğunu kurdu. Siyasal nedenlerle birkaç kere tutuklandı. Gazeteci olarak Afrika ve Çin'de bulundu. Buenos Aires'de yaşıyor.

GÖZLER

bilmiyorum kimim ben ya da kimdim
kendi kargaşamı biliyorum yalnız
kuşkularla kuşkularla yıllar geçirdim
çok az öğrendim ve gördüm dünyanın değiştiğini
dünyaya karşı öpüşenleri duydum
devrim için yaşayanları ölenleri
en güzel şeydi evet en güzel şey
kurşun yaralarının yanındaki gözlerine bakmak
bunca kısa bir yolun sonunda

TARİH

Tarihi incelerken,
yılları, savaşları, taşa yazılı harfleri,
ünlü sözleri, kutsallık kokan bilimsel yazıları,
kapkara eller görüyorum sadece,
demir eller,
maden çıkaran, dikiş diken köle elleri,
ışıklı serüvenini onlar yarattı yeryüzünün,
öldüler, ama tırnakları hâlâ büyüyor.

CEZAYİR

ey öfke korku ve öç ustaları
aşk sarhoşluğunun ustaları
umutla bekleyen bütün ufukların
yaşayan ve ölen her şeyin ustaları
cepheye bir başlarına nasıl güzel gittiler
acılı bir halkla omuz omuza
kuşkularını yorgunluklarını nasıl giderdiler
dünün ve yarının yenilgilerini atıp
nasıl yiğitçe sordular o soruyu
yeniden yeniden nasıl doğdular
ey güzel insanlar yalnız ve kalabalık
öfkenin ve korkunun ustaları öç ustaları
bereketli kadınlar gibi yalnız ve güzel köyler
ufukların ortasında bir umut gibi sessiz
acımasız gece uzun gece acı çekiliyor burada
yargılar veriliyor ve canavarları doğuruluyor inceliğin
yaşayabilmek için mazgallar asılıyor kasıklara
ey yalnız ve güzel insanlar uzun gece
bereketli kadınların kokusuyla donanmış gece
o acıyı paramparça edin cezayirde
kin ve sevgi yazılarıyla donanmış duvarları
toprağın altına kırık kemikler saklamış cezayir
ama günün birinde birleşecek o kemikler
kadınların ve duvarların kemikleriyle
son silah sesleri ve son öfkeler arasında
afrika tabutunun son korkusunda
paramparça acımasız uzun yalnız ve güzel
rimbaud'nun yüzü değecek toprağa

ROBERTO FERNANDEZ RETAMAR

Küba, 1930

Kendi deyimiyle, "dünün, bugünün ve yarının tanığı" olan şairler arasındadır. Havana, Paris ve Londra'da sanat ve mimarlık öğrenimi gördü. İlk şiir kitabını yirmi yaşında yayımladı. İkinci kitabıyla Devlet Şiir Ödülü'nü aldı. Batista rejimi döneminde Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçtı ve Yale Üniversitesi'nde öğretmenlik yaptı. 1959'da Küba'ya döndü. Havana'da yaşıyor.

BİR İSTİLACININ MEZAR YAZITI

Teksas'ta at koştururdu büyük deden,
Meksikalı esmer kadınlara saldırdı, sığır çaldı,
Mary Stonehill'le evlendi sonra, bir yuva kurdu
Meşe odunundan yapılmış eşyalarla, "God Bless Our Home'la.
Deden, Santiago de Cuba'ya gitti,
Batışını gördü İspanyol donanmasının
Ve rom kokusunu taşıdı ülkesine,
Melez kadınlara bir özlem taşıdı.
Baban, barışsever bir adam,
Aylık verdi Guatemala'da bir düzine çocuğa.
Onların izinde yürüdün sen de,
Küba'yı istilaya hazırlandın 1962 güzünde.

Şimdi selvi ağaçlarına gübre olmuşsun.

BUGÜNÜN ŞİİRİ

Bugünün şiiri çıkagelir
Karanlık alınlara vurunca gün
Dağıtınca yağan yıldızları gökten
Ve o bırakılmış, bilinmeyen yer
Kaplayınca dünyayı, çıkagelir.
Her günün şiiridir bugünün şiiri,
Sonranın, sonsuzun şiiridir,
Bir elin yorulmadan, sevinçle
Uçan bir kâğıda gökler, yıldızlar
Ve sıcak sesler çizdiği tek şiirdir,
Karanlık basınca akşamleyin
Bizimle konuşmaya gelecektir.

PERSLER SORULUNCA

Ressam Matta'nın hayal gücüne – ve tabii, Dario'ya

Ülkeleri çok büyükmüş, denizleri varmış birçok yerde, çölleri, ırmakları, altını, buğdayı varmış.

Sayısız insanları birer leke gibi otururmuş toprakta, cam bakışlarla ve yırtık giysilerle.

Serpintiye benzeyen bizlere birer yükmüş onlar, canlı, renkli,

Deniz kıyılarına yerleşmişler: geçmişi anarak, tanrılarla konuştukları, çarşaflarının, sakallarının tütsü koktuğu günleri anarak deniz kıyılarına.

Güçlüdür, yücedir Persler: silkinmeye görsünler, bir deprem kopar derinliklerinden, dünyanın belkemiğini bir deprem sarar.

Gürültülü at arabalarıyla, çığlıklarla dağılırlar her yere, askerleriyle, ufukta armalarını gördüğümüz yüklü gemileriyle.

Ağaç gibi koparırlarmış insanları, bir ellerinin parmaklarıyla ezip atarlarmış, öteki elleriyle de sürsün şenlik diye işaret verirlermiş;

Adamlar satın alırlarmış, bir zamanlar özgür olan adamlar, köle yaparlarmış onları, o yabancı sokaklarda yürüsünler diye, saray alsınlar, şarap alsınlar, adam alsınlar diye:

Neden? Taze dilini ve atalarından kalma davranışlarını bir barbara sunan kimse köleden başka ne olabilir; kim sunar boynunu ve kalçalarını şişko bir tüccarın okşayışlarına?

Ve biz buradayız işte, maviye dönmüş acılı bir gök altında, aydınlıkta, her şeyi saran adalar ezgisinde,

Yüzümüz dalgalı denize dönük, getireceği haberlerden korkuyoruz kirli gemiler üstüne;

Ufka bakıyoruz zaman zaman, ama her şeyden önce kendi toprağımıza, sert toprağa, ağaçlı, boydan boya bizim;

Pazar yerlerindeki konuşmalardan öğreniyoruz gerekli lüksünü gerçeğin,

Biliyoruz, bir düzen içinde her şey, bir ayrıcalık tanınmış insanoğluna: o düzeni bulup çıkarma ve şaşırtıcı sözlerle onu anlatma ayrıcalığı.

Biliyoruz, en büyük adamlar öğretmediler mi bunu bize yaşamlarıyla, adalet ve onur diye bir şey var, güzellik ve iyilik de var, hem köleleri hem de nöbetçileriyiz onların,

Yalnız değiliz, bu geniş suların, yüce ünlerin ortasındaki bizler.

Ama bizim olmayan bu dili, bizim olmayacak bu dili konuşmayacağız bizler, birkaç milyon insan.

Başkaldırmamızı yazabiliyoruz işte – ey sözün babası! – bir zamanlar Zeus'a gövde vermiş büyük kuşların kanatlarına.

Ama her şeyden önce, her şeyin üstünde, silahlar ormanında, doğduğumuz bu ülkede kalma kararımız var:

Kendi ağızlarımızla söyleyeceğiz, bundan böyle yıllarca, aslanı ve yılanı dize getiren, kentler ve türküler kuran ufacık insan, korkunç yaratıkları da dize getirebilir, korkunç güçleri de.

Başkaları da söyleyecek, betona dönmüş kemiklerimiz üstünde, gülmeyi ve dansetmeyi seven atalarımız yaşam çiçeğini nasıl korurlardı kendi canlarıyla, bunu da söyleyecekler.

Aramıza yerleşecek tanrılar, bize güvenecekler, onlara içkiler ve değerli yiyecekler sunacağız tarlalarda: söz gelimi, Salamis adasına bakan o tarlalarda.

ARTURO CORCUERA

Peru, 1935

Salaverry kentinde doğdu. Lima'daki San Marcos Üniversitesi'nde öğrenim yaptı. Gazete ve dergilerde ilk şiirlerinin yayımlanmasıyla birlikte dikkatleri üstüne çekti. Şiirlerinin toplumcu içeriği ve yarattığı değişik biçim, onun Peru'nun önemli şairleri arasında yer almasını sağladı. 1935'de Devlet Şiir Ödülü'nü, 1968'de César Vallejo Ödülü'nü aldı. Yalın, düz anlatımlı, ama öz bakımından zengin bir şiir yarattı.

KOVBOY İLE BUFFALO BILL MASALI

Winchester ve Colt 45
Soluk Yüz
Batı'ya saldırıyor.

Kartal bakışıyla
onları gözlüyor
Kızılderili Oturan Boğa.

Uygar Buffalo
Bill,
şerif yıldızı takmış
yırtıcı bir hayvan.

Kızılderilileri avlıyor,
Karaderilileri,
Tunçderilileri,
Sarıderilileri,
aslında deri tüccarı
Buffalo Bill.

HAİN KURT MASALI

"Kurt amca, Kurt Amca,
kuzu postunda Kurt Amca:
bu radar niye?"

"Ormanda saklanırsan
izini bulayım diye."

"Kurt Amca, Kurt Amca,
bu infrared kamera niye?"

"Çantandaki konservenin
resmini çekeyim diye."

"Kurt Amca, Kurt Amca,
bu laser niye?"

"Seni bir güzel pişirip
afiyetle yiyeyim diye."

"Kurt Amca, Kurt Amca,
kuzu kim, sen kim,
hadi bakalım gazla,
ense tıraşını görelim!"

TOM VE JERRY MASALI

Lastik ökçeler
(Goodyear)
halıda,
Tom.

Jerry,
Che gibi,
bir Havana tüttürüyor.

Elmas gözlerle,
Tom,
bıyığıyla, burnuyla,
bir kâğıt kaplan,
kediymiş gibi davranıyor.

Küçük Jerry,
Tom'un yanıbaşında,
bir kertenkele,
uzun, upuzun
bir kertenkele oluyor.

OTTO RENE CASTILLO

Guatemala, 1936-1967

Guatemala Üniversitesi'nde öğrenim yaptığı sıralarda öğrenci eylemlerine karıştı. 1954'de, on yedi yaşındayken yurt dışı edildi. Daha sonra ülkesine döndü. Birkaç kez tutuklandı. Bir tiyatro topluluğu kurdu; çeşitli öğrenci gazetelerini yönetti. Leipzig Üniversitesi'nde edebiyat ve sinema öğrenimi gördü. 1955'de Orta Amerika Şiir Ödülü'nü kazandı. Bir yıl sonra da Guatemala'da Autonomia Ödülü'nü aldı. 1967'de bir gerilla savaşı sırasında öldürüldü.

BİR HAKSIZLIĞIN RAPORU

İnanmayacaksınız belki,
ama burada,
gözlerimin önünde,
ihtiyar bir kadın,
Garcia'dan dul kalan
Damiana Murcia,
77 yıllık bir kül yığını,
yağmur altında,
eşyalarının yanında,
kırık dökük eşyalarının,
sizin ve benim düzenimizin
o korkunç haksızlığını taşıyor
sırtında şimdi.

Yoksul olduğu için
zenginlerin mahkemesi
tahliye kararı vermiş.
Bilmiyorsunuz belki
bu sözcüğün anlamını.
Soylu bir dünyada
yaşıyorsunuz sizler.
Acı sözcükler
yavaş yavaş
acılıklarından sıyrılır
orada.
Her gün
güneş gibi
yeni sözcükler doğar
sevgi dolu
incelik dolu sözcükler.

Tahliye.
Nasıl anlatsam bunu?
Burada
kira ödeyemezseniz eğer
gelip sokağa atarlar sizi.
Bir odanız bile kalmaz
düşlerinizi koyacak.
Başınızın üstünde
bir çatı bile kalmaz.
Tahliye budur işte:
göğe açılmış bir yalnızlıktır,
yargılayan acımasız gözlere.

Özgürlük buymuş işte.
Ne mutlu sizlere ki
bilmiyorsunuz
bu korkunç özgürlükleri!

Garcia'dan dul kalan
Damiana Murcia
ufaktefek bir kadın,
üşüyordur şimdi
ve yalnızlığı kimbilir
ne kadar büyüktür!

Bilemezsiniz
nasıl yıpratır insanı
bu haksızlıklar.
Haksızlık
olağan bir şey olup çıktı.
Olağandışı şeyler de var:
sevgi
ve yoksulluktan doğan kin.

Sizin dünyanızı
anlamıyor değilim.
Seviyorum dünyanızı,

yüceltiyorum.
Ama sorular da takılıyor aklıma:
Neden acı çekiyor
ihtiyarlar?
Yaşlanmayacak mıyız
günün birinde hepimiz?
En kötüsü bu alışkanlık işte.
İnsanlığını yitiriyor insan
ve bir başkasının
ilgilenmiyor büyük acısıyla,
yemek yiyor,
gülüyor,
her şeyi unutuyor.
Yurduma yakışmıyor bunlar,
kimseye yakışmıyor dünyada,
özgür dediğimiz dünyada.

Bana bakın şimdi.
Söyleyin dostlarınıza,
attığım kahkahalar
budalaca bir sırıtış olarak
yerleşti yüzümün ortasına.
Dünyanız güzel.
Güzelce koruyun onu.
Ne mutlu sizlere ki,
bu haksızlıkları
bu derin,
bu tükenmez haksızlıkları
bilen yok içinizde.

DEVRİM

Gözleri görmeyenler
kör diyor bize,
ama gösterdin sen
nasıl göreceğimizi
renklerini geleceğin.

Kulakları duymayanlar
sağır diyor bize,
ama gösterdin sen
nasıl duyacağımızı her yerde
insan yüreğinin
uysal sesini.

Korkaklar korkak diyor bize,
ama seninle birlikte çıkıyoruz
karşısına karanlığın,
yüzünü değiştiriyoruz seninle.
Katiller katil diyor bize,
umudu seninle yeşertiyoruz,
son veriyoruz suçlara,
orospuluğa,
açlığa.
Göz veriyoruz,
ses,
kulak
ve can veriyoruz
insan yüreğine.
İnsanlık düşmanı diyor bize ırkçılar,
kinin mezarını kazıyoruz seninle
sevgiler kentinde şimdi.

Neler demiyorlar ki bize.

Ama bütün bunları diyenler
unutuyorlar,
öyle aptallar ki,
yarın
torunları,
içleri pırıl pırıl,
sevda türküleri yakacaklar
adının yaldızlı harflerine.

TARAFSIZ AYDINLAR

1
Tarafsız aydınları
yurdumun
sorguya çekilecek
günün birinde
en basit insanları
tarafından
halkımızın.

Soracaklar onlara
ne yaptılar diye
ağır ağır ölürken
ulusları,
tatlı bir ateş gibi
ufacık, bir başına.

Kimse sormayacak onlara
giysilerini,
uzun öğle uykularını
yemek sonrasında,
bilmek istemeyecek kimse
anlamsız uğraşlarını,
hiçlik konusunda görüşlerini,
nasıl para kazandıklarını,
felsefe yaparak.
Sorguya çekilmeyecekler
yunan mitolojisi konusunda,
nasıl iğrendikleri konusunda
kendi kendilerinden,
korkuyla ölürken içlerinde bir şeyler.

Sormayacaklar
nasıl vardıklarını
doğrulara
yalanın gölgesinde.

2
O gün
basit insanlar,
tarafsız aydınların
kitaplarında, şiirlerinde
yer almayanlar,
her gün ekmek getirenler onlara,
süt getirenler,
çörek ve yumurta getirenler,
giysilerini dikenler,
arabalarını sürenler,
köpeklerine, bahçelerine bakanlar,
onlar için çalışanlar,
gelip soracaklar:
"Ne yaptınız
acı çekerken yoksullar
içlerindeki sevgi
ve yaşam sönüp giderken?"

3
Tarafsız aydınları
güzel yurdumun,
cevap veremeyeceksiniz.

Yiyip bitirecek sizi
bir sessizlik kuzgunu.
Yüreğinizi kemirecek
zavallılığınız.
Susup kalacaksınız
kendi utancınızla.

JOSE EMILIO PACHECO

Meksika, 1939

Genç yaşta çağdaş Avrupalı şairlerin etkisi altındaydı. Özellikle Gerçeküstücülük akımına büyük bir ilgi duyuyordu. Daha sonra kendi sesini, kişiliğini buldu. Kısa şiirleriyle dikkati çekti. Romanlar, öyküler de yazdı.

POMPEİ

Qui su l'arida schiena
Del formidabil monte
Sterminator Vesèvo...
– Giacomo Leopardi, *La Ginestra*

Birleşme anında yakaladı bizi
ateş fırtınası.
Lavların ırmağında ölmedik.
Gazlarla boğulduk; kül
kefenimiz oldu. Gövdelerimiz
birleşik kaldı kayalarda:
taş kesilen sonsuz coşku.

GİZLERİN AYNASI: MAYMUNLAR

The monkey is an organized
sarcasm upon the human race.
– Henry Ward Beecher

Maymun sana çevirince bakışlarını
ürperirsin düşünerek
yoksa biz
aynası mıyız onun
palyaçoları mıyız

SİVRİSİNEKLER

Doğmuştur uykusuzluğun bataklığında.
Kanat çırpan yapışkan siyahlıklar.
Silahsız vampircikler,
küçük pikadorları
şeytanın.

PEDRO SHIMOSE

Bolivya, 1940

Riberalta kentinde doğdu. La Paz Üniversitesi'nde iki yıl okuduktan sonra öğrenimini bıraktı; gazetecilik yapmaya başladı. Bu arada hafif müzik alanında besteler yaptı. 1965'de ilk şiir kitabını yayımladı; Ulusal Şiir Ödülü'nü aldı. 1972'de de Casa de las Americas Ödülü'nü kazandı. Devrimci eylemlere karıştığı için yurt dışı edildi. Daha sonraki kitaplarını Havana'da yayımladı. Madrid'de yaşıyor.

BİR YAZ GECESİ DÜŞÜ

Ortalığı süpürüyorsun, ne iş verilmişse yapıyorsun,
patates soyuyorsun, çamaşırları, bulaşıkları yıkıyorsun,
artıkları yiyorsun mutfağın bir köşesinde
gidip odana saklanıyorsun,
kendine bakıyorsun kırık aynada,
kirpiklerini boyuyorsun, allık sürüyorsun yüzüne,
radyo dinliyorsun, fotoroman okuyorsun,
sinemaya gidip Alain Delon'u görüyorsun,
Marilyn oluyorsun, Sophia oluyorsun,
karnına bakıyorsun sonra,
karnına bakınca ürperiyorsun,
açelyalarla, gardenyalarla süslüyorsun kendini
minietekle yürüyorsun, baygın bakışlarla,
hayal kuruyorsun: ne yapardın
büyük ikramiye sana çıksaydı piyangoda,
pis tırnaklarını boyuyorsun,
yıldız falına bakıyorsun,
yakışıklı bir prens düşünüyorsun,
iyi yürekli bir peri, büyülü değneğiyle
bir dokunuyor sana, Külkedisi oluyorsun,
kısraklara dönüyor fareler,
balkabağı fayton oluyor, baloya gideceksin...
hadi, koltuk altlarını yıka, bırak bu saçmaları,
hanım çağırıyor!

KONT DRAKULA İNCELEME GEZİSİNDE

Geceyarısı uyanıyorsun, susamışsın,
Kalkıyorsun mezarından, viski içiyorsun,
bir çığlık atıp kanat açıyorsun,
Yeşil Bereliler'le uçuyorsun ülkenin üstünde,
korku salıyorsun, arama yapıyorsun kentlerde
evlere giriyorsun, talan ediyorsun kitapçıları,
üniversiteleri kapatıyorsun, sansür koyuyorsun basma,
hor görüyorsun sevgiyi, Donald Duck okuyorsun;
işkence ediyorsun, sorguya çekiyorsun, sonra iç çekiyorsun,
kurbanlarına saldırıp bin voltluk gözlerinle
ölüm öpücüğü veriyorsun onlara
ve şatona dönüyorsun
güneş doğmadan önce
duş yapıp traş oluyorsun
kahvaltı ediyorsun Frankenştayn'la, gazeteleri karıştırıyorsun,
esniyorsun
ve çekiliyorsun derin hükümdarlıklarına
karanlığın.

BİR KÜÇÜK BURJUVANIN SÜPERAKADEMİKREALİSTİK ŞİİRİ

Genç kadınları kültürümüzle etkiledikten sonra,
Vesta kızlarına ve utangaç rahibelere saldırdıktan sonra,
leylakları yaktıktan, bulutları gömdükten, tapınakları ateşe verdikten sonra,
kutsal inekleri boğazladıktan, tanrıları öldürdükten sonra,
güle ve İsveç Kralı Gustave'a sövüp saydıktan sonra,
müzeleri havaya uçurduktan, mezarlıklarda dansettikten sonra,
ün peşinde koştuktan ve o kadınla yattığımızı düşledikten sonra,
ejderhalarla, imparatorluklarla, devlerle savaştıktan sonra,
gazetelere geçsin diye adımız, yalvar yakar olduktan sonra,
piramitleri yıkmak için sabah karanlığı toplantılar yaptıktan sonra,
elimize ne geçti?

Akademide bir koltuk,
bir de çek defteri.

DAVID FERNANDEZ CHERICIAN

Küba, 1940

Çocukken radyo ve televizyonda küçük bir oyuncu olarak tanındı. Daha sonra senaristlik ve yönetmenlik yaptı. İlk şiir kitaplarını David Fernandez imzasıyla yayımladı. Devrimden sonra Küba Radyo Enstitüsü'nün yönetmeni oldu. Bu arada çeviriler de yaptı.

BİR BARIŞ ŞARKISI

F.P.R. için

Redwood City, California, 17 Kasım (A.P.) – Bay ve Bayan Silvio Carnavale, oğullarından gelen bir mektubu okuduktan dört gün sonra, onun Vietnam'da öldüğünü bildiren bir telgraf almışlardır. Oğulları, mektubunda şunları yazmıştı: "Tiksiniyorum, kendi yaptıklarımdan ve arkadaşlarıma yapılanlardan tiksiniyorum... Yüz yaşında gibiyim... Talihim de artık ters dönüyor. Benim için elinizden geleni yapın. Ölmek istemiyorum, baba. Beni buradan kurtarın..."

Dedenin başka dedelerden çaldığı
o çiçekli California'nın portakal ağaçları altında
düşlemiştin belki bir zamanlar
başkanı olmayı ulusunun,
onurlu bir yurttaş olmayı ya da.
Dedenin dedesi İtalya'dan
bir düş yüzünden kaçmıştı belki,
bir ev, bir yuva ve yeni umutlar kurmuştu
yeni bir ülkede, Kuzey Amerika'da.

(Varsayım olabilir bunlar,
ama sayfalarını okumaya çalışıyorum tarihinin,
düşlerin gerçekleşmeyecek,
o ülke mezarını kazdı çünkü
portakal ağaçlarının çok uzaklarında.)

Bilmiyordun belki de
nerede olduğunu Vietnam'ın,
şimdi her gün öldüğün yerin,
yarıda kalmış çocukluğun orada yitirdi
sağduyu adına ne varsa,
– bilmiyorum neden, sen de bilmiyorsun –
orada sarıldın sahici bir silaha,
gölgelerle, ağaçlarla savaşıyorsun,
yollar, kayalar, taşlar ve rüzgâr
ve tüten dumanı kendi ateşinin
ve senin olmayan bir ormanın sessizliği,
su, sıcak, yağmur ve kurşunlar,
kendi getirdiğin kurşunlar senin karşında şimdi.

Olamaz sanmıştın bütün bunlar,
düş görmüyordun oysa,
içinde bir şeyler kırılmıştı
bir şeyler kırmıştı dallarını
dedenin diktiği portakal ağaçlarının,
orada olmak isterdin, uzaklarda,
bir barış şarkısının gölgesinde,
ama o şarkı kesildi şimdi,
gelip yıktılar evlerini, yuvalarını, yeni umutlarını
Vietnam adı verilen ülkenin,
bu adı hiç duymamıştın belki
seni yolladıkları o acı güne kadar
dostlarınla birlikte, hiçbir şey söylemeden,
açıklamadan nedenlerini;
yollandığın o topraklardasın yine
ölüyorsun, ölüyorsun, her gün ölüyorsun
kendi getirdiğin silahların altında.

FERNANDO GORDILLO CERVANTES

Nikaragua, 1940-1967

Üniversite sıralarında devrimci eylemlerde yer aldı. Bir öğrenci önderi olarak ortaya çıktı. Devlet yöneticilerine ve Nikaragua'nın içişlerine karışan Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı çıktı. Silahlı eylemlere karıştı. Gerilla savaşlarında yer aldı. Bu arada şiir yazmayı sürdürdü. Yazdıkları, Latin Amerika'nın başka ülkelerinde de yayımlandı.

ANDRES

Andrés
senin taşın benim umudumdur.
Yüz yıl geçti aradan
ama değişen bir şey yok.
Kan, altına eşit değildir.
Bütün ülken, Andrés,
göllerden Coco'ya kadar
Cabo'dan San Juan'a kadar
bir tek gözyaşı olmuş şimdi,
yurdun ağlıyor.

Fırlat taşını.
Fırlat!
Yüz yıl geçti aradan,
düşman aynı düşman.

Andrés Castro, Nikaragualı bir kahramandı. Hacienda de San Jacinto'da, William Walker komutasındaki Amerikalı "işgalci"lere karşı savaştı. Siperi geçen ilk "yankee"yi bir taşla öldürdü.

BİR ÜLKENİN BEDELİ

Üç milyondur bir ülkenin bedeli
satışa çıkarılmışsa eğer.

Satışa çıkarıldı ve satıldı.
Ama ülkenin çocukları sonradan
türkülerle doğdular dudaklarında.

Türkülerin en doğrusudur savaş
ve ölüm, türkülerin en yücesidir.

ÖLÜ BİR GENÇ

Ölü bir genç. Bir silahın yüreğini nasıl çevirebilir.
Hiçliğin gölgesini nasıl yaralayabilir acıyla.
Bir şeyler akıp gidiyor yaralarından,
dönmemek üzere bir daha.

En büyük yalnızlığıdır kahramanın
kendini ölümün kollarına atması.
Sırt çevirmeyin ona.

ÖLÜLER

Ölüler
güç verecekler silahına savaşçının,
kitlelerin sesine,
köylünün sabanına.

Ölüler...

Ölülere kimler güç verecek peki?

JAVIER HERAUD

Peru, 1942-1963

Lima'nın zenginler mahallesi olan Miraflores'de doğdu. On altı yaşında Lima Katolik Üniversitesi'ne girdi. Daha sonra San Marcos Ulusal Üniversite'de öğrenim yaptı. İlk şiirlerini on sekiz yaşında yayımladı ve dikkatleri hemen üstüne çekti. Aynı yıl ulusal bir şiir ödülünü alarak "Peru'nun Genç Şairi" seçildi. Bir süre sonra, öğrenci örgütlerinin temsilcisi olarak Avrupa'nın çeşitli başkentlerinde bulundu. Küba'ya gitti. Dönünce Peru Ulusal Bağımsızlık Ordusu örgütüne katıldı. Bir çarpışmada vurularak öldürüldü.

GERİLLA SÖZÜ

Yurdum güzeldir
havaya savrulan bir kılıç gibi,
daha yücedir,
daha da güzel,
canımla savunuyorum onu.
Ne söylerse söylesin
satılmışlar,
çelik yaşlarla kapadık yolu.
Gökyüzü bizim şimdi.
Ekmek bizim.
Ektik toprağı
ekini kaldırdık,
ekin ve toprak bizim,
ve hep bizim olacak
sonsuza kadar
deniz
dağlar
ve kuşlar.

ŞİİR

Hayır
gülmüyorum
ölüme.
Sadece
korkmuyorum
ölmekten
kuşlar
ve
ağaçlar
arasında.

ŞİİR SANATI

Doğrusunu isterseniz, açıkçası,
güç iştir şiir
ya kazanılır yıllarla
ya yitirilir.

(Gençse insan,
dökülen çiçekler toplanmamışsa eğer
geceleri yazar da yazar
yüzlerce, yüzlerce kâğıt doldurur.
Bir de böbürlenir üstelik:
"Yazdığımı gözden geçirmem hiç,
sokağımdaki selvilerin dudak büktüğü
ilkyaz gibi uçup gidiyor
şiir ellerimden.")
Ama geçtikçe zaman
şakaklar arasından süzüldükçe yıllar,
çömlekçinin işi olur şiir:
ellerin tutuşturduğu balçık olur
diri alevlerin biçim verdiği balçık.

İnanılmaz bir şimşektir şiir,
sessiz sözcükler yağmurudur,
hıçkırıklar, umutlar ormanıdır,
ezilmiş halkların türküsüdür
ve bağımsızlığa kavuşanların
yeni türküsü olacaktır yarın.

Sevgidir şiir,
ölümdür,
kurtuluşudur insanın.

KAYNAKÇA

Alexandre, Marianne, ed., *Viva Che*, Lorrimer Publishing Ltd., London, 1968.

Bradbury, M., E. Moltram, J. Franco, *United States and Latin American Literature*, Penguin Books, London, 1971.

Burnshaw, Stanley, ed., *The Poem Itself*, Meridian Books, Cleveland, 1962.

Caracciolo-Trejo, E., ed., *The Penguin Book of Latin American Verse*, Penguin Books, London, 1971.

Cohen, J.M., ed., *Latin American Writing Today*, Penguin Books, London, 1967.

Cohen, J.M., ed., *The Penguin Book of Spanish Verse*, Penguin Books, London, 1960.

Dorn, Edward, Gordon Brotherson, tr. by, *Our Word, Guerilla Poems from Latin America*, Cape Goliard Press, London, 1968.

Fitts, Dudley, ed., *Antologia de la Poesia Americana Contemporáena (Anthology of Contemporary Latin American Poetry)*, New Directions, New York, 1947.

Flores, Angel, ed., *An Anthology of Spanish Poetry*, Anchor Books, New York, 1961.

Guillén, Nicolás, *Patria o Muerte, The Great Zoo and Other Poems*, Monthly Review Press, New York, 1972.

Lowenfels, Walter, ed., *For Neruda, For Chili*, Beacon Press, Boston, 1975.

Marquez, Robert, ed., *Latin American Revolutionary Poetry*, Monthly Review Press, New York, 1974.

Neruda, Pablo, *Selected Poems of Pablo Neruda*, Grove Press, New York, 1961.

Paz, Octavio, ed., tr. by. Samuel Beckett, *Translations of Mexican Poetry*, Calder and Boyars, London, 1970.

Rosset, Barney, ed., *Evergreen Review Reader*, Castle Books, New York, 1968.

Seymour-Smith, Martin, *Guide to Modern World Literature*, Wolfe Publishing Ltd., London, 1973.

Seymour-Smith, Martin, *Who's Who in Twentieth Century Literature*, Weidenfeld and Nicholson, London, 1976.

Tarn, Nathaniel, ed., *Con Cuba, An Anthology of Cuban Poetry of the Last Sixty Years*, Cape Goliard, London, 1969.

Vallejo, César, *Spain, Take This Cup From Me*, Grove Press, New York, 1974.

Büyük bir kültürün, muhteşem bir coğrafyanın, bağımsızlık savaşlarının, iç savaşların, devrimlerin, siyasal çalkantıların beşiği 19. ve 20. yüzyılın Latin Amerikası... Şiirinde de pek çok akımdan (savaş şiiri, *modernismo*, *mundonovismo*, kübizm, *avant-garde*, *afro-amerikan*, gerçeküstücülük, anti-şiir...) etkilenen pek çok şairin yurdu. Borges, Ruben Dario, Carlos Drummond de Andrade, Gabriela Mistral, Pablo Neruda, Nicanor Parra, Eugenio Florit, Nicolás Guillén, Jorge Carrera Andrade, Octavio Paz, César Vallejo, Otto D'Sola gibi dünyaca ünlü nice şairin toprakları... Arjantin, Bolivya, Brezilya, Ekvator, Guatemala, Haiti, Honduras, Küba, Meksika, Nikaragua, Peru, Porto Riko, Şili, Uruguay ve Venezuela'dan elli şair. Yüzlerce şiir.

Ülkü Tamer'in İngilizce ve İspanyolcadan özenli çevirileri ve seçimleri ile.

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-08-0013-3

9 789750 800139